C

S'RĪ

KṚṢṆADĒVARĀYA'S DAUGHTER

MŌHANĀṄGI'S

MĀRĪCĪ PARIṆAYAMU

(Extant Text only)

Published

with Introduction and Notes in English and Telugu

By

Dr. C. V. RAMACHANDRA RAO, M.A., Ph.D.

āpāritōṣād viduṣām na sādhumanyē prayōga vijñānam

894.8273
MOH

1973

C.I

Dr. B. R. AMBEDKAR
OPEN UNIVERSITY
LIBRARY
HYDERABAD-500 033

శ్రీ

కృష్ణదేవరాయల తనయ

మోహనాంగీ విరచిత

మారీచీ పరిణయము

(ఉపలబ్ధగ్రంథము మాత్రము)

ప్రచురణ :

ఆంగ్ల, ఆంధ్రభాషలలో ప్రస్తావన, వివరణలతో

డాక్టర్ కావుటూరు వేంకట రామచంద్రరావు, M.A., Ph.D.,

"ఆపరితోషాద్ విదుషాం న సాధుమన్యేప్రయోగ విజ్ఞానం"

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.
10580

MĀNASA ★ मानस ★ మానస

1973

'మానస' గ్రంథమాల - ప్రథమ హంస : మారీచీపరిణయము

'Mānasa' Publication No. I : Mārīcīpariṇayamu

894.8273
M07

First Edition 1973

All Rights Reserved by the Publisher

For Copies :

Dr. C.V. Ramachandra Rao, M.A.,Ph.D.,
Lecturer in History,
"Manasa",
435-4, Tekkamitta,
Nellore. (A.P.)
India.

Inland { Price : Rs. 5/-
By Post : Rs. 6-30/-
Foreign (by air mail) : Sh. 15; $ 2.25

Printers :

Kamalambika Press,
Phone : 1116
Sikharamvari Street,
Nellore.

CONTENTS

అనుక్రమణిక

PAGES
పుటలు

FOREWORD
— Dr. B. Gopala Reddi

Acknowledgments – నెనరు

Dedication – అంకితము

Abbreviations – సంకేతాక్షరములు

Introduction i-XLiv
— Dr. C. V. Ramachandra Rao

Notes XLV-LVi

Appendix – Historical Information in the
Mārīcīpariṇaya LVii-LXVi

ప్రస్తావన 1-49
— డా॥ కావుటూరు వేంకటరామచంద్రరావు

వివరణలు 50_65

అనుబంధము - మారీచీపరిణయమునందలి
చారిత్రకాంశములు 66-76

Bibliography - ఉపయుక్తగ్రంథములు 77_81

మారీచి పరిణయము
— మోహనాంగి 85_113

కథాసంగ్రహము (ఆశ్వాసక్రమమున)
— సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం 114_117

FOREWORD

Current politics becomes the history of tomorrow. The present, with all its splendour, moves on into the dim past, leaving its foot-prints in strange ways and in odd places. It is the task of scholars to explore them, excavate them, and piece together the fragments of information into a story which is called History. In the narration of this story, scholars have to draw a good deal of inferences, fill many a lacuna with their own ingenuity, and present it to the public for scrutiny or for comments. The study of history is really very fascinating. In olden days, there were no gazetteers, newspapers or chronicles or diaries to give us factual information of what obtained. Therefore, the scholars have to adopt very ingenious methods to know the truth of events that happened long ago. The authenticity of the fragmentary evidence, which may have been based on ignorance or hearsay information, has to be ascertained. It is not an easy task to sift the evidence available, and have a glimpse of what had happened.

The Vijayanagara period is the golden period of the South Indians in general, and of the Telugus in

particular. It is full of far reaching events of great historical and cultural importance. Many an eminent literary celebrity thrived, and learning greatly flourished, during that period. Some of the Telugu masterpieces, which are studied with great reverence by the Telugus, belong to that period. Sri Krishnadevaraya, the central figure of the period, was a catalyst, and inspired many scholars into creative writing. Apart from the victories he won, and the ameliorative work, like irrigation tanks, he had launched, he gave equal importance to cultural and literary activities and greatly promoted them. The Kannada, the Telugu, the Tamil and the Sanskrit scholars thronged to his Durbar, and he used to revel in his Bhuvanavijaya atmosphere of poetry, music and dance. The western districts of Andhra are known after his name (as Rayalasima), proclaiming to the world, their debt of gratitude, for all that he did for the people.

The *Marichi Parinayamu*, in its entirety, is yet to see the light of the day. Whether the entire book is available or not is also in doubt. Only 103 poems are now available; but, they do give us an inkling of the author's erudition and felicity of expression. The author is a daughter of Krishnadevaraya, named Tirumalamba

alias Mohanangi. I am sure that when the entire work becomes available, the literary critics will give it, its due place in literature. The poems that are now available reveal a good deal of information regarding Krishnadevaraya and his contemporary period. Scholars are still battling with regard to many events and incidents of that period, to arrive at their exact historicity. The historical evidence available in these poems throws new light on various matters under dispute.

Dr. C. V. Ramachandra Rao has specialised in Vijayanagara period. He obtained his doctorate for his thesis on the Gajapatis, whose political history is closely entwined with that of the Rayas. He has delved deep into the evidence given in these poems and drawn certain conclusions. The date of birth of Krishnaraya is still under dispute, and according to Dr. Rao, it is Salivahana Saka 1393 (17th January, 1471 A. D.). Since the date is given by the daughter of the king with all astronomical details, it cannot be disputed, unless somebody has the audacity to say that the poem is an interpolation. Dr. Rao has enlisted on the cover the topics he has brought under discussion, and that still exercise the minds of the scholars of Vijayanagara history. As he puts it in his preface (p. xLiv), the work,

"while it certainly raises certain new problems, at the same time it furnishes us with further evidence of certain historical facts of Vijayanagar history, discussed and accepted by scholars"; and "its historical value is something that cannot be easily rejected".

I greatly enjoyed both the introduction of Dr. Rao and the poems by Mohanangi. I have no hesitation in complimenting him on his devotion to his work, and the pains he has taken in unravelling the historical information, through this fragmentary book available. I wish Dr. Rao, every success in this first attempt of his and any other work he undertakes in the future. I am grateful to him for the privilege given to me for penning these few lines.

B. Gopala Reddi

B. Gopala Reddi,
Ex-Governor, U.P.,
President, Andhra Pradesh
Sahitya Akademi.

6th March, 1973,
'Sudarsana Mahal',
NELLORE.

ACKNOWLEDGMENTS

నెనరు

తమ 'తొలిపలుకు' (Foreword)తో నన్నాశీర్వదించిన పూర్వ రాజ్యపాలుడు (Ex-Governor, Uttar Pradesh), ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ అధ్యక్షులు (President, A. P. Sahitya Akademi), Dr. Bezawada Gopala Reddi గారికి—

రచనావ్యాసంగంలో నాకు ప్రోత్సాహాన్నొసగే పెద్దలు, మిత్రులు, సాహితీమిత్రులు -

N.S. Kṛṣṇa Mūrti, M.A.,B.L., Nellore,

Marupuru Kodandarama Reddy, Nellore, Fellow, Andhra Pradesh Sahitya Akademi,

Bandi Gopala Reddy *(Bangorey)*, USIS, Madras,

Gosukonda Venkatasubbaiah, Department of Telugu, V.R. College, Nellore,

Vedam Venkataraman, Department of English, V. R. College, Nellore,

P. Gopala Krishna *(Gopi)*, Secretary, Progressive Union, Nellore,

K,V. Ramana Reddy, Jawahar Bharati, Kavali,

V.S. Raghavan, Department of Sanskrit, V. R. College, Nellore,

P.M. Gopalachari, Department of Telugu, V.R. College, Nellore,

Dr. K. Purushottam, Sarvodaya College, Nellore, గారలకు—

'సమదర్శిని' శిథిలప్రతిని నాకు ఎరవు ఇచ్చిన Navuluru Malekondaiah Pantulu, Nellore గారికి—

ఈ గ్రంథాన్ని నేను కోరిన రీతిలో చక్కగా ముద్రించిన Kamalambika Press యజమానులు, Arani Padmanabham, Arani Ranganatham సోదరులకు, ఆ ప్రెస్ సిబ్బందికి—

C. V. Ramachandra Rao

INTRODUCTION

ప్రస్తావన

DEDICATED

BY HIS GRACIOUS PERMISSION

TO

MY PRECEPTOR

Dr. Giri Shridhar Dikshit, M.A.,Ph.D.,

Professor (Emeritus) of History,

&

U.G.C. Professor of History,

Karnatak University, Dharwar.

అంకితము

మా ఆచార్యులు, సౌజన్యశ్రీ

గిరి శ్రీధర దీక్షితులకు

ABBREVIATIONS

సంకేతాక్షరములు

ENGLISH

AKC	*Āndhra Kavula Caritra*
AKT	*Āndhra Kavi Tarañgiṇi*
Āmukta	*Āmuktamālyada*
Antiquities	*Lists of Antiquities* by Robert Sewell
AR	*Annual Reports on Epigraphy*
Aravidu Dynasty	*The Aravidu Dynasty of Vijayanagar* by Heras.
ASPP	*Āndhra Sāhitya Pariṣat Patrika*
Briggs	Translation of Firishta's *Tārīkh-i-Firishta* by J. Briggs.
Dekkan Poets	*Biographical Sketches of the Dekkan Poets* by Cavelly Venkata Ramaswami Pundit.
EC	*Epigraphia Carnatica*
EI	*Epigraphia Indica*
FE	*A Forgotten Empire* by Robert Sewell.
Further Sources	*Further Sources of Vijayanagar History* Ed. by K.A. Nilakanta Sastry and N. Venkataramanayya.
Gajapati Kings	*The Gajapati Kings of Orissa* by P. Mukherjee.

ABBREVIATIONS *(contd.)*

HCIP	*The History and Culture of the Indian People,* Ed. by R. C. Majumdar, Bharatiya Vidya Bhavan, Bombay.
HISI	*Historical Inscriptions of Southern India* by Robert Sewell.
KRV	*Kṛṣṇarāyavijayamu*
LR	*Local Records*
Manu	*Manucaritra*
MER	*Madras Epigraphical Reports*
MOML	Government Orient Manuscript Library, Madras.
NDI	*Nellore District Inscriptions*
Pāri	*Pārijātāpaharaṇamu*
Rāya	*Rāyavācakamu*
S′	S′alivāhana S′aka
SAS	*Samagra Āndhra Sāhityamu*
SII	*South Indian Inscriptions*
Sources	*Sources of Vijayanagar History,* Ed. by S. Krishnaswami Ayyangar.
TTDI	*Tirupati-Tirumalai Devasthanam Inscriptions.*
Vasu	*Vasucaritra*

ABBREVIATIONS *(contd.)*

తెలుగు

ఆముక్త	ఆముక్తమాల్యద
అసూ	అధఃసూచి
ఆంకచ	ఆంధ్రకవుల చరిత్ర
ఆంకత	ఆంధ్రకవితరంగిణి
ఆంసాపప	ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక
కృరావి	కృష్ణరాయవిజయము
జైమిని	జైమినిభారతము
పారి	పారిజాతాపహరణము
మను	మనుచరిత్ర
రాయ	రాయవాచకము
లమమ	లక్ష్మణరావు, మహమ్మదీయమహాయుగము
లవ్యా	లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి
వసు	వసుచరిత్ర
శ. లేక శా. శ	} శాలివాహనశకము
సఆంసా	సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యము

INTRODUCTION

The prefatory verses of Mōhanāṅgi's *Mārīci-pariṇaya*, 99 in number (this number includes 3 *vacanas* or prose-interludes), together with 2 verses and 2 prose passages at the beginning of the fourth canto of the work, were published by Sri Setti Lakshminarasimham in the *Samadarśini* Annual for the cyclic year *Śukla* (A. D. 1929–1930). These verses speak at length of some biographical details of the authoress Mōhanāṅgi, and of Kṛṣṇadēvarāya, the father of Mōhanāṅgi, to whom the work was dedicated. So far as the rest of the work is concerned, Mr. Setti Lakshminarasimham did not publish the verses of which it was made of; he had published, in prose and in his own words, only a gist of the story in each of the six cantos of the work. It is plausible that the manuscript of the work which he obtained did not contain these verses; or, if these verses were there, he might have thought of publishing the prefatory verses at first because of their historical importance and reserved the publication of the rest of the text for a future date. The latter proposition appears more plausible, because Mr. Lakshminarasimham had published along with the prefatory verses, 2 verses and 2 prose passages at the beginning of the fourth canto,

noting their historical importance. But it is unfortunate that Mr. Lakshminarasimham, even if the rest of the text was with him, did not subsequently publish it. In the *Samadarsini* (1929-1930), where he had published these verses, he did not furnish us with any information regarding the provenance and the condition of the manuscript of the work that was with him. Subsequent to him, any efforts made by historians and littérateurs to obtain the manuscript in full and publish it are not in evidence. Not only such efforts are not in evidence, but also, even the prefatory verses that were published, and which were of great importance for the history of Vijayanagar and for the history of Telugu literature, were not subjected to a critical discussion to ascertain the truth of the facts mentioned in them.[1] Even if the work that goes after the name of Mōhanāṅgi is considered spurious, no historian or littérateur has so far taken it upon him to prove so. After their publication in the *Samadarsini* (1929–1930) it was only in 1970, that Sri Konduru Viraraghavacharyulu undertook a brief literary and historical discussion of the facts mentioned in these verses, in the *Bhārati* for April 1970. Curiously enough no reference to this work is made in the numerous historical essays and treatises of the late Sri Mallampalli Somasekhara Sarma, the doyen of Andhra historians, and of Sri Nelaturu Venkataramanayya, one of the foremost authorities on the history of the Vijayanagar empire. Even if the work is considered

spurious and as foisted by some one on Mōhanāṅgi, is it not the responsibility of scholars to bring it under discussion and establish the genuiness or otherwise of the work? Like the scholars of history, the scholars of Telugu literature have also ignored this work in their accounts of Telugu literature. It is strange and regretful, that even two of the latest historians of Telugu literature, Sri Chaganti Seshiah and Sri Arudra, known for their critical and historical approach, in their histories of Telugu literature, the *Āndhra Kavi Taraṅgiṇi* and the *Samagra Āndhra Sāhityam*, respectively, have failed so as to make even a casual discussion of this important work. Both these scholars, in their discussion of the poet Saṅkusāla Nṛsimhakavi, mention the name of Mōhanāṅgi, as a daughter of Kṛṣṇadēvarāya.[2] But whereas Sri Chaganti Seshaiah does not even recognise the existence of a Telugu poetical work called the *Mārīcīpariṇaya*, Sri Arudra, in a short paragraph referring to the Sanskṛt works produced during the times of the Sāluvas and the Tuluvas (the *malirāyalu*), makes a very casual mention of it, implicitly, as a Sanskṛt work produced by Mōhanāṅgi.[3]

After going through the article of Sri Konduru Viraraghavacharyulu, "Mōhanāṅgi : *Marīcīpariṇayamu*", in the *Bhārati* for April 1970, I realised the importance of these prefatory verses, which we have with us today thanks to the efforts of Sri Setti Lakshminarasimham,

for students of Vijayanagar history and Telugu literature. And immediately, I resolved in my mind that, undaunted by the financial difficulties involved in the publication of a work at the present time, these verses should be published in a book form, for the convenience of the students of literature and history. Taking advantage of my acquaintance with the history of Vijayanagar, I have furnished the following introduction by way of a discussion of some of the problems in Vijayanagar history and Telugu literature, raised by these verses.

1. *Daughters of Kṛṣṇadēvarāya; Did Kṛṣṇadēvarāya have a daughter named Mōhanāṅgi ?*

Answer is furnished to the question propounded above by verse 36 of the text. In this verse Mōhanāṅgi says that she was the daughter of Kṛṣṇadēvarāya by his queen Tirumalāṁba, that she was originally named Tirumalāṁba, but as that happened to be the name of his wife also, her father Kṛṣṇadēvarāya chose to call her by an alias and pet name, Mōhanāṅgi. Verses Nos. 91 and 92 inform us that Tirumalāṁba and Annapūrṇa were the chief queens of Kṛṣṇadēvarāya, and that Tirumalāṁba begat Mōhanāṅgi alias Tirumalāṁba and Annapurṇa begat Vengalāṁba. In verses 12, 13 and 14, Mōhanāṅgi lets us know that her husband was Aliya Rāmarāja and describes his prowess and perso-

nality. It may be mentioned here that Veṅgalāṁba became the wife of Tirumalarāya, a brother of Aliya Rāmarāja, to whom was dedicated the *Vasucaritra* of Rāmarājabhūṣaṇa.[4] After the debacle of Tallikōṭa (A.D. 1565), Tirumalarāya made sincere efforts to rehabilitate the city of Vijayanagar and resuscitate the glory of the Vijayanagar empire. But his efforts were in vain. Thus both Rāmarāya and his brother Tirumalarāya, the first *de jure* ruler of the Āravīḍu dynasty on the throne of Vijayanagar, were the sons-in-law of Kṛṣṇadēvarāya. Chaganti Seshaiah in his *Āndhra Kavi Taraṅgini* does not mention Veṅgalāṁba among the daughters of Kṛṣṇarāya, but speaks of another Kṛṣṇāṁba as a daughter of Kṛṣṇarāya. He says that this Kṛṣṇāṁba was the wife of Maṭla Varadarāju, who was a great grandson of Bommarāju, a grandson of Sōmarāju, and a son of Pōtarāju. But he has not mentioned the source for his statement.[5]

On the basis of the above discussion let us tentatively agree that the *Marīcīpariṇaya* is the work of Mōhanāṅgi, alias Tirumalāṁba, a daughter of Kṛṣṇadēvarāya.

2. *The Authorship of Mārīcīpariṇaya and the date of its composition. The acquaintance of Telugus with the Mārīcīpariṇaya.*

Before we take up a discussion of the other facts of history mentioned in the prefatory verses of the *Marīcīpariṇaya*, let us try to answer the queries, whether Mōhanāṅgi was really the authoress of this work? If so, what was the date of its composition? Or, did someone else write this work and foist it on Mōhanāngi? If so, who was its real author and when he could have composed it? On the basis of the evidence available so far, we shall try to answer these queries.

Sri Konduru Viraraghavacharyulu in his article "Mōhanāṅgi: *Mārīcīpariṇayamu*", in the *Bhārati* for April 1970, states that the Telugu people had no knowledge of this work till recently, implying that its existence was not known to them till 1929, when Sri Setti Lakshminarasimham discovered it and published it in the *Samadarsini*. But he is not correct in his surmise. There is authentic evidence to show that some 150 years ago the Telugus were well acquainted with this work. In 1829, Cavelly Venkata Ramaswami, published from Bombay, an English work entitled *Biographical Sketches of Dekkan Poets*. In this work he had furnished us with the material that he could gather by his time regarding the lives of 37 Sanskṛt poets, 46 Telugu poets, 13 Tamil poets and 13 Maharāṣṭra poets. It is said on the title page of the work that he collected this material on the basis of authentic documents. The title page runs thus:

"Biographical Sketches of the Dekkan Poets being memoirs of the Lives of Several Eminent Bards both Ancient and Modern who have flourished in different provinces of the Indian Peninsula. Compiled from Authentic Documents. By Cavelly Venkata Ramaswamy Pundit, Corresponding Member to the Royal Asiatic Society, Bombay."

Further, in the preface of his work Ramaswami, explaining how he secured the material for writing this work, says :

"The materials to compile the present Biographical Sketches were collected by me while I followed in an official capacity through different Provinces my master Colonel Collin Mackenzie C. B. Surveyor General of India;" (Preface, p. ix)

From this statement, we understand that Ramaswami collected his information based on authentic documents during the tour of the provinces in an official capacity along with Col. Mackenzie.

Mōhanāṅgi is one of the Telugu poets mentioned by Ramaswami in his work, published in 1829. Of Mōhanāṅgi, Ramaswami writes :

" This poetess was a princess, and the daughter of Kristna Roya, she received an excellent education in her infancy and was well versed in rhetoric and poetry;

while in the bloom of youth she married Ramaroyulu, after which she still continued her studies, and employed much of her time in reading those works, in Talugu composed by the poets at her fathers court; by constant application she attained to considerablc proficiency, in the art of versification, and wrote a poem entitled "Marichi Parinaya" the subject of which is taken from Mahabharat; in this poem very elegant description is given, of the Marichi damsels, the work consists of five books; this Princess had no issues and became unfortunately a widow; in the prime of life (according to tradition) she was immolated on the funeral pile of her husband" *(Dekkan Poets*, pp. 77–78*)*

Also speaking of the satirical character of Tenāli Rāmaliṅga, the author of the *Pāṇḍuraṅga Māhātmya*, and one of the cardinal poets *(aṣṭa diggajas)* in the court of Kṛṣṇadēvarāya, Ramaswami had again occasion to mention Mōhanāṅgi and her work the *Mārīcīpariṇaya* and writes:

"....., some time after this, the daughter of the king had composed a poem called, "Marichi Parnega" the nuptials of Marichi; and proposed to read it to Kristna Deva, before the whole court, but as she was aware of the satirical character of Ramalinga, she stipulated with her father that he should not be allowed to be present; the king consequently forbad Ramalinga to come into court; on the day however, that the

princess publickly read her poem, Ramalinga disguised himself as a female attendant, and, concealing his face, stood close to the kings daughter, who began reading with an audible voice; the poem really was very well written and contained moral reflection, and beautiful descriptions of the scenery, and dresses of females, and various other subjects; among which was the description of a pregnant woman; just at this moment Ramalinga made a waggish remark and gesture, which set the whole court in a roar of laughter; this so abashed and confounded the princess, that she could read no more, and abruptly left her father;" (*Dekkan Poets*, pp. 56–57)

From these passages, we have to surmise that either Ramaswami or his informant had an intimate knowledge of the text of the *Mārīcīpariṇaya* which was of five cantos, and that it consisted of didactic verses, and verses describing nature and men and women and their sartorial fashions; and it also contained the description of pregnant woman which became the object of ridicule for Tenāli Rāmaliṅga. Thus there is positive evidence to assert that nearly 150 years ago, Mōhanāṅgi's *Mārīcīpariṇaya* was a classic well known among the Telugu people. Therefore, it cannot be assumed that either Sri Setty Lakshminarasimham who published the prefatory verses in 1929, or some one within these 150 years produced the work and foisted it on Mōhanāṅgi. Any such palming off, if at all it had

occured, should have occured 150 years ago. From the evidence available at present, we cannot ascertain who foisted this upon Mōhanāṅgi. If Mōhanāṅgi is not the real author of the work, it may become possible to ascertain the real author of the work, from the internal evidence furnished by it, as and when, scholars succeed in procuring the manuscript of the work in its entirety; until then, perforce, we have to accept it as the work of Mōhanāṅgi. At this point it may be asked, first of all, what are the grounds for doubting the authorship of this work? The doubt arises because in the prefatory verses of the work certain details regarding the family and life of Kṛṣṇadēvarāya are furnished; and these details go against certain details of Vijayanagara history, which for sixty years have been accepted as ultimate truths. If it comes to pass, on the basis of unimpeachable evidence, that Mōhanāṅgi is the real author of the *Mārīcīpariṇaya*, not only these details have to be altered, but we have to rewrite Vijayanagar history itself to an extent, in the light of facts furnished by the *Mārīcīpariṇaya*. Even otherwise, putting the age of the *Mārīcīpariṇaya* at two hundred years (by adding fifty years to the period of 150 years, by which time it was already well known), its value as a source of Vijayanagar history and for the history of Telugu literature will not be a whit less than those of the *Rāyavācaka* and the *Kṛṣṇarāyavijaya* which today are accepted as reliable sources for the study of Vijayanagar history;[6]

if the anachronistic absurdities in each of these texts are taken into account, then we may confidently say, that the *Mārīcīpariṇaya*, comparitively has less of these, and thus gains in value as a source of history; more over, the so called anachronisms of the *Mārīcīpariṇaya* are yet to be proved as such. The *Mārīcīpariṇaya* furnishes further evidence for certain well established facts of Vijayanagara history; and certain statements of it, so far strange to history, have yet to be weighed in the balance of truth, before they are rejected as figments of imagination of the author of the work.

An effort is made here to assess the historical truth of the statements found in these prefatory verses in the light of scholarship on Vijayanagara history that is available to us so far. Some of these statements, having been subjected to historical investigation, have been now accepted as axiomatic truths, and incorporated as such in treatises on Vijayanagara history, are no more the subjects of any controversy. In the present discussion, we shall dwell only on such topics and statements which still are matters of controversy among scholars.

3. *If Mōhanāṅgi is not the author of the Mārīcīpariṇaya, who could have composed it and when?*

If the *Mārīcīpariṇaya* was not written by Mōhanāṅgi during the time of Kṛṣṇadēvarāya, then it is

likely that it was composed by some one during or after the times of Sadāśivarāya (A. D. 1542–1576). The author or authoress of the work mentions at the commencement of the fourth canto, that after three cantos of the work were completed, Kṛṣṇadēvraya's long-wished for desire for a male issue was fulfilled and his chief queen Tirumalāṁba gave birth to a son named Sadāśiva. The first verse of the fourth canto addresses Kṛṣṇadēvarāya as one "who is blessed with a son handsome like the god of Love" *(Śrī Sumaśara samarūpavilāsavibhāsura suputralābhaprāpta)*. The evidence of Nuniz, together with that furnished by inscriptions, points out that Kṛṣṇadēvarāya had a son by name Tirumalarāya by his wife Tirumalāṁba, and that the Rāya, "perceiving that he was already advanced in years, desiring to rest in his old age and wishing his son to become King when he died, he determined to make him King during his life-time, the boy being six years old and the King not knowing what would happen after his death. Wherefore he abdicated his throne and also his power and name, and gave it all to his son, and himself became his minister..... With these changes the King made great festivals which lasted eight months, during which time the son of the King fell sick of a disease of which he died."[7] But, so far, we have no evidence that Kṛṣṇadēvarāya had a son by name Sadāśivarāya. But we are told that "Before the death of King Crisnarao from his disease as has been recounted, being sick and

ālready despairing of his life, he made a will, saying that of his three brothers whom, at the time when they raised him to be King, he had sent to be confined in the fortress of Chamdegary with his nephew, son of Busbalrao, they should make King his brother Achetrao who now reigns; for the latter seemed to him to be better fitted for that than any of the others, for the reason that he himself had no son of fit age for the throne, but only of the age of eighteen months."[8] Thus Kṛṣṇadēvarāya had two sons, of whom the eldest died during his life time, in C.A D. 1524 or 1525. The *Mārīcīpariṇaya* evidently refers to the eldest son of the Rāya, but gives his name not as Tirumalarāya but as Sadāsivarāya. Only the Portugese writer, Couto, mentions that Kṛṣṇadēvarāya had a son by name Sadāsivarāya, who was aged about thirteen years at the time of his installation on the throne.[9] But we cannot consider this statement as authentic. It is not known whether Tirumalarāya had the alias Sadāsivarāya. At present, we know only one Sadāsivarāya, a nephew of Acyuta and son of Raṅgarāya, who was the *rāya* (ruler of Vijayanagar) in name only from A.D. 1542 to 1576. Therefore, if the *Mārīcīpariṇaya* was written by some one other than Mōhanāṅgi after the times of Kṛṣṇadēvarāya, that one should have unwittingly committed the error of stating that Sadāsivaraya was the son of Kṛṣṇarāya. There could have been no possibility for committing this error, had the work been written during

the times of Sadāsivarāya (A. D. 1542–1576) himself. Therefore, it follows that the work should have been composed by some one during the post-Sadāsivarāya times, probably during the period A.D. 1600--1750. In verse 10 of the work, it is stated (by Mōhanāṅgi?) that (her father) Kṛṣṇadēvarāya wrote *Viṣṇucittīya* (i.e., *Āmuktamālyada)* and that in it are to be found the compositional terseness *(allika bigi)* of Allasāni Peddana, the melliflucus diction *(Muddu Palku)* of Mukku Timmana and the word structure *(pada kramamu)* of Pāṇḍuraṅgakavi, i.e., Tenāli Rāmakṛṣṇa. These very phrases which describe the poetical qualities of the *Āmuktamālyada*, viz., Allasāni's *allika bigi*, Mukku Timmana's *muddu Paluku*, and Pāṇḍuraṅgakavi's *pada kramamu*, are found reproduced in a poem by Kākumāni Mūrtikavi, wherein he claims that in his verses all these poetical qualities are to be found. Kākumāni Mūrtikavi was a poet who lived in the latter half of the 16th century.[9A] If we set aside the contention that Mūrtikavi might have himself borrowed these phrases from Mōhanāṅgi, then, it may be deduced that the *Marīcīpariṇaya* was composed some time after the sixteenth century. Evidence is lacking to fix the time of its composition more accurately. In further support of this, some historians do not accept that Tenāli Rāmakṛṣṇa was a poet who adorned the court of Kṛṣṇadēvarāya. If we are not prepared to accept Mōhanāṅgi as the author of the *Marīcīpariṇaya*, at present, there is no means of knowing who really the author of the work was.

4. If Mōhanāṅgi was the author of Mārīcīpariṇaya, when she could have written it ?

In verse 10, referred to above, and also in verse 93, Mōhanāṅgi indicates that her father Kṛṣṇadēvarāya had completed the writing of the *Āmuktamālyada*. By this it is evident that the *Mārīcīpariṇaya* was written after the date of composition of the *Āmuktamālyada*. It is mentioned at the beginning of the fourth canto of the work, that by the time the composition of three cantos of the work were completed, Kṛṣṇadēvarāya was blessed with a son. Dr. Nelaturu Venkataramanayya, on the basis of epigraphical evidence, has established that some time between 1st December 1517 and 30th October 1518, a son was born to Kṛṣṇadēvarāya and Tirumaladēvi.[10] Further, in a prose passage of the *Marīcīpariṇaya* (No. 17), Kṛṣṇadēvarāya is addressed as "Cinnāṁbā manōharuḍu" or the beloved of Cinnāṁba, thus pointing out that Cinnādēvi was alive at the time of the composition of the *Mārīcīpariṇaya*. It is surmised that Cinnādēvi had passed away by the time of the composition of the *Āmuktamālyada*, (1518),[11] as she is not mentioned in that work among the queens of the Rāya. Cinnādēvi is mentioned among the queens of the Rāya in an inscription of his from Tirumala-Tirupati, dated S'. 1438 *Dhāta, Puṣya, s'u. 10, S'ukra* or 2nd January 1517;[12] and her name is missing from among the queens of the Rāya, mentioned in an

epigraph of Koṇḍamarasayya, a minister of the Rāya, at Cholasamudram (Anantapur District), and dated S'. 1439, *Īs'vara, Mārgas'ira, ba.* 2 or 1st December 1517.[13] Hence, it is surmised that Cinnādēvi should have passed away some time between 2nd January 1517 and 1st December 1517. Therefore on the basis of the evidence of the two events, viz., the possible date of the death of Cinnādēvi and the possible date of the birth of a son to Kṛṣṇarāya, we may say that Mōhanāṅgi commenced her work some time between 2-1-1517 and 1-12-1517 when Cinnādēvi was still alive, and completed three cantos of it by the time a son was born to the Rāya, some time between 1-12-1517 and 30-10-1518.

5. *The Āmuktamālyada — the Date of its composition.*

On the basis of the above argument, it should be clear that Kṛṣṇadēvarāya should have completed the writing of the *Āmuktamālyada* somewhat earlier than 30-10-1918, may be, even earlier than 1-12-1517. The date of commencement of the work depends on fixing the date of Kṛṣṇarāya's dream, to which he refers in the *Āmuktamālyada*, and in which he was asked by the god Teluṅgurāya of S'rīkākulam (Krishna District) to compose the work in the Telugu language and dedicate it to Lord Venkatēs'vara. Different scholars have variously fixed this date, as follows :

Kandukuri Viresalingam	A. D. 1515[14]
K. V. Lakshmana Rao	11-2-1519[15]
K. Iswara Dutt	27-1-1519[16]
O. Ramachandraiah	3-11-1519[17]
Chaganti Seshaiah	January 1516[18]

On the basis of the evidence furnished by the *Mārīcīpariṇaya*, the date arrived at by Chaganti Seshaiah appears to approximate the truth. For, in verse 93 of the *Mārīcīpariṇaya*, Mōhanāṅgi says that after the dream and prior to the commencement of the work, Kṛṣṇadēvarāya paid obeisance to the Lord Narasiṁha of Siṁhāchala. This visit of the Rāya to Siṁhāchala should have taken place prior to 1518, by which date, according to the inference drawn on the basis of the evidence of the *Mārīcīpariṇaya*, the *Āmuktamālyada* should have been completed. The first and the earliest inscription of Kṛṣṇadēvarāya at Siṁhāchalam, wherein he is mentioned as making certain gifts to the god, along with his consorts Tirumaladēvi and Cinnādēvi, is dated S'. 1438, *Dhāta, Chaitra, ba.* 12 or A. D. 26-3-1516.[19] The Rāya in the *Āmukta* says that with a view to conquer Kaliṅga, he sojourned for a few days at Vijayawada, and during this sojourn took off time to visit the god at S'rīkākulam, and fasted there on an *Ēkādas'i* day, the night of which the god appeared in his dream and bade him write the work. From this

passage, it is clear that before Kṛṣṇarāya invaded Kaliṅga, he stayed at Vijayawada for a few days. In an inscription from Tirumala also, dated S'. 1438, *Dhātā, Puṣya, s'u.*10, (2-1-1517) Kṛṣṇarāya says that with a view to conquer Kaliṅga, he was at Vijayawada for some time.[20] It is reasonable to surmise that both these references refer to one and the same stay of Kṛṣṇarāya at Vijayawada during his conquest of Kaliṅga, and which was the occasion for him to pay a visit to the god of S'rīkākulam. Therefore, according to the *Mārīcīpariṇaya*, Kṛṣṇarāya's visit to S'rīkākulam should have taken place a few months earlier than his visit to Siṁhāchalam on 26-3-1516; but as the *Mārīcīpariṇaya* says that he commenced the writing of the *Āmuktamālyada* only after his visit to Siṁhācalam, he should have commenced it, on an auspicious day, within a short time after 26-3-1516. The *Mārīcipariṇaya* points out that he should have completed the composition of the work by the time the composition of three cantos of the *Mārīcīpariṇaya* was completed by Mōhanāṅgi, and when a son was born to him, and probably when Cinnādēvi did not, as yet, breath her last (*vacana* 17; verses 10, 93 and Canto IV, 1–4). It is pointed above that Cinnādēvi should have breathed her last some time between 2-1-1517 and 1-12-1517 and that the Rāya should have begat a son some time between 1-12-1517 and 30-10-1518.[21] Therefore, we may conclude that the Rāya should have begun the composition

of the *Āmuktamālyada* a little time after 26-3-1516, when he visited the god of Siṁhācala, and completed it some time before 1-12-1517 or 30-10-1518, according as we think that he completed it during the time when his queen Cinnādēvi was still alive or continued its writing for some time after her death also. Within months after the completion of the work, as an expression of his gratitude, he visited the god Teluṅgurāya at S'rīkākulam on *Bahudhānya, Phālguṇa, ba* 10, *S'ukravāra* S'. 1440 (27-1-1519) and donated some villages for the service of the deity; [22] and some six months after this visit, on *Pramādi, S'rāvaṇa. s'u.* 13, *Sōmavāra,* S'. 1441 (8-8-1519), he visited the god at Siṁhādri, and expressed his gratitude by donating a few villages for the maintenance of a service in his name.[23]

6. *The Dates of Composition of the works, the Pārijātapaharaṇa, the Manucaritra and the Pāṇḍuraṅga Māhātmya,*

On the evidence of the *Mārīcīpariṇaya,* (verse 10 and Canto IV, 1–4), we have to surmise that the composition of the works, the *Pārijātāpaharaṇa, the Manucaritra* and the *Pāṇḍuraṅga-Māhātmya* was completed some time earlier than 30-10-1518, by which date the Rāya begat a son, or even earlier than 1-12-1517, by which date Cinnādēvi is taken to have breathed her last. In the description of the Rāya's eastern conquests in

the *Manucaritra*, it is mentioned that he burnt Cuttack *(Kaṭakapuri gālce)* and made the Gajapati flee out of fear *(Gajarāju galagi parava)*.[24] If we accept the date of the composition of the *Manucaritra* as given above, then, the Rāya's invasion on Cuttack should have taken place some time earlier than 1-12-1517. Some scholars credit the Rāya with a second invasion of the Kaliṅga country, in A.D. 1518, i.e., subsequent to his erection of a victory pillar at Poṭṭuūru in A.D. 1516, and assign the invasion and the burning of Cuttack, the Gajapati capital, to this second invasion and these scholars opine that the S'rīkākulam epigraph dated 27-1-1519 and the (second) Siṁhācalam epigraph dated 8-8-1519, referred to above (under Section 5), were erected by the Rāya during this second invasion of the Kaliṅga country.[25] But the evidence of the *Mārīcīpariṇaya*, which places the composition of *Manucaritra* at a date earlier than 1-12-1517, does not admit this second invasion of the Kaliṅga country by the Rāya. In support of this we may refer to an epigraph of an officer of the Rāya, Lakṣmīkāntarasu, son of Tipparasu, dated S'. 1438, *Dhāta, Phālguṇa, ba.* 5, *Budhavāra* (12-3-1517), from Kommūru (Bapatla Taluk, Guntur District), which incidentally mentions that Kṛṣṇadēvarāya accomplished his conquest of Kaliṅga country as far north as Kaṭaka (Cuttack) *(Kaṭakam mēragānu)*.[26] In this connection, it is significant to observe that in the Siṁhācalam epigraph of the Rāya dated

8-8-1519,[27] the Rāya refers to the villages which he donated to the god as 'those received from Pratāparudra Mahārāya' *(Pratāparudra Mahārāyala vadda puccukonna grāmālu)* and not as those that were conquered from him.

If, as referred to in the Kommūru epigraph, the Rāya accomplished the conquest of Cuttack by 12–3–1517, then the date of commencement of the *Manucaritra*, in which the conquest of Cuttack is mentioned, should be placed earlier than 12-3-1517; and as the work mentions Cinnādēvi among the queens of the Rāya, it should have been completed earlier than 1-12-1517, by which time she is taken to have breathed her last.

7. *The Contemporaneity of Kṛṣṇadēvarāya and Tenāli Rāmakṛṣṇa.*

As Mōhanāṅgi says in verse 10 that in the *Āmuktamālyada* is to be found the melliflous diction *(Muddu Palku)* of Mukku Timmana and the word structure *(pada kramamu)* of Pāṇḍuraṅga kavi, we have to think that Timmana's *Pārijātāpaharaṇa* and Rāmakṛṣṇa's (Pāṇḍuraṅgakavi) *Pāṇḍuraṅga-Māhātmya* had been already completed by the time of the completion of the *Āmukta* by the Rāya. Scholars have discussed at great length regarding the date of Rāmakṛṣṇa, whether he was a contemporary of Kṛṣṇarāya, and if so whether he

was one of the cardinal poets *(aṣṭa diggajas)* who adorned the Rāya's court.[28] The majority of these scholars have opined that Rāmakṛṣṇa was a contemporary of Kṛṣṇarāya and was one of the eight cardinal poets of his court.[29] But most of these scholars make the poet a late contemporary of the emperor.[30] But according to Mōhanāṅgi's version, he should have been a close contemporary of the emperor; otherwise it would not have been possible for him to complete the *Pāṇḍuraṅga-Māhātmya*, even before the completion of the *Āmukta*, i.e., by A.D. 1518. If we are to accept that Mōhanāṅgi, the daughter of Kṛṣṇarāya, was the author of the *Mārīcīpariṇaya*, it becomes incontrevertible that Rāmakṛṣṇa was a near contemporary of Kṛṣṇarāya.[31] Even if she was not the author, we have to consider this as an opinion held by people at least some two hundred years ago.

8. *Did the second (Sāluva) and the third (Tuluva) dynasties have a common ancestor? Were the Tuluvas a collateral branch of the Sāluvas?*

Verses 40 to 64 of the *Mārīcīpariṇaya* furnish us with the genealogy of Kṛṣṇadēvarāya.[32] This genealogy makes Turvasa, descended from the Moon, the mythological ancestor, and Sāluva Maṅgu the historical ancestor, of both the Sāluva and the Tuluva dynasties.

The *Manucaritra* says that it were Turvasus who became Tuluvas.[33] In the *Pārijātāpaharaṇa*, Kṛṣṇadēvarāya is said to be of the Turvasa lineage itself.[34] The *Mārīcī-pariṇaya* says that in the Turvasa lineage were born many kings, and that the Tuluvas were one among them; and that of these Maṅga Mahīpati acquired the title *Sāluva* or a 'hawk', being aggressive like a hawk against enemy flocks; and since then his descendants came to be designated as of the Sāluva stock. The *Mārīcīpari-ṇaya* makes Narasānāyaka, father of Kṛṣṇadēvarāya, a grandson of the elder brother of Sāluva Narasiṁha, the first among the Sāluvas to occupy the Diamond throne of Vijayanagar. In other words, Kṛṣṇadēvarāya and his brother Vīra Narasiṁha were the great grandsons of Timma, an elder brother of Sāluva Narasiṁha. According to this genealogy, mythologically the Sāluvas were to be reckoned as descended from the Tuluvas, and historically the Tuluvas were to be considered as a collateral branch of the Sāluvas. If we accept this version of the *Mārīcīpariṇaya* regarding the genealogy of Kṛṣṇadēvarāya, then as there is clear evidence that the Sāluvas were of the lunar dynasty, the Tuluvas, who were a collateral branch of the Sāluvas should also be of the same dynasty. But the contemporary Vijaya-nagar epigraphs and literature do not point to any connection between the Sāluvas and the Tuluvas. The *Mārīcīpariṇaya* mentions that the *Jaiminibhārata* of Pillalamarri Pinavīrabhadra was dedicated to Sāluva

Narasiṁha, and that Nandi Mallaya and the 'Malaya-māruta Kavi' (i e., Ghaṇṭa Siṅgaya) dedicated their work, the *Varāhapurāṇa* to Narasānāyaka, father of Kṛṣṇa-dēvarāya (verses 50, 62). The *Jaiminibhārata*, which gives us a genealogy of the Sāluvas upto Sāluva Nara-siṁha, does not refer at all to the Tuluvas.[35] The *Varāhapurāṇa* gives the the genealogy of the Tuluvas upto Narasānāyaka, and the genealogy of the Sāluvas upto Sāluva Narasiṁha, the lord of Narasānāyaka; but it does not postulate any connection between the Sāluvas and the Tuluvas.[36] Besides, it clearly says that Sāluva Narasiṁha was of the lunar lineage, and refers to Īsvara, the father of Narasa and a general under Sāluva Narasiṁha as a mere *nāyaka* or chief and does not mention that Narasānāyaka was of the Kṣatriya lineage, either lunar or solar. The silence of the *Varāhapurāṇa* regarding the lineage of Narasānāyaka, makes us suspect whether the ancestors (the father and grand-father) of Kṛṣṇadēvarāya, who were said to be Tuluvas were really descended of blue-blooded Kṣatriya lineage. It is to be remembered here that the *Varāha-purāṇa* does not even mention Narasānāyaka and his father Īsvaranāyaka to be Tuluvas. For the first time, it is in the inscriptions of Vīranarasiṁha, brother of Kṛṣṇa-rāya, a claim is made of Tuluvas as of the lineage of Turvasa.[37] That is, the earliest attempt to fabricate a mythological ancestry for the Tuluvas, and thus make a claim that they were of the lunar dynasty was made

during the time Vīranarasiṁha only. It should be remembered here that Vīranarasiṁha was the first of the Tuluvas to occupy the throne of Vijayanagar. The court poets of Kṛṣṇarāya, like Peddana and Timmana, unhesitatingly declare that Kṛṣṇarāya was of the lunar lineage. Probably because Mohanāṅgi knows that this mythological origin of the Tuluvas was a fabrication, as a satirical aside, she questions whether the word *Tuluva* was really derived from the word *Turvasa*, or whether the Tuluvas were really called so by the wives of their enemies, as they proved to be *tuluvas* (plunderers) for them, thus punning on the word *tuluva*, (verse 45).

For lack of evidence in the contemporary Vijayanagar sources, historians of the present day do not accept the version of the *Mārīcīpariṇaya* regarding the connection of the Sāluvas and the Tuluvas. But the version of the *Mārīcīpariṇaya* cannot be completely brushed aside as lacking in corroborative evidence. For, the famous historian K. V. Lakshmana Rao, in his *Mahammadīya-Mahāyugamu*, published in 1908, writes: "The Tuluvas were a collateral branch of the Sāluvas. Guṇḍarāja was the father of Sāluva Narasiṁha. He had two sons, Timmarāja and his brother Narasiṁha. To Timmarāja was born Īśvararāja, and to Īśvararāja was born Narasānāyaka. Thus Narasānāyaka was the grandson of the brother of Sāluva Narasiṁha.";[38] and also, "On his death bed, Sāluva Narasiṁha sent for

Tuluva Narasarāya. This Narasarāju was the grandson of the brother of Sāluva Narasiṁha. He was the son of Īsvararāja and was his general."[39] Earlier than K. V. Lakshmana Rao, Sri Kandukuru Viresalingam, writing in 1896, though he did not specifically mention that Tuluva Narasānāyaka was the brother's grandson of Sāluva Narasiṁha, yet states that Narasānāyaka, besides being a general of Sāluva Narasiṁha, was also his connection.[40] But unfortunately, both these scholars, in their works, have failed to refer to the sources on which they have drawn this information. The relationship mentioned by Lakshmana Rao between Sāluva Narasiṁha and Narsānāyaka tallies exactly with that given in the *Mārīcīpariṇaya*. By any chance, did these two scholars have access to the *Mārīcīpariṇaya*, and based their statements on the information contained in it? If we reject this surmise, then we have to conclude that they had some alternative source of information on which they based their statements. In this connection, it may be remembered that Kṛṣṇadēvarāya bore some Sāluva titles.[41] It may be asked, why was it that the poets of the Rāya's court, like Peddana and Timmana, who should have been aware of this connection between the Sāluvas and the Tuluvas, did not make even a passing reference to it in their works dedicated to the Rāya? The only answer we can furnish is that they should have felt it embarassing to state that the ancestors of emperor Kṛṣṇadēvarāya were subordinate officers under

the Sāluvas ; and more over they might have felt it out of place to mention the collateral Sāluvas in a genealogy that describes the immediate and direct ancestors of the emperor. But, if we are to give any credence to the statements of Lakshmana Rao and Viresalingam, the genealogy furnished by the *Mārīcīpariṇaya* connecting the Sāluvas and the Tuluvas cannot be easily brushed aside as a figment of the imagination of the author of the *Mārīcīpariṇaya*, whoever it was. Attention may be drawn to the fact, that the author of the *Mārīcīpariṇaya* does not make any reference to the lord–servant relationship that existed between the Sāluvas and the Tuluvas ; and we may say that the awareness of this relationship was exactly the cause that made the poets of Kṛṣṇadēvarāya's court not to mention the connection between the two families, in their works, with an eye for *aucitya* or propriety.

9. *Was Kṛṣṇarāya's mother a mistress of Narasānāyaka ?*

Stories are current in Āndhradēśa that Nāgalāmba, mother of Kṛṣṇarāya was a mistress and not the legally wedded wife of Narasānāyaka. Narasānāyakā's inscriptions, or the *Varāhapurāṇa* which was dedicated to him, are totatally silent regarding the wives of Narasānāyaka. But in the inscriptions of Vīranarasiṁha, in

the inscriptions and the literature of the time of Kṛṣṇadēvarāya, and the *Acyutarāyābhyudaya*,[42] Nāgalāṁba is spoken of in no uncertain terms as the legally wedded wife of Narasānāyaka. The *Manucaritra* also states that Narasānāyaka married both Tippāṁba, mother of Vīranarasiṁha, and Nāgāṁba, mother of Kṛṣṇadēvarāya (verse 63).

10. *The Date of Birth of Kṛṣṇadēvarāya.*

The *Mārīcīpariṇaya* states that Kṛṣṇadēvarāya was born in S'. 1393, in the cyclic year *Vikṛti*, in the month of *Puṣya* on *ba.* 12, *S'ukravāra* or on A.D. 17th January 1471 (verse 66).[43] We have to give credence to this date, on the basis of certain indirect evidence in corroboration of this date. Viresalingam, in his *Āndhra Kavula Caritra*, gives a *cāṭu* verse which gives the S'aka year wrongly as 1387, but tallies exactly with the other details of the date of birth of Kṛṣṇarāya as given in the *Mārīcīpariṇaya*, viz.. the cyclic year, the month, the fortnight, the *thithi* and the day.[44] The *Mārīcīpariṇaya* correctly gives S'. 1393 as the equivalent S'aka year of the cyclic year, *Vikṛti*. Chaganti Seshaiah, in his *Āndhra Kavi Taraṅgiṇi*, has rejected this date, given in the *cāṭu*, on the basis that the S'aka year and the cyclic year do not tally; and instead of correcting the S'aka year, he has chosen to corect the cyclic year as Pārthiva and thus reject the validity of this date in *toto*. But

Seshaiah's contention is no more valid, in the light of the verse furnished by the *Mārīcīpariṇaya*, which correctly mentions both the cyclic and the S'aka years.[45] In further support of his argument, he has referred to a Tamil inscription from Nellore District,[46] the relevant text of which is taken to purport that Kṛṣṇadēvarāya was born in the month of *Vaikāsi* (*Vais'ākha*) under the asterism *Jyëṣṭha*. I got this Tamil inscription carefully read by a Tamil savant (Sri V. S. Raghavan of the Dept. of Oriental Studies, V. R. College, Nellore), who has expressed the opinion that the text of the inscription refers to *Jyëṣṭha* as the natal star of the emperor, and need not necessarily imply that this *Jyëṣṭha* was of the month of *Vaikās'i* or *Vais'ākha*; the text merely says that a particular service to the god shall be performed in the month of *Vaikās'i*, on the day on which his (the Rāya's) natal star *Jyëṣṭha* occurs. This reading of the inscription appears to be correct, for in another inscription, it is said that Kṛṣṇarāya's natal star was *Jyeṣṭha* in the month of *Māsi*.[47] In this inscription also, I think, the natal star of the emperor is not to be connected with the month. In the *Mārīcipariṇaya*, it is said that Kṛṣṇadēvarāya was an old man by the time of its composition (1518) (verses 25, 29). Nuniz also states that Kṛṣṇadēvarāya, "perceiving that he was already advanced in years, desiring to rest in his old age and wishing his son to become King when he died, he determined to make him King during his life-time,

the boy being six years old....."[48] The coronation of Kṛṣṇadēvarāya's son should have taken place in A.D. 1524, as we had arrived at A.D. 1518 as the year of his birth.[49] On the evidence of Nuniz and the inscriptions, Nelaturu Venkataramanayya, had surmised the year of birth of the Rāya as A.D. 1474,[50] a date very near to that given by the *Mārīcīpariṇaya*. If we accept the date of birth of Kṛṣṇadēvarāya, as given in the *Mārīcīpariṇaya*, to be 17th January 1471, then by the time of his coronation (7-8-1509) he should have been of forty years; by 1524, when he made his son the king according to Nuniz, he should have been of 53 years; and of 54 years or of 59 years at the time of his death, according as we take his year of death to be 1525 (according to a *cāṭu* verse which says that he died in the cyclic year *Tāraṇa*, in the month of *Jyēṣṭha* on *su*. 6, *Ravivāra*)[51] or to be 1530 (according to the evidence furnished by some inscriptions)[52]

II. Vīranarasiṁharāya and Kṛṣṇarāya.

Nuniz observes that when Kṛṣṇadēvarāya learned that his son died of poison given him by the son of Sallvatinica (i.e., Sāluva Timmarasu), he summoned Timmarasu before his presence, and addressed him thus: "I held thee always as my great friend and now for these forty years thou hast been governor in this kingdom, which thou gavest me; yet I am under no obligation

to thee for that, because in doing so thou didst act in a way contrary to thy duty. Thou wert bound, since thy lord the King my brother commanded so, to put out mine eyes; yet thou didst not carry out his will nor obey him, but instead thou didst cheat him and the eyes of a goat were put out, wherefore, since thou didst not fulfil his command, thou wert a traitor, and thy sons with thee for whom I have done so much. Now I have learnt that my son died of poison given to him by thee and thy sons, and for that ye are all here made prisoners."[53]

From this passage, which Nuniz puts as the very words spoken by the Rāya himself, we are given to understand that Vīranarasiṁha wanted to put to death Kṛṣṇarāya, and thus remove him as the next successor to the throne, and that Timmarasu saved the Rāya's life. But the *Mārīcīpariṇaya* does not point to any disputed succession after Vīranarasiṁha, or to any differences between Kṛṣṇadēvarāya and Vīranarasiṁha; it says that Kṛṣṇarāya succeeded to the throne after Vīranarasiṁha (Verse 67). The *Manucaritra*[54] and the *Pārijātāpaharaṇa*[55] also state that Kṛṣṇadēvarāya succeeded to the throne after Vīranarasiṁha and suggest no rupture between the brothers.

12. The capture of Udayagiri — The name of the uncle of the Gajapati in charge of the Udayagiri fort.

Nuniz says that Kṛṣṇarāya laid siege to Udayagiri for a year and half.[56] There is a story which says that when Kṛṣṇarāya besieged the fort, an uncle of Pratāparudra Gajapati ably defended it, and that even after eighteen months of siege the Rāya could not force its surrender. Then one day, the Rāya took a vow that he would not take his food on that day, unless he stamped his feet on the head of the uncle of the Gajapati. The uncle of the Gajapati came to know of the vow of the Rāya, and having become panicky, sent his crown as a token of his surrender to the Rāya. The Rāya stamped the crown of the Gajapati's uncle and then attended to his daily routine. This incident is referred to in a poem of the *Āmuktamālyada*, at the end of the first canto.[57] There is a difference of opinion regarding the name of this uncle of the Gajapati, who was at Udayagiri, and who surrendered his crown to the Rāya. Vedam Venkataraya Sastry, in his commentary on the *Āmukta* mentions the name of this uncle of the Gajapati as Praharēśvara.[58] But in the *Āmukta* itself, it is mentioned at the end of the third canto, that Praharēśvara was in chrage of Koṇḍapalli fort, when the Rāya besieged it.[59] An inscription from Tirupati also mentions that the Rāya captured Praharēśvara at Koṇḍapalli.[60] In his Udayagiri inscription, Kṛṣṇarāya

gives the name of the uncle of the Gajapati whom he captured at Udayagiri as Tirumala Kāntarāya.[61] Therefore, the name of the uncle of the Gajapati who was in charge of the Udayagiri fort must be Tirumala Kāntarāya,[62] and not Praharēśvara. But Kṛṣṇarāya's inscriptions nowhere mention the stamping of the crown of Gajapati's uncle by the Rāya. But verse 75 of the *Mārīcīpariṇaya* says that Kṛṣṇarāya compelled the formidable Praharēśvarapātra at Udayagiri to surrender, and bathed making Praharēśvara's gem-studded crown his foot-stool. If Mōhanāṅgi was the real author of the *Mārīcīpariṇaya*, then we have to give credence to this story and conclude that the name of the Gajapati's uncle, whose crown the Rāya stamped, was Praharēśvara. Then we have to surmise that Praharēśvara was also an uncle of the Gajapati, who was at Udayagiri, along with Tirumala Kāntarāya, when the Rāya besieged that fort; and that he must have escaped to Koṇḍapalli from Udayagiri. This is only a guess, and there is no other way of explaining this discrepancy. If the *Mārīcīpariṇaya* was written by some one after the time of Kṛṣṇarāya, then we have to attribute this discrepancy to the ignorance of the author.

13. *Death of Adilkhan, the ruler of Bijapur.*

One of the introductory verses of the *Āmuktamālyada* points to the death of Adil Khan at the hands

of Kṛṣṇadēvarāya.[63] It has been agreed by scholars that this Adil Khan who met his death at the hands of the Rāya was Yusuf Adil Khan (A.D. 1489–1510) and not his son Ismail Adil Shah (A.D.1510–1534)[64] But Firishta observes that in the year A.H. 915 (A.D. 1510), "Having provided for the security of Goa, Yoosoof Adil Shah returned to Beejapoor, and died in that city of a dropsy, in the seventy-fifth year of his age, after having reigned with great prosperity twenty-one years".[65] Thus Firishta says that Yusuf Adil Khan met with a natural death. Venkataramanayya has drawn our attention to the falsity of Firishta's statement, and has conclusively proved that in the Rāya's fight with the Bahmani Sultan, Yusuf Adil Khan met with his death on the battle field at the hands of the Rāya in A. D. 1510, at Koilkonda.[66] The *Mārīcīpariṇaya* refers to the battles of the Rāya with the rulers of Bijapur and Golconda (verses 82, 84), and says that the ruler of Bijapur, Adil Khān, was sent by the Rāya to the abode of the celestial nymph, Rambha, (verse 83). As the *Mārīcīpariṇaya* is taken to have been composed by A.D. 1518, we have to infer that the ruler of Bijapur, Adil Khān, mentioned in it could be none else than Yosuf Adil Khan (A.D. 1489-1510).

14. Certain Incongruities.

In the *Mārīcīpariṇaya* we come across certain historical incongruities, which make us doubt its authorship by Mohanāṅgi, and also its authenticity as a historical source. In verse 76, it is said that when Kṛṣṇadēvarāya called on Vīrabhadra to give him battle, Vīrabhadra, who was residing at Kanakagiri, for fear of life, ran away from there to the Vindhya forests, along with his wife and children. But the inscriptions of Kṛṣṇarāya,[67] and the *Pārijātapaharaṇa*[68] and the *Āmuktamālyada*[69] mention that the Rāya captured alive Vīrabhadra, in his siege of Koṇḍavīḍu. This is corroborated by Nuniz also.[70] But the statement of the *Mārīcīpariṇaya* is at variance from this information. For Kanakagiri was a fort in Telaṅgāṇa under Muslim authority, and was mentioned by *Manucaritra* in the list of places captured by the Rāya during his eastern campaign.[71] Vīrabhadra was a son of Pratāparudra Gajapati. He was ruling over the Telugu country to the south of river Kṛṣṇa as his father's viceroy, with Koṇḍavīḍu as his capital. He never ruled from Kanakagiri. Kankagiri cannot be the Sanskṛt equivalent of Koṇḍavīḍu. It would never have been possible for Vīrabhadra to flee to the Vindhya forests either from Koṇḍavīḍu or from Kanakagiri. Nuniz informs that it was Pratāparudra Gajapati who did not give battle to Kṛṣṇadēvarāya, even when he was called upon to give battle.[72] In continuation of

verse 76, in verse 77, the *Mārīcīpariṇaya* states that Vīrabhadra who hid himself in the caves of the Vindhyas, subsequently, presented gems and the gem of a daughter to Kṛṣṇadēvarāya, and that the forest chieftains of the Vindhyas compared him to the Jāṁbavanta of yore who gave the gem *(S'yamantaka)* and his daughter in marriage to Lord Kṛṣṇa. But the *Āmukta*[73] and the *Rāyavācaka* [74] say that it was Pratāparudra Gajapati who ran away to the Vindhya forests, and subsequently made peace with Kṛṣṇarāya by giving his daughter in marriage to him. Nuniz also refers to the discomfiture of the Gajapati and the marriage of Gajapati's daughter to Kṛṣṇadēvarāya.[75] Therefore, in the aforesaid verses of the *Mārīcīpariṇaya*, if *Vīrabhadra* is amended as *Vīrarudra*, then their contents would fit in with the historical truths of which we are aware of. Then we have to accept *Vīrabhadra* as a scribal error for *Vīrarudra*. Further in verse 81 it is clearly said that Pratāparudra who met defeat at the hands of Kṛṣṇarāya, made peace with the latter by giving his daughter, Lakṣmi, in marriage to him. But verse 90 stands in the way of our amending *Vīrabhadra* as *Vīrarudra*. For this verse says that Kṛṣṇarāya married the daughter of Vīrabhadra, who as a king of the Telugus bore the title *Narapati*, and also married the daughter of Pratāparudra, who as an Oriyan king bore the title *Gajapati*, and did not wed the daughter of the Muslim king who bore the title *As'vapati*, and thus discriminated against the last.

According to this verse we are to understand that Kṛṣṇarāya married the daughters of Pratāparudra and his son Vīrabhadra; that is, the Rāya married the daughter of Pratāparudra, and also the daughter of her brother Vīrabhadra. Though such an alliance may be taken to go against the prevailing custom, it cannot be ruled out as an impossibility as it is in no way illicit. It is known that Vīrabhadra ruled over the coastal Telugu country to the south of the Kṛṣṇa, with Koṇḍavīḍu as his capital. It is also true that the Telugu monarchs bore the title *Narapati*.[76] But Vīrabhadra, as can be seen from his inscriptions, never assumed the title, *Narapati*.[77] We are not aware of any ruler, except the son of Pratāparudra, who ruled over the Telugu country and bore the name Vīrabhadra. The Araviṭi rulers were referred to as of the Narapati dynasty; but the *Narapativijaya*[78] and the *Bālabhāgavata*[79] which speak at length of the rulers of this dynasty do not mention a ruler called Vīrabhadra in the list of rulers furnished by them. The *Rāyavācaka* refers to *Narapati* as the title of Vijayanagar rulers themselves.[80] These irreconcilable facts which find mention in verses 76, 77, 81 and 90 of the *Mārīcīpariṇaya* have to be attributed to the ignorance of the historical facts by its author, and in the present stage of our knowledge we cannot give any credence to these statements of the author of the work.

15. *The Queens of Kṛṣṇadēvarāya.*

In the *Pārijātāpaharaṇa* Kṛṣṇarāya is addressed as *Tirumaladēvi-vallabha* (Lord of Tirumaladēvi) and as *Cinnamadēvi-jīvitanāyaka* (the lord of the life of Cinnamadēvi)[81] The *Manucaritra* mentions Tirumaladēvi and Cinnādēvi as the consorts of Kṛṣṇarāya.[82] But in the *Āmuktamālyada*, the name of Cinnādēvi is conspicuous by its absence,[83] and it is suggested that the *Āmukta* omits the name of Cinnādēvi among the wives of the Rāya, because by the date of its completion, she would have passed away. Above, we have referred to the possibility of Cinnādēvi having breathed her last some time between 2-1-1517 and 1-12-1517.[84] The *Mārīcīpariṇaya* should have been begun by Mōhanāṅgi (if we presume her to be the author) sometime before 1-12-1517, for in a prose passage (No. 17), Kṛṣṇarāya is described as *Cinnāmba-manōharuṇḍu* and *Tirumaladēvī-hṛdayapriyuṇḍu*, thus pointing out that Cinnādēvi was alive at the time of the composition of the introductory verses of the *Mārīcīpariṇaya*. But in the *Mārīcīpariṇaya* itself (verses 10, 93), it is said that by the time of its composition, the *Āmukta* was already completed. But in the *Āmukta*, as mentioned above, the name of Cinnādēvi is missing from among the consorts of Kṛṣṇarāya. If we are to resolve this contradiction, we are to presume that the introductory verses of the *Āmukta* in praise of Kṛṣṇadēvarāya, most of which are reproduced from

the *Manucaritra*, should have been incorporated in it after the death of Cinnādēvi, some time between 2-1-1517 and 1-12-1517. This presumption appears very likely, for when Kṛṣṇadēvarāya decided to include in the preface of his work those verses from the preface of the *Manucaritra* that were in praise of him, he made the necessary corrections in the verse of the *Manucaritra*, which refers to his consorts as Tirumaladēvi and Cinnādēvi, by deleting the name of Cinnādēvi and substituting it with the names of Annapūrṇa and Kamalābjamukhi. For a clear understanding, we may quote these verses in full. The verse in the *Mānucarttra* runs :

ā vibhun = anantaraṁba dha
rāvalayamu dālce Kṛṣṇarāyaḍu Cinnā
dëviyu subhamati Tirumal
dëviyunum danaku gūrcu dëvërulugān.[85]

Because Cinnādēvi had passed away, Kṛṣṇarāya changed the above verse thus :

ā vibhun = anantaraṁba dha
rāvalayamu bānitīvu rahimai Tiruma
ldëviyunun = Annapūrṇā
dëviyu (K)Gamalābjamukhiyu dëvërulugān.[86]

Paes observes that Kṛṣṇadēvaraya "has twelve lawful wives, of whom there are three principal ones.... One of these principal wives is the daughther of the

V.R.NARLA MEMORIAL LIBRARY V.R.N.P.R.I. Acc. No.

king of Orya, and *others* daughters of a king his vassal who is king of Serimgapatao; another wife is a courtezan whom in his youth he had for mistress before he became king, and she made him promise that if he came to be king he would take her to wife, and thus it came to pass that this courtezan became his wife".[87] Nuniz observes: "Now this king Crisnarao, when he was young and growing up in this city of Bisnaga, had an intrigue with a courtezan for whom he had much affection, and who was called Chinadevidy, and for the great love he bore her he promised many times that if ever if he became king he would marry her; and though he said this in jest, it afterwards became true, so the history records. For when raised to the throne and taken away from the things he had done when a young man, he still did not forget the affection he felt for this woman, but used secretly to leave his palace and go to her house. And this was discovered one night by his minister Sallvatinica, who watched him until he had got into the woman's house, and he rebuked him much for it and brought him back to the palace. Then the King told him how well he loved her, and that he had promised to marry this woman and was determined to do so in any case; and the minister, seeing how he was bent on it, gave way to his wish, saying that he would accomplish it in such a way that his Highness would not be blamed for it. In order to do this he sought for

him a very beautiful woman of the family of the kings of Narsymga, and after he had married him to her, at the end of the wedding ceremonies, he put this woman and the other in a house, to which he had added a tower very lofty and large, and in which he lodged her. Afterwards the king married many other wives.....; and this king Crisnarao married four, and yet he loved this one better than any of the others."[88] The *Mārīcīpariṇaya* gives the names of Kṛṣṇarāya's queens as Tirumalāṁba, Cinnāṁba, Lakṣmi and Annapūrṇāṁba.[89] Verse 81 clearly says that Lakṣmi was the daughter of Pratāparudra Gajapati. Some scholars have identified the daughter of Pratāparudra Gajapati with Annapūrṇa, but the *Mārīcīpariṇaya* clearly says that her name is Lakṣmi. A *Kadita*, called *Vijayanagara Sāmrājyavu* or *Kṛṣṇarāya alida vivaravu*, written in S'. 1526 on the orders of Venkatapatidēvrāya II (A. D. 1586–1614) also mentions the name of the daughter of the Gajapati as "Lakṣmīdēvamma" or Lakṣmi.[90] In the Cōlasamudra epigraph of Koṇḍamarasayya, dated 1-12-1517, also, it is said that Kṛṣṇarāya ruled with Tirumalāṁbika and Lakṣmi as his consorts (*krutayugāṁs'a pravartaka S'rī Tirumalāṁbikā Lakṣmī Samōpēta S'rīkarnāṭaka Siṁhāsanārūḍha S'rīkṛṣṇarāyamahārāyara sāṁrājyadalli*)[91] All this evidence clearly points out that the name of the

daughter of the Gajapati was Lakṣmi. In one of the verses of the *Āmukṭa* also there is a veiled suggestion that her name was Lakṣmi.[92] The name of the daughter of the Gajapati whom the Rāya married is given as Jaganmōhini (which appears more as an epithet describing her beauty than her real name) in the *Rāyavācaka*,[93] as Tukkhā in the *Kṛṣṇarāyavijaya*,[94] as Bhadra on the basis of a *śloka* in the commentary on *Prabōdhachandrōdaya* by Nāḍendla Gōpa,[95] as Rucīdevi by Taylor,[96] and as Vardarājamma in certain stories.[97] Of these Tukkhā of *Kṛṣṇarāyavijaya* may be a misnomer for the Oriyan Lakkhā for Lakṣmi (like Lakkamāṁba in Telugu.)

Verse 92 of the *Mārīcīpariṇaya* says that Kṛṣṇarāya begat Mōhanāṅgi on Tirumalāṁba and Veṅgalāṁba on Annapūrṇa. Who was this Annapūrṇa? It is mentioned that in some Oriyan records, the name of the daughter of the Gajapati whom Kṛṣṇarāya married is given as Annapūrṇa.[98] The *Āmukta* also mentions Annapūrṇa among the wives of the Rāya. But the *Mārīcīpariṇaya* clearly makes a distinction between Lakṣmi, the daughter of the Gajapati, and Annapūrṇa. But it mentions that the Rāya married the daughter of Vīrabhadra also, but does not give her name. By any chance, is Annapūrṇa a daughter of Vīrabhadra? If

we accept this, then we can reconcile the Oriyan tradition that Annapūrṇa was the daughter of the Gajapati, for Vīrabhadra also was a Gajapati prince. If we accept this argument, then we may identify the queens of Kṛṣṇarāya mentioned in the *Āmukta*, viz., Tirumaladēvi, Annapūrṇādēvi and Kamalābjamakhi (Kamala, with a lotus-like face) respectively with Tirumalāmba (the daughter of the ruler of Śrīraṅgapaṭna according to Paes or the beautiful woman of the family of the kings of Narsymga according to Nuniz), Annapūrṇa, the daughter of Vīrabhadra, and Lakṣmi, the daughter of Pratāparudra Gajapati. But the description of Vīrabhadra given in the *Mārīcīpariṇaya* makes it difficult to accept that Annapūrṇa was the daughter of Vīrabhadra Gajapati. Paes mentions that Kṛṣṇarāya married more than one daughter of the ruler of Śrīraṅgapaṭna. If Annapūrṇa is not the daughter of Vīrabhadra, then we may suggest that she, like Tirumalāmba, was another daughter of the ruler of Śrīraṅgapaṭna whom Kṛṣṇarāya married.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

I have sought to publish these verses of the *Mārīcīpariṇaya*, which to our knowledge are so far

extant, in spite of the anachronisms and the incongrous historical details they contain, because I felt that as a source book for Vijayanagar history, it is of no less importance than the *Rāyavācaka* and the *Kṛṣṇarāya-vijaya*.[99] Whether written by Mōhanāṅgi or some one else, as a work that is at least two hundred years old,[100] its historical value is something that cannot be easily rejected. While it certainly raises certain new problems, at the same time it furnishes us with further evidence of certain historical facts of Vijayanagar history, discussed and accepted by scholars. For the facility of the student of history, I have given as an appendix, verse-wise, the historical information furnished by the *Mārīcīpariṇaya*.

"Makara Sankrānti"
14th January
'*Mānasa*'
NELLORE–3.

C. V. RAMACHANDRA RAO

NOTES

1. Scholars since long have been aware of the existence of Mōhanāṅgi's *Mārīcīpariṇaya*. For example, the following authors in their writings refer to this work:

Ramachandra Rao, Tekumalla: "Āndhra Rājakavulu", *Bhārati*, 1929, July, p. 30.

Bhusan, V.N.: "Some Women Poets of Ancient Andhra", *Triveni*, 1932, V. ii, p. 153.

Prabhakaramatya Veldanda: *Āmuktamālyadā-Paryālōkanamu* (1945), p. 24.

Lakshmikantamma, Utukuru: *Āndhrakavayitrulu* (1953). See under 'Mōhanāṅgi'.

Narayanacharyulu Puttaparti: *Vyāsasaurabhamu* (1964), p. 110. Narayanacharyulu writes that Mōhanāṅgi is the alias of Tirumalāṁba, a daughter of Kṛṣṇadēvarāya, and that she was an excellent poetess.

Ramakrishnakavi, Mocherla(Ed.): *Kavikarṇarasāyanamu* of Sankusāla Nṛsimha Kavi (Hyderabad, 1967), Introduction, pp. xvii–xxii. Ramakrishna Kavi has quoted verses 10, 13, 14, 15, 17, 18 and 93 of the *Mārīcīpariṇaya*.

2. *AKT*, VII, pp. 235-236; *SAS*, VII, p. 216.

3. *SAS*, VII, pp. 14-15.

4. Sewell points out that Rāmarāya and his brother Tirumalarāya married the daughters of Kṛṣṇadēvarāya. (See *FE*, p. 169, nn. 1,3; p. 180, pp. 181-182; p, 367, n. 5). He also mentions that the wife of Tirmalarāya was a daughter of Cinnādēvi (See *Antiquities*, II, p. 248). Hayavadana Rao, probably following Sewell, writes that Veṅgalāṁba was a daughter of Cinnādēvi. (*Mysore Gazetteer*, Vol. II, part III, p. 1959). For references to Veṅgalāṁba in the *Vasucaritra*, see *Vasu*, I, 62, 63, 64.

5. *AKT*, VII, p. 53. Regarding Maṭla Varadarāju, son-in-law of Kṛṣṇarāya, see *AR* of 1920, part II, para 49.

6. The *Rāyavācaka* refers to Mukunda Bāhubalēndra Gajapati, who ruled over Orissa in the third quarter of the sixteenth century. It also refers to Bhāgyanagar (modern Hyderabad, capital of Andhra Pradesh) which was built by Muhammad-Quli Qutb Shah (1580-1611). The building of the city was completed about A. D. 1592 (See Sherwani, *Muhammad-Qulī Qutb Shāh*, 1967, p. 14). Therefore the date of composition of the *Rāyavācaka* may be placed at the beginning of the seventeenth century.

The *Kṛṣṇarāyavijaya*, with minor alterations, is a poetical rendering of the *Rāyavācaka*, which is in prose. It was composed by Kumāra Dhūrjaṭi during the reign of Venkaṭapatidēvarāya III (A.D. 1630-1642).

7. *FE*, p. 359. For the inscriptions mentioning Tirumalarāya, son of Kṛṣṇarāya, see *EC*, IV, Hs, 59; IX, Magadi, 82, dated A.D. 1524; IX, Magadi, 6 dated A. D. 1524; *MER*, 1923, Appendix B No. 697 dated A. D. 1519; *Ibid*, para 79, Appendix B No. 683; *Ibid*. 1896, Appendix B No. 139; *AR* 91 of 1912; *Ibid*, 115, 116, 117 of 1918; *SII*, IX ii, No. 510.

8. *FE*, pp. 366-367.

9. Couto, VI, p. 382 – as referred to in Heras, *Aravidu Dynasty*, p. 13, n, 2.

9A. For different views regarding the date of Mūrtikavi, see *SAS*, XI, p. 54. Arudra places Mūrtikavi in the first quarter of the seventeenth century.

10. In an inscription from Cōlasamudram, dated S'. 1439, *Īs'vara*, *Mārgas'ira*, *ba*. 3 (1st December, 1517), we find Rāyasam Koṇḍamarasayya, a minister of the Rāya, making gifts to the goddess Chauḍēs'vari wishing for an increase in the progeny of the Rāya (*Kṛṣṇarāya mahārāyarige santānābhi*

uruddhi yāga bēke), (*SII.* IX. ii. No. 507). Here, by implication, progeny *(santāna)* refers to male progeny. In an inscription from Vijayanagara, dated S'. 1439, *Bahudhānya*, *Kārtīka*, *ba (?)*. 12 (30 October, 1518), we find Kṛṣṇarāya's chief queen Tirumaladēvamma making a gift of land for the merit of Tirumaladēvamahārāya. (*SII.* IX. ii. 510.) Subsequent inscriptions mention Tirumaladēva mahārāya, as the son of Kṛṣṇadēvarāya (see above, note 7). On the basis of these inscriptions, it is inferred that Kṛṣṇarāya and Tirumaladēvi were blessed with a son some time between 1-12-1517 and 30-10-1518. See *Bhārati*, 1953, May, p. 339.

11. See above, preface, Section 5.
12. *TTDI*, III. No. 80.
13. *SII.* IX. ii. No. 507.
14. *AKC*, Part II. See under "Kṛṣṇadēvarāya".
15. *Lakṣmaṇarāyavyāsāvali*, pp. 34-35.
16. *ASPP*, XXIV. 4, p. 121.
17. *Studies on Kṛṣṇadēvarāya*, p. 121.
18. *AKT*, VII, p. 132.
19. *SII*,VI, No. 696.
20. *TTDI*, III, No, 80.
21. See above, preface, Section 4.

22. *SII*, IV, No. 981; *Lakṣmaṇarāyavyāsāvali*, pp. 33-34.

23. *SII*, VI, No. 695.

24. *Manu*, I, 37.

25. See Venkataramanayya, N. in "The Kingdom of Vijayanagara" *HCIP*, VI, p. 313; "Kṛṣṇadēvarāyalu - Kaliṅga jaitrayātra", *Bhārati*, 1952, July, pp. 45-50; "Vijayanagara Sāmrājyamu" *Vijñāna sarvasvamu* (Ed. Somsekhara Sarma, M., 1959), iii, pp. 390-391. *Further Sources*, I, 209-211; Subrahmanyam, R., *The Sūryavaṁśi Gajapatis of Orissa*, pp. 115-117; Mukherjee. P., *Gajapati Kings*, pp. 93-95.

26. *AR*, 824 of 1922.

27. *SII*, VI, No. 695.

28. For a gist of these discussions see Venkataramanayya Nelaturu, *Vājñmayavyāsamanjari* (1967), "Tenāli Rāmakṛṣṇakavi", pp. 93–102.

29. For the lists of the names of the *aṣṭadiggajas*, accepted by different scholars see *SAS*, VII, p. 134; Prabhākarāmātya, *Āmukta-mālyada Paryālōkanamu*, Introduction by Eyunni Raghavacharya, p. 22. For reference to *aṣṭa diggajas* in inscriptions, see the Tippaluru Inscription of Kṛṣṇarāya (A. D.

1517), *LR*. 2, p. 357; Nandidurgālaya Ins., *Bulletin of the M.O.M.L.*, II, pp. 44-54.

30. For the views of different scholars regarding the date of Rāmakṛṣṇakavi and his contemporainety with Kṛṣṇarāya, see Venkataramanayya, *Op. Cit.*, pp. 94-156, 290-297. Venkataramanayya places the composition of the *Pāṇḍuraṅga-māhātmya* towards the end of Kṛṣṇarāya's reign, or a little while after. *(Ibid*, p. 123). No other scholar has placed it earlier than the date given by Venkataramanayya. Venkataramanayya himself, at another place in the same work, says that the composition of the *Pāṇḍuraṅga-māhātmya* should be placed after A.D. 1570 (*Ibid*, p. 102).

31. Kavali (Cavelly) Venkata Ramaswami in his *Dekkan Poets* (1829) writes as follows regarding the date of birth of Tenāli Rāmaliṅga: "He was born in the village of Tennala in A. D. 1384 and was of the family of Iswer Pragada; his horiscope exhibits him as born under a very propitious star". (p. 53). The *Mārīcīpariṇaya* gives the date of birth of Kṛṣṇarāya as 17-1-1471. (see above preface, under Section 10). According to these dates, Rāmaliṅga is elder to Kṛṣṇarāya by about 10 years. Rāmaliṅga should have been between 50 and 55 years when he composed the *Pāṇḍuraṅga-māhātmya*.

32. See Appendix: Gist of Historical Information.

33. *Manu*, I, 21, 22.

34. *Pāri*, I, 8. In I, 11, Timmana says that Kṛṣṇarāya was of the Yadu lineage. This Yadu was a brother of Turvasa.

35. *Jaiminibhārata*, I, 26-51; *Sources*, pp. 29-30.

36. *Sources*, pp. 88-90.

37. See Venkataramanayya in *Bhārati*, 1949, April, pp. 158, 161; *EC.* X. Gori, 77.

38. Lakshmana Rao, K. V., *Mahammadīya Mahāyugamu*, p. 397.

39. *Ibid*, p. 389.

40. *AKC* – See under "Nandi Mallaya and Ghaṇṭa Siṅgaya".

41. See *AR* of 1919, Part II, para 42; also *EC.* V. Hn. 19; *HISI*, p. 241.

42. *Sources*, pp. 108-109.

43. Sri N. S. Kṛṣṇa Mūrti has looked up in Swamikannu Pillai's *Ephemeris* and informed me of this equivalent date in the Christian era.

44. For this *cāṭu*, Verse, reproduced, see *AKT*, VII, p. 16.

45. The court astrologer of the Bobbili Zamindari, Sri Kotikalapudi Yajneswara Narasimha Sarma had worked out the equivalent date, in the Christian

era, of the astronomical details given in the *cāṭu*, as 18-1-1471. He informs that on that day *Dvādasi* remains upto 10 *ghaṭikas*, and the star *Pūrvāṣāḍha* upto 60 *ghaṭikas*, from sunrise. The same scholar has suggested that if the date is to be astronomically correct in all respects, the line which runs *s'akābdamula tri-vasu-tri-sōmulan* in the *cāṭu* given by Viresalingam should be amended as *s'akābdamulan dvi-nava-tri-somulan*. See *Bhārati*, 1926, September, pp. 89-91. (But 17-1-1471 appears to be correct, as the natal star of the Rāya is given as *Jyëṣṭha*.)

46. *NDI*, III, Sulurupeta, 11.

47. See *AR*, 1916, Part II, Para 66.

48. *FE*, p. 359.

49. *Bhārati*, 1953, May, pp. 399-400. See above Note 10.

50. *Ibid*, 1949, March, p. 285. For other views regarding the date of birth of the Rāya, see *SAS*, VII, pp. 72-76; Ramachandraiah, O., *OP*, *Cit*, p. 43.

51. *This cāṭu* is found engraved in a copper-plate inscription of Aliya Rāmarāya, dated S'. 1448, *Chaitra, s'u*. 12, *Sōmavāra*. See *Bhārati*, 1927, July; pp. 89-96; also *AR*. No. 12 of 1946-'47.

52. For a gist of the inscriptions of Kṛṣṇarāya dated subsequent to A. D. 1525, see *Mysore Gazetteer*,

Vol. III, Part III, p. 1966f; *AR*. Nos. 14 of 1915, 15 of 1915, and 512 of 1919; *HISI*, p. 245; *EI*, XIV, 168; *NDI*, I, p. 362.

Cavelly Venkata Ramaswami in his *Dekkan Poets* (1829) observes that Kṛṣṇarāya "died in the fortieth year of his age in the year of Salivahana 1446" (p. 79). But a person cannot be called old in his fortieth year.

53. *FE*, pp. 359-360.

54. *Manu*, I, 33.

55. *Pāri*, I, 16.

56. *FE*, p. 316.

57. *Āmukta*, I, 89.

58. *Ibid*, p. 90.

59. *Ibid*, III, 93.

60. *TTDI*, III, No. 80.

61. *NDI*, III, p. 1387.

62. For a discussion regarding the actual name of the uncle of the Gajapati, see Venkataramanayya, "Kṛṣṇadēvarāyalu", *Bhārati*, 1952, July, p. 34, n. 3.

63. *Āmukta*, I, 42.

64. See Venkataramanayya, *Bhārati*, 1949, August, pp. 189-190; *Lakṣmaṇarāyavyāsāvali*, pp. 35-41.

65. Briggs, III, pp. 17-18.

66. *Bhārati*, 1949, August, pp. 183-192.

67. *TTDI*, III, No. 71.

68. *Pāri*, I, 21.

69. *Āmukta*, II, 101.

70. *FE*, pp. 318-319. But Nuniz wrongly states that Vīrabhadra was captured at Koṇḍapalli. After being captured by the Rāya, Vīrabhadra appears to have been in the service of the Rāya for some time. We have three inscriptions of Vīrabhadra, with their provenance in the Vijayanagara realm. (*EC*, Dg, 107; *Ibid*, XII, Pg. 62; *AR*, No, 744 of 1917). All these were endited in S'. 1447, the cyclic year *S'ukla*, the month *Kārtika*, during the bright fortnight. Nuniz states that the proud prince immolated himself, having felt insulted, when the Rāya asked him to exhibit his dexterity in fencing, in a duel, with an opponent who was not of blood royal (*FE*, pp. 319-320). Paes states that he languished and died in prison (*Ibid*, p 247). For a discussion of the history of Vīrabhadra subsequent to his capture by the Rāya, see Venkataramanayya, "Kṛṣṇadēvarāyalu", *Bhārati*, 1952, July, pp. 48-49; Subrahmanyam, R., *Op. Cit.*, pp. 48-49.

71. *Manu*, I, 37.

72. *FE*, p. 319.

73. *Āmukta*, VII, 75; I, 36, 38.

74. *Rāya*, pp. 107, 109.

75. *FE*, p. 320.

76. In the Kaḷuvacēru Grant of Anitalli, the Reḍḍi queen, dated A.D. 1423, is recorded a tradition that was current even by the Kākatīya times. Verse 26 of this grant runs thus :

Gajapatir = Utkalanāthaḥ
Paścyatyādhiśvarō'śvapatiḥ
Tābhyām Narapatir = adhikaḥ
Pratāparudrō yataḥs = Triliṅgēśvaḥ.

Therefore the rulers over the Telugu country assumed the title *Narapati* even by the Kākatīya times. It is very likely that the Vijayanagar rulers inherited the title *Narapati*, as a legacy from the Kākatīyas. In the verse above *Pāścyātyādhīśvara* refers to the Muslim sultans. See *Bhārati*, 1944, July, p. 62 ff.

77. *NDI*, I, Cp. 21, pp. 183-184. Some of the Gajapati titles assumed by Vīrabhadra Gajapati are *Paramavaiṣṇava*, *Paramamāhēśvara*, *Paramabhaṭṭāraka*, *Navakōṭi Karṇāṭa Kalubargēśvara*, *Mahārāya*. It may be pointed out that he issued the charters in his own regnal years, a very rare privilege allowed to viceroys, even of the blood royal.

78. *Sources*, p. 102f
79. *Ibid*, p. 204f; *Bhārati*, 1929, June, p. 845ff.
80. *Rāya*, pp. 13, 47, 57.
81. *Pāri*, II. 105; IV. 1.
82. *Manu*, I. 33.
83. *Āmukta*, I. 33.
84. See above, Preface, under Section 4.
85. *Manu*, I. 33.
86. *Āmukta*, I, 33.
87. *FE*, pp. 247-248.
88. *Ibid*, p. 363.
89. See prose passage 17, verses 90, 91, 81; *vide* Appendix.
90. M.O.M.L. No. 19-1-59; *Bhārati*, 1929, October, pp. 612-625.
91. *SII* IX. ii. No. 507.
92. *Āmukta*, I. 38.
93. *Rāya*, p. 109.
94. *KRV*. IV. 24-25.
95. *Sources*, p. 145.
96. Taylor's *Analysis*.
97. Regarding the marriage of Kṛṣṇadēvarāya with the Gajapati's daughter, see Subrahmanyam, R. *Op. Cit*, pp. 119-121.
98. *AKT*, VII, p. 52.
99. See above, Preface, under Section 2.
100. See above, Preface, under Section 2.

APPENDIX

HISTORICAL INFORMATION IN THE MĀRĪCĪPARIṆAYA— A GIST

Verse No.	*Gist*
9	Mōhanāṅgi says that her teacher was Allasāni Peddana.
10	Mōhanāṅgi says that in the *Viṣṇucittīya* written by her father Kṛṣṇadēvarāya are to be found the compositional terseness *(allika bigi)* of Allasāni Peddana, the melliflous diction *(muddu palku)* of Mukku Timmana ard the word structure of Pāṇḍuraṅgakavi i.e., Tenāli Rāmakṛṣṇa.
12 13 14	Mōhanāṅgi refers to her husband Rāmarāya, who is described as one who makes the Khāns tremble with fear on the battle field, as the son-in-law of Kṛṣṇarāya, and as one who bears the rare title of *aliya*.
15	This verse describes the prowess and the victories of Kṛṣṇarāya. It is said that the ruler of Kuntala humbly executes the behests of the Rāya, that

the ruler of Kaṭaka raises his forearms and salutes the Rāya, that the ruler of Mathura speaks sweet words to the Rāya, that the ruler of Kāñci girds up his loins to perform the duties entrusted to him by the Rāya, and that the Bahmani sultans tremble at his prowess.

17 – *A Prose passage :*

Kṛṣṇarāya is referred to by the epithets, *mūru-rāyaraganḍa, Tirumaladēvīhṛḍayapriya, Cinnāmbā-manōhara, Narasiṁhadēvarāya priyanandana* and *Nāgamāmba tānūja.*

18, 20 & 37 These verses point to the interest evinced by Mōhanāṅgi. in solving poetical puzzles.

26 Kṛṣṇarāya says to Mōhanāṅgi, that though it is auspicious to beget a female child (daughter) at first, yet he has a keen desire to see the birth of a grandson, in whom he can have a successor to the throne.

36 It is said that Mōhanāṅgi was the daughter of Tirumaladēvi, that her original name was also Tirumalāmba and that her father Kṛṣṇadēvarāya not willing to call his daughter by the name of his wife, began to call her by the alias and pet name, Mōhanāṅgi.

37 This verse points to the interest evinced by the Rāya and Mōhanāṅgi in the game of chess, to the Rāya's ability to compose *ex tempore*§, to the interest evinced by Mōhanāṅgi in solving poetical puzzles, to the interst evinced by the Rāya in the musical and painting talents of Mōhanāṅgi, and to the shelter given by the Rāya to his son-in-law, Aliya Rāmarāya.

38 The verse points to the great interest evinced by the Rāya in the Rāmāyaṇa, and says that that was the reason for Mōhanāṅgi to choose as the theme of her poetical work a story that has some connection with the Rāmāyaṇa.

40-64 Traces the ancestry, mythological and historical of the Rāya.

Genealogy of Kṛṣṇadēvarāya—Mythological

40 Chandra – Tāra
41 Budha – Ilā
42 Purūrava
Āyu
Nahuṣa
43 Yayāti
Turvasa

---

§ *Kavitā Prāvīṇya Phaṇīs'a – Pāri*, IV. 1.

44 Many rulers of the earth were born in the Turvasa lineage.

45 Of these many dynasties, the Tuluva dynasty became famous. Mōhanṅgi questions, as a satirical aside, whether the word *Tuluva* was really derived from *Turvasa* or whether the rulers of this dynasty were called so because they proved to be "*Tuluvas*" or 'the evil ones' to the wives of their enemies?

Historical

46 Among these Tuluvas was born :

SĀLUVAS

Maṅgamahīpati - He was like a *Sāluva* or hawk to flocks of enemies; hence his descendants came to be called Sāluvas.

47 Refers to the titles "*Parapakṣi Sāluva*" and "*Sāṁparāya Sthāpanācārya*" of Sāluva Maṅgu.

Sāluva Maṅgu
|
Gauta Rāja
|
Guṇḍa Rāja

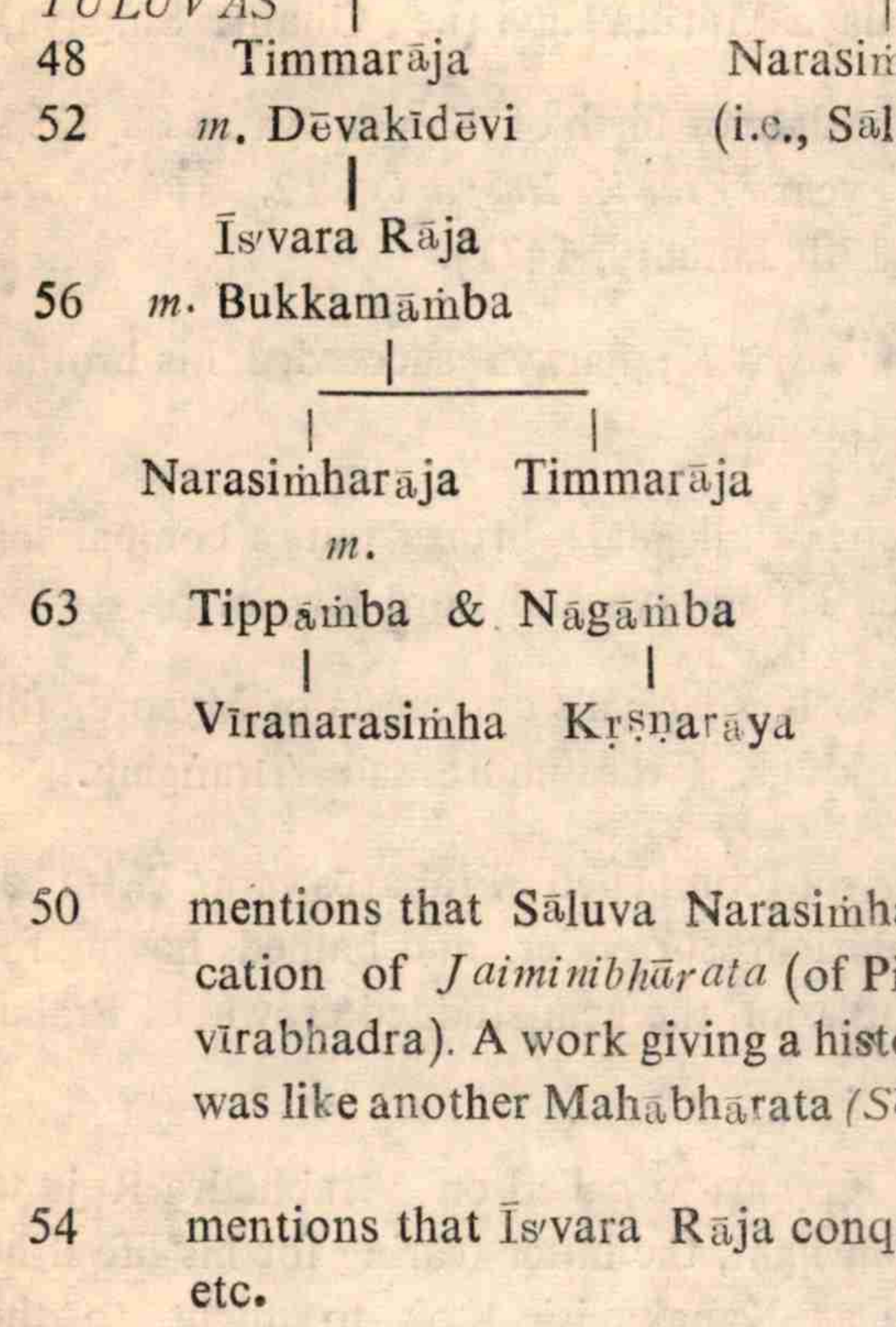

50 mentions that Sāluva Narasiṁharāja took dedication of *Jaiminibhārata* (of Pillalamarri Pinavīrabhadra). A work giving a history of his battles was like another Mahābhārata *(Sāluvābhyudaya?)*

54 mentions that Īsvara Rāja conquered Udayagir etc.

58, 59 describe the prowess of Narasiṁha (i.e., Nara sānāyaka) in a poetical vein.

60 refers to the conquest of countries like Kuntala etc. by Narasiṁha.

62 says that Narasiṁha took dedication of the *Varāhapurāṇa* written by Nandi Mallaya and the Malaya Māruta Kavi (i.e., Ghaṇṭa Siṅgaya).

66 gives the date of birth of Kṛṣṇarāya as S'. 1393, Cyclic year *Vikṛti*, *Puṣya ba*. 12, *S'ukravāra* (A.D. 17th January, 1471).

67 mentions that Kṛṣṇarāya succeeded his brother to the throne.

68 in poetical allegory, brings out a comparison between Kṛṣṇarāya and Lord Kṛṣṇa. ‡

74 refers to Kṛṣṇarāya's conquests of Mysore, the Gaṅga kings, S'ivasamudra and S'rīraṅgam.

75 Kṛṣṇarāya compelled Praharēs'vara Pātra at Udayagiri to surrender, and bathed having for his foot-stool the gem-studded crown of Praharēs'vara.

76 When Kṛṣṇarāya called on Vīrabhadra Rāja to give him fight, the latter fearing for his life if he stayed at Kanakagiri took to flight to the Vindhya forests along with his wife and children.

77 When Vīrabhadra who was defeated by Kṛṣṇarāya, hid himself in a cave of the Vindhya

---

‡ *sākṣāt pratyakṣa Kṛṣṇāvatāram* — *SII*, IX, i, 507.

forests, and made peace by presenting to the Rāya gems and a gem of his daughter, the forest chieftains served him, finding in him a comparison to the Jāmbavanta of yore (who presented to Lord Kṛṣṇa the gem S'yamantaka and his daughter Jāṁbavati).

78 Kṛṣṇarāya in his conquest of the quarters, conquered Koṇḍavīḍu, Vijayavāṭika, Rājamahēndravaram and the Orissan armies.

79 The elephants of Kṛṣṇarāya having emptied the waters of the Kṛṣṇa and the Gōdāvari, the Rāya again filled these rivers with the waters that symbolised many gifts *(dānadhāralu)*.

80 A pillar of victory came into existence at Poṭṭunūru, as if the very Lord of the Serpents (Ādis'ēṣa) had materialised there to declare to the world the glory of Kṛṣṇarāya.

81 Pratāparudra, defeated and humiliated, made peace with Kṛṣṇarāya by giving his daughter, Lakṣmi, in marriage to him.

82 The Sultāns who could not even look at the brilliance of Kṛṣṇarāya on the battlefield, while in flight look at the sun in the sky, and taking it to be a piece of the Rāya's brilliance, shear it with their swords. What fools are they!

83 Who is there on this earth who can give a fight to Kṛṣṇarāya ? The Bijapur ruler, Ādil Khan, having made such an attempt, was sent to the house of the celestial nymph, Rambhā, to the great regret of her celestial paramours.

84 When the progeny of the great Khāns of Bijapur and Golconda, having met with death by the sword of Kṛṣṇarāya, went to heaven, the celestial nymphs Ūrvasi, Mēnaka etc., who became their mistresses gave up their old attire and took to the attire of Muslim women.

87 The *cāṭus* on Kṛṣṇarāya composed by the poets, running to several crores, will themselves form into a *magnum opus*. In the Rāya's court the Āndhra and the Kannaḍa poets vied with each other for superiority.

88 Kṛṣṇārāya held court in *Bhuvana Vijaya*, surrounded by the *aṣṭadiggajas*, Peddana, Timmana, Dhūrjaṭi, Mādayagāri Mallana etc, and his minister Timmarasu.

89 The Rāya is himself a great poet ! The men who always surround him and receive honours from him are great poets ! What wonder there is that Vidyānagara (the City of Learning) is the capital of Kṛṣṇarāya ?

90 Kṛṣṇarāya discriminated against the Muslim (Bahmani?) Sultan who bore the title *Aśvapati*, by rejecting his daughter in marriage, and having married the daughter of Vīrabhadra, who as a Telugu king bore the title *Narapati*, and the daughter of Pratāparudra who as an Oriyan king bore the title *Gajapati*.

91 The queens, Annapūrṇādēvi and Tirumaladēvi were to Kṛṣṇarāya, as Bhūdēvi and Śrīdēvi were to Lord Viṣṇu.

92 To Tirumalāmba was born Mōhanāṅgi and to Annapūrṇa was born Veṅgalāmba.

93 Protected by Lord Venkatēśvara, who got the dedication of the *Āmuktamālyada*, by Lord Śrī Raṅganāyaka, who was the hero of that work, by Lord Śrīkākula Āndhraviṣṇu, who, appearing in a dream asked him to write that work, by the Lord of Simhācala, whom he worshipped before he undertook the composition of the work,— protected by all these deities Śrī Kṛṣṇarāya, who bore the titles Rājaparamēśa, Rājarājādhirāja, Vīrapratāpa, Mūrurāyagaṇḍa, prospers.

GOVT. ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY MADRAS No. R. 1...

CANTO IV

1 Kṛṣṇarāya is addressed as one who begat a son equal in beauty and grace to Manmatha, and as one in whose heart resides Tirumalāṁba *(S'rī sumas'ara samarūpa vilāsa vibhāsura suputra lābha prāpta, S'rīsāmya Tirumalāṁbāvāsa hṛdaya)*

2 – *A prose passage*

It is said that by the time Mōhanāṅgi completed three cantos of the *Mārīcīpariṇaya*, Tirumalāṁba conceived, and gave birth to a son, thus a long cherished desire of hers having fulfilled. As the boy was conceived by the grace of Lord Sadā-s'iva, he was called Sadās'iva.

3 A benedictory verse wishing long life and prosperity for Sadās'iva.

4 – *A prose passage*

In the birth of a son, Kṛṣṇarāya found a long cherished desire of his fulfilled and was happy.

ప్ర స్తా వ న

శ్రీకృష్ణదేవరాయల తనయ మోహనాంగి రచించిన (దని చెప్పబడు) **మారీచీపరిణయ** కావ్యమునందలి అవతారికా గద్య, పద్యములను 99 (94 పద్యములు + 5 వచనములు) ని, ఆకావ్య చతుర్థాశ్వాసాదియందలి 2 పద్యములను, 2 వచనములను మొదటిసారిగా **సమదర్శిని** (1929-30) శుక్ల సంవత్సర ఉగాది సంచికలో శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు వెలువరించిరి. ఈ గద్య, పద్యములన్నియు కృతికర్త్రియైన మోహనాంగి యొక్కయు, ఆమె తండ్రియైన కృతిభర్తయైన కృష్ణదేవరాయల యొక్కయు జీవితవిశేషములను దెలుపును. **మారీచీపరిణయ** కథావస్తువునకు సంబంధించినంతవరకు, లక్ష్మీనరసింహముగారు పద్యములను ప్రచురించక, ఈ అవతారికా పద్యముల చివర, ఆశ్వాసక్రమమున, 6 ఆశ్వాసములయందుగల కథను, సంగ్రహముగా, తమ స్వంతమాటలలో చెప్పి యున్నారు. ఈ కథావస్తువునకు సంబంధించిన పద్యములు వారికి దొరకి యుండక పోవచ్చును; ఒకవేళ వారికిపద్యములు దొరకి యున్నను, చారిత్రక ప్రాముఖ్యముగల అవతారికా పద్యములను మొదట ప్రచురించి, తరువాత వీనిని ప్రచురిం

తము లేయని తలచి అప్పటికి సరిపెట్టుకొని యుండవచ్చును. వారు అవతారికా పద్యములతో బాటు 4 వ ఆశ్వాసాది యందలి చారిత్రక విశేషములను దెలుపు 2 పద్యములను, 2 వచనములను మాత్రము ప్రచురించుటనుబట్టి, మన రెండవఊహ సరియని తోచుచున్నది. వారివద్ద మిగిలిన గ్రంథమంతయు ఉండినదని మనము తలచినను, వారు దానిని ప్రకటించుట మాత్రము జరుగలేదు. ఈ మారీచీపరిణయ అవతారికా పద్యములను సమదర్శినియందు ప్రచురించుచు, వారికి ఈ గ్రంథప్రతి (manuscript) ఎట్లు లభించినదిగాని, దానిస్థితి స్వరూపముల గురించిగాని, ఎట్టి వివరములను తెలుపలేదు. వారితర్వాత ఈ కావ్యముయొక్క పూర్తి ప్రతిని సంపాదించుటకు సాహిత్యవేత్తలు గాని, చరిత్రకారులుగాని చేసిన అన్వేషణా ప్రయత్నములేవియు నేటికి తెలియరావు.[1] అట్టి ప్రయత్నము లేకపోవుటయేగాక, 1970 ఏప్రెల్ భారతిలో శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులవారు కొంత చరిత్ర పరముగా కొంత సాహిత్యపరముగా ఈ కావ్యమును చర్చించువరకు, విజయనగర సామ్రాజ్య చరిత్రకును, ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్రకును ఎంతోవిలువగల ఈ అవతారికా పద్యములను చర్చించుటగాని, ఒకవేళ ఈ కావ్యము మోహనాంగి పేరుపెట్టి మరెవ్వరైన ప్రాసిన "బినామి" (Spurious) కావ్యమైన అట్లని తేల్చిచెప్పుటకాని

చేసిన విజయనగర చరిత్రకారులు గాని, ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకారులు గాని కనబడుటలేదు. ఆంధ్ర చారిత్రక పరిశోధక చక్రవర్తులైన కీ శే. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారి వ్రాతలయందుగాని, విజయనగర సామ్రాజ్య చరిత్ర చతురానుడై, ఆ చరిత్ర పరిశోధనకే జీవితము నంకితము గావించిన ఆచార్య నేలటూరు వేంకటరమణయ్య గారి వ్రాతలయందుగాని ఈ కావ్యప్రస్తి యే లేకపోవుట ఆశ్చర్యము గొలుపుచున్నది. ఈ అవతారికా పద్యములయందు కృష్ణరాయని వంశాదికమును, జీవితవిశేషములను, గురించి చెప్పబడిన కొన్ని చారిత్రకాంశములలోగల అనుమానాస్పదమైన విషయములను బట్టి, ఇది మోహనాంగి పేరుతో బరగుచున్న "బినామి" (Spurious) కావ్యమని మన మంగీకరించవలసి వచ్చినను, ఆ విషయమునైనను చర్చించి పాఠకుల ఎరుకకు తేవలసిన బాధ్యత చారిత్రకులపైన ఉన్నది కదా. అట్లే అద్యతన ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రకారులైన చాగంటి శేషయ్యగారు తమ **ఆంధ్రకవితరంగిణి**యందును, ఆరుద్ర తమ **సమగ్రఆంధ్రసాహిత్యము**నందును, ఈ కావ్యప్రస్తి కే పోకపోవుట విస్మయము కలిగించును. చాగంటివారును, ఆరుద్రగారును కృష్ణరాయల తనయ మోహనాంగిని సంకుసాల నృసింహకవిని గురించి చర్చించు సందర్భమున పేర్కొనియే ఉన్నారు.[2] కాని

చాగంటివారు ఆమె ప్రాసిన, లేక ప్రాసినదని తలచబడు ఈ **మారీచీపరిణయ** ప్రస క్తిని మాటవరుస కైనను చేయలేదు. ఆరుద్రగారు **సమగ్రఆంధ్రసాహిత్యం,** సంపుటం VII "**మలిరాయలయుగం**" పుటలు 14_15 ల లో, మలిరాయల యుగంలో వెలువడిన సంస్కృత కావ్యాలను ఒక పేరాలో క్లుప్తంగా పేర్కొనుచూ, "ఈ కాలంలోనే మోహనాంగి అనే మరొక రచయిత్రి ఉంది. ఈమె మారీచీపరిణయం ప్రాసింది. ఈమె కృష్ణరాయల వారి కుమార్తె అనీ, అళియ రామరాయల భార్య అనీ కూడా చెప్పుకొంటారు" అని ప్రాసి ఊరొక్కాన్నారు.

కొండూరి వీరరాఘవాచార్యులవారి వ్యాసము 1970 ఏప్రిల్ **భారతి** లో చదివిన తర్వాత సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారి పుణ్యమా అని నేడు మనకు లభ్యమగుచున్న **ఈ మారీచీపరిణయ** అవతారికా పద్యములు విజయనగర సామ్రాజ్య చరిత్రకు, ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకు ఎంతోవిలువైనవి, ముఖ్యమైనవి అనితోచి, విజయనగర చరిత్రతో నాకుగల కొంత పరిచయమును పురస్కరించుకొని, ఈ పద్యములలోని విషయాలను చారిత్రక దృష్టితో పరిశీలించి, ఈ నా పరిశీలన ఉపోద్ఘాతంగా, ఈ పద్యములను, ఎన్ని సాధక బాధకములకైనను ఓర్చి, ఒక పుస్తకరూపమున తేవలయునను సంకల్పమేర్పడినది. ఆ సంకల్ప ఫలితమే ఇప్పుడు నేను మీ చేతులందు ఉంచుచున్న ఈ చిన్ని పొత్తము.

1. కృష్ణరాయల తనయలు: వారిలో మోహనాంగి ఒకతెయా?

ఈ ప్రశ్నకు అవతారికా పద్యములలోనే సంతృప్తికరమగు సమాధానము లభించుచున్నది. 36వ పద్యమున, కృష్ణరాయల భార్యయైన తిరుమలదేవికి తాను పుట్టితి ననియు, తనకు మొదట పెట్టిన పేరు తిరుమలాంబ యనియు, కాని భార్యపేరు గూడ తిరుమల యగుటచే కూతునాపేరనే పిలువ నిష్టపడక తన తండ్రి కృష్ణరాయలు తనను మోహనాంగి యను కూర్మి పేరుతో పిలువగడగినాడనియు మోహనాంగి తెలిపియున్నది. 91, 92 పద్యములలో కృష్ణరాయలకు అన్నపూర్ణాదేవియును, తిరుమలదేవియును పట్టపుదేవులై వాసిగాంచిరనియు వారిలో తిరుమలాంబకు తానును, అన్నపూర్ణకు వెంగళాంబయు జన్మించిరని తెలిపియున్నది. తన భర్త అళియరామరాజనిచెప్పి అతని సౌందర్య ప్రాభవములను 12, 13, 14 పద్యములయందు చెప్పియున్నది. ఈమె సోదరి (వైమాత్రి) వెంగళాంబయే, అళియరామరాజు తమ్ముడై, వసుచరిత్ర కృతిపతియైన, తల్లికోట భీభత్సము (క్రీ.శ.1565) తర్వాత, జీర్ణకర్ణాటసామ్రాజ్యమును పునరుద్ధరింప శాయశక్తులా ప్రయత్నించిన, తిరుమలరాయల భార్య.[3] పట్టాభిషిక్తులై, విజయనగర వజ్రసింహాసనము నధిష్ఠించిన ఆరవీటి వంశజులలో తిరుమలరాయలే మొదటివాడు. ఇట్లు

రామరాయలును, అతని తమ్ముడు తిరుమలరాయలును కృష్ణరాయనికి అల్లుళ్లగుచున్నారు. చాగంటి శేషయ్యగారు వెంగళాంబ సంగతి చెప్పలేదుకాని, రాయలకు కృష్ణమాంబయను మరియొక తనయగలదనియు, ఈమె "మట్ల బొమ్మరాజునకు ప్రపౌత్రుడును. సోమరాజునకు బౌత్రుడును పోతరాజునకుఁ గుమారుడును నగు వరదరాజునకు భార్యయయ్యెను" అని వ్రాసియున్నారు. కాని దీనికి ఆధారమేదో వారు తెలుపలేదు.[4]

పై చర్చననుసరించి, **మారీచీపరిణయ** కర్త కృష్ణరాయల ప్రథమ సంతానమైన మోహనాంగియను ముద్దుపేరుగల తిరుమలాంబయని ప్రస్తుతమునకు అంగీకరింతము.

2. తెలుగువారి ఎరుకలో మారీచీపరిణయము– మారీచీపరిణయ కర్తృత్వము - రచనాకాలము

ఈ అవతారికా పద్యములలో చెప్పబడిన మిగిలిన చారిత్రకాంశములను చర్చించుటకు ముందు, ఈ కావ్యము నిజముగా మోహనాంగి వ్రాసినదా, ఎప్పుడు? లేక ఆమె పేరున మరెవ్వరైనను వ్రాసియుండిన ఆ వ్రాసినవారెవ్వరు, వారికాలమేది? అను విషయములను గురించి నేడు మనకు లభ్యమగు ఆధారములను బట్టి ఒక నిర్ణయమునకు రావలసియుండును. కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులవారు

1970 ఏప్రిల్ **భారతి** లో, సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు 1929 **సమదర్శిని** లో ఈ **మారీచీపరిణయ** అవతారికా పద్యములను ప్రకటించు వరకు, ఈ కావ్యపుటునికి తెలుగు వారికి తెలియదను అర్థములో "మొన మొన్నటివరకు నీ కావ్యమున్నట్లు తెలుగువారికి తెలిసినట్లులేదు" అని వ్రాసినారు. కాని వారి ఈ ఊహ సరియైనదికాదు. నేటికి దాదాపు 150 సంవత్సరముల నాడే ఈ కావ్యమును గురించి తెలుగు వారికి బాగా తెలియునని చెప్పుటకు ప్రామాణికమైన ఆధారము కలదు. 1829 లో కావలి వెంకటరామస్వామిగారు **Biographical Sketches of Dekkan Poets** (**దక్కను కవిజీవితములు**) అను ఆంగ్లగ్రంథమును బొంబాయినుండి ప్రచురించియున్నారు. వారు ఈ గ్రంథమున 37 గురు సంస్కృతకవుల, 46 గురు తెలుగు కవుల, 13 గురు తమిళ కవుల, 13 గురు మహారాష్ట్ర కవుల జీవితవిశేషములను గురించి తమనాటికిలభ్యమైన సమాచారమును ఈ గ్రంథమున పొందుపరచియున్నారు. ఈసమాచారము ప్రామాణిక లేఖ్యములు (authentic documents) ఆధారముగ సమకూర్చబడినదని తెలుపుచూ, ముఖపత్రము మీద ఇట్లు వ్రాయబడియున్నది;

"Biographical Sketches of the Dekkan Poets being memoirs of the Lives of Several Eminent Bards both

Ancient and Modern who have flourished in different provinces of the Indian Peninsula. Compiled from Authentic Documents. By Cavelly Venkata Ramaswamy Pundit, Corresponding Member to the Royal Asiatic Society, Bombay Printed at the Victoria Press by Ramchunder Dhondsett."

ఇంకనూ, వారు ఈ గ్రంథమునకు వలయు సమాచారము సేకరించిన విధమును గురించి ఉపోద్ఘాతము (Preface) నందు ఇట్లు నుడివియున్నారు:

"The materials to compile the present Biographical Sketches were collected by me while I followed in an official capacity through different Provinces my master Colonel Collin Mackenzie C. B. Surveyor General of India;" (Preface, p. ix)

"ఈ జీవిత ఆలేఖ్యములను సమకూర్చుటకు వలయు సామగ్రిని, నేను అధికారహోదాలో మాయజమాని యైన కల్నల్ కాలిన్‌మ్యాకెంజి సి. బి. సర్వేయర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా వారి వెంబడి, వివిధ రాష్ట్రములలో సంచరించునపుడు సేకరించబడినది." (ఆముఖము, పుట. ix)

దీనినిబట్టి రామస్వామి ఈ దక్కను కవిజీవితము లను రచించుటకు కావలసిన ప్రామాణ్యలేఖ్యములను అధికారహోదాలో తాము జరపిన దేశసంచారమున సేకరించినారనుట విదితము.

రామస్వామిగారి 1829 నాటి ఈ గ్రంథమున పేర్కొనబడిన తెలుగు కవులలో **మారీచీపరిణయ** కర్త్రియైన మోహనాంగి యొకతె. ఆమెను గురించి వారిట్లు వ్రాసియున్నారు :

" This poetess was a princess. and the daughter of Kristna Roya, she received an excellent education in her infancy and was well versed in rhetoric and poetry; while in the bloom of youth she married Ramaroyulu, after which she still continued her studies, and employed much of her time in reading those works, in Talugu composed by the poets at her fathers court; by constant application she attained to considerablc proficiency, in the art of versification, and wrote a poem entitled "Marichi Parinaya" the subject of which is taken from Mahabharat; in this poem very elegant description is given, of the Marichi damsels, the work consists of five books; this Princess had no issues and became unfortunately a widow: in the prime of life (according to tradition) she was immolated on the funeral pile of her husband " *(Dekkan Poets*, pp. 77–78)

ఈ వ్రాతనుబట్టి రామస్వామిగారు ఐదు ఆశ్వాసములు గల ఈ కావ్యప్రతిని స్వయముగా చూచుటయో, లేక దాని ఎరుకగలవారినుండి తెలుసుకొనుటయో జరిగినదని మన మనుకొనవలసి యున్నది. ఇంతేగాక, పాండురంగమాహాత్మ్య

కర్తయైన తెనాలి రామలింగని వికటత్వమును గుఱించి వ్రాయుచు, సందర్భానుసారముగా ఈ మోహనాంగి మారీచీపరిణయము ను గుఱించి మరల ఇట్లు ప్రస్తావించి యున్నారు :

"..... ; some time after this, the daughter of the king had composed a poem called, "Marichi Parnega" the nuptials of Marichi; and proposed to read it to Kristna Deva, before the whole court, but as she was aware of the satirical character of Ramalinga, she stipulated with her father that he should not be allowed to be present; the king consequently forbad Ramalinga to come into court; on the day however, that the princess publickly read her poem, Ramalinga disguised himself as a female attendant, and, concealing his face, stood close to the king's daughter, who began reading with an audible voice; the poem really was very well written and contained moral reflection, and beautiful descriptions of the scenery, and dresses of females, and various other subjects; among which was the description of a pregnant woman; just at this moment Ramalinga made a waggish remark and gesture, which set the whole court in a roar of laughter; this so abashed and confounded the princess, that she could read no more, and abruptly left her father;" (*Dekkan Poets*, pp. 56–57)

దీనినిబట్టి మారీచీపరిణయము నీతిబోధలు, ప్రకృతి వర్ణనలు, వేషభాషాది వర్ణనలతో గూడిన ఐదు ఆశ్వాస

ముల మనోహర కావ్యమని తెలియుచున్నది. ఇందులో రామలింగని అపహాస్యమునకు పాలైన గర్భిణీస్త్రీ వర్ణన గూడా కలదని మనమెరుగుచున్నాము. ఇచ్చిన వివరము లను బట్టి రామస్వామిగారో, లేక దాని వివరములను గురించి రామస్వామికి తెలిపినవారో, ఈ కావ్యమును స్వయముగా పరిశీలించినట్లు మనము ఊహించవలసియున్నది. కనుక నేటికి దాదాపు నూటఏబది ఏండ్లనాడే ఈ కావ్యము తెలుగు దేశమునందు బహుళ ప్రచారమున నున్నట్లు రామస్వామిగారి వాక్యములవలన విదితము. కావున సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు కాని, 150 ఏండ్ల ఇవ తల మరెవ్వరుగాని ఈ కావ్యమును ప్రాసి మోహనాంగికి అంటగట్టినారని చెప్పుటకు వలనుపడదు. అట్టి పనిపడ్డానా జరిగియున్న అది 150 సంవత్సరములకు ముందే జరిగి యుండ వలయును. అట్టి పని చేసినవారెవ్వరు అని ప్రశ్నించిన దానికి ఉత్తరమిచ్చుటకు నేడు మనకెట్టి ఆధారమును లేదు. బహుళా సాహిత్య, చరిత్ర పరిశోధకుల అన్వేషణా ఫలితముగా **మారీచీపరిణయ** పూర్తిప్రతి దొరకిన, దానిలో మనకు ఇది మోహనాంగి ప్రాసినదికాదు అను అంతఃస్సాక్ష్యము (Internal Evidence) ఏమైన దొరకిన, ఈ గ్రంథము ఆమెదికాదు అని చెప్పగలమేమోకాని, అంత వరకు ఇది ఆమె గ్రంథమనియే నమ్మవలసి యుండును.

పోగా, ఇది ఆమె గ్రంథముకాదు అని అనుమానించవల
సిన అవసరమేమి అని ప్రశ్నించవచ్చును. అనుమానమేల
నన, ఈ అవతారికా పద్యములలో తెలిపిన కృష్ణరాయ
వంశాదికము, జీవిత విశేషములుకొన్ని, గత 60 ఏండ్లుగా
విజయనగరసామ్రాజ్య చారిత్రకులు పరమసత్యములుగా
నమ్మిచున్న విషయములకు విరుద్ధముగా నున్నవి. కృష్ణ
రాయల తనయయే ఈ కావ్యము వ్రాసినదని రుజువైన
పక్షమున, చారిత్రకాచార్యులు బహుకాలముగా నమ్మి
చున్న ఈ నిర్ణయములను మార్చుకొనుటయేగాక, విజయ
నగర చరిత్రయేకొంతవరకు మార్చి వ్రాయవలసియుండును.
పోగా, ఇది మోహనాంగి వ్రాసినను, మరెవ్వరు వ్రాసినను,
నూటపబదిఏండ్లకు మనము ఊహామరికగా మరియొక ఏబది
ఏండ్లు చేర్చి, నేటికి రెండువందల ఏండ్లక్రింద వ్రాయబడిన
కావ్యమనుకొన్నను, దీని చారిత్రక విలువ, ప్రాముఖ్యత,
నేడు విజయనగరచరిత్రకు ఆధారములుగా గ్రహించబడు
చున్న **రాయవాచక, కృష్ణరాయవిజయము** లకు తీసిపోవునది
కాదు.[5] **మారీచీపరిణయము** లో అసందర్భములు, కాల
నిర్దేశప్రమాదములు (anachronisms) కొన్ని కలవని మన
మనుకొన్నను, అవి **రాయవాచక, కృష్ణరాయలవిజయము** ల
లో గల వానికన్నను మించిపోయినవి కావు. విజయనగర
చరిత్రలో, కృష్ణరాయలజీవితములో మనమెరిగియున్న

చారిత్రకవిషయములను కొన్నింటిని ఇది ధృవపరచుచున్నది. సత్యశోధనలో నిగ్గుదేల్చవలసిన నూతన విషయములను కొన్నిటిని చెప్పుచున్నది. ఈ దృష్టిలో ఈ కావ్యమున కెంతేని ప్రాముఖ్యము కలదు.

ఈ అవతారికాపద్యములయందు ఇవ్వబడిన చారిత్రక విశేషములను, పూర్వపండితుల అభిప్రాయములతో సమన్వయించి, నా ఎరుక గలిగినంతమటుకు మీ ఎదుట ఉంచెదను. వీనిలో ఇవ్వబడిన చరిత్రాంశములు కొన్ని తదితర విజయనగర వాఙ్మయమునందును చెప్పబడి, చరిత్రకారులచే చర్చింపబడి, వారి ఆమోదముద్ర పొంది, సర్వపండిత జనాంగీకారములై గ్రంథస్థములై యున్నవి. అట్టి అంశముల నేనీ ఉపోద్ఘాతమున దడవక, విజయనగర చరిత్రయందును, ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రయందును నేటికిని వివాదాంశములై చర్చనీయాంశములై, ఈ పద్యములయందు గానవచ్చు విషయములే ఇచట కొంత పరిశీలన గావింపబడును.

3. ఈ కావ్యమును మోహనాంగి వ్రాసియుండని ఎడల, ఎవరు, ఎప్పుడు వ్రాసి యుండవచ్చును?

ఈ కావ్యము మోహనాంగిచే, కృష్ణరాయలకాలమున వ్రాయబడనియెడల, ఎప్పుడు ఎవరిచే వ్రాయబడి

యుండవచ్చునని ఆలోచింతము. ఈ కావ్యమును మోహనాంగి ప్రాసియుండని యెడల, దీనిని ఎవరో సదాశివరాయల కాలము (క్రీ. శ. 1542-1576) ననో, అటు తర్వాతనో ప్రాసియుండవలయును. ఈ కావ్యము మూడు ఆశ్వాసములు రచించునప్పటికి కృష్ణరాయ తిరుమలాదేవులకు సదాశివుని కృపవలన సదాశివుడను పుత్రుడు గలిగి దినదిన ప్రవర్థమానుడై ఎదుగుచున్నాడని 4వ ఆశ్వాసాదిని తెలుపబడియున్నది. ఈ ఆశ్వాసమునందలి మొదటి పద్యమున కృష్ణరాయల నుద్దేశించి "శ్రీ సుమశర సమరూపవిలాస విభాసుర సుపుత్రలాభప్రాప్త" అని చెప్పబడి ఉన్నది. శాసనాధారమునను, న్యూనిజ్ ప్రాతలవల్లను, నేటికి చరిత్రకారులు ఎరిగినంత వరకు, కృష్ణరాయలకు తిరుమలరాయలను కొడుకున్నట్లును, వృద్ధుడైన కృష్ణరాయలు 1524లో అతనికి పట్టాభిషేకము గావించి సింహాసనస్థుని చేసినట్లును, ఆ పిల్లవాడు పట్టాభిషేకానంతరము 8 నెలలకు చనిపోయినట్లు మాత్రమే తెలియును గాని,[6] సదాశివరాయలను కొడుకున్నట్లు తెలియదు. కాని 1530లో కృష్ణరాయలు చనిపోవునప్పటికి అతనికి 18 నెలల నిసుగొకడున్నట్లును, ఆ పసికందునకు రాజ్యార్హతలేనందున, చంద్రగిరియందు బంధింపబడియున్న తన సవతితల్లి కుమారుడు అచ్యుతరాయని వారసునిగ నియమించి, తన అనంతరము అతడు

రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు కట్టుదిట్టములు చేసి కృష్ణరాయలు దివంగతుడాయెనని న్యూనిజ్ తెలుపుచున్నాడు.[7] దీనిని బట్టి మారీచీపరిణయమునందు పేర్కొనబడిన కృష్ణరాయని కుమారుడు అతని ప్రథమపుత్రసంతానమై యుండవలయును; కాని దీనియందు ఇతనిపేరు తిరుమలరాయలని గాక సదాశివరాయలని చెప్పబడియున్నది. ఆనాటి రచయితలలో కూటో (Couto) అను పోర్చుగీసువాడొక్కడు మాత్రము కృష్ణరాయలకు సదాశివుడను ఒక కొడుకున్నట్లును, అతడు రాయల అనంతరము తన 13వ ఏట సింహాసనమధిష్ఠించినట్లును చెప్పియున్నాడు.[8] కాని ఈవ్రాతనే ఆధారము చేసుకొని ఏమియు చెప్పుటకు వీలుకాదు. ఒకవేళ తిరుమలరాయలకు సదాశివరాయలని నామాంతరముండెనేమో. నేడు మనకు తెలిసియున్న సదాశివరాయలు కృష్ణరాయల వైమాత్రేయుడును, అచ్యుతరాయలతమ్ముడును అగు రంగరాయల కొమారుడు సదాశివరాయలు; అచ్యుతరాయని తర్వాత 1542-1576 వరకు నామమాత్రముగా విజయనగర సింహాసనమధిష్ఠించిన వాడు. ఈ మారీచీపరిణయమును మోహనాంగిగాక కృష్ణరాయలకాలమునకు తర్వాత ఎవరైన ప్రాసియుండిన యెడల, సదాశివరాయలు కృష్ణరాయల కొడుకని చెప్పుట తెలియకచేసిన తికమకయై యుండవలెను. సదాశివరాయల కాలమునసే ఇది వ్రాయ

బడియుండిన ఇట్టి తికమకకు అవకాశములేదు గదా. కావున ఈకావ్యమును, మోహనాంగి ప్రాసియుండనిపక్షమున, ఎనరో నదాశివరాయలకాలము తర్వాత, బహుశా 1600-1750 ల మధ్య ప్రాసియుండవచ్చును. ఈ అవతారికా పద్యములలో 10వ పద్యమున కృష్ణరాయడు విష్ణుచిత్తీయము ను రచించెననియు, దానిలో అలసాని కవీశుని అల్లికబిగి, ముక్కుతిమ్మకవి ముద్దుపల్కు, పాండురంగకవి పదక్రమము కలవని చెప్పబడియున్నది. ఈ పద్యములో చెప్పబడిన కవిత్రాగుణవర్ణన కాకుమాని మూర్తికవిదైన ఈ క్రింది పద్యమును జ్ఞప్తికి దెచ్చుచున్నది.

"అలసానివాని యల్లిక జిగి బిగి
ముక్కుతిమ్మనార్యు ముద్దుపలుకు
పాండురంగ విభుని పదగుంభనంబును
గాకమానిరాయ నీకెతగురు"

ఈ కాకుమాని మూర్తికవి 16వ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధమున ఉన్నవాడు. దీనిని బట్టి, - కాకుమాని మూర్తికవే మోహనాంగిని ఈ పద్యంలో అనుకరించాడనుకోకపోతే- **మారీచీపరిణయ** రచనాకాలం పదిహేడవ శతాబ్దంలోనో, అటుతర్వాతనో అని చెప్పవలసి ఉంటుంది. ఒకవేళ కాకుమాని మూర్తికవే దీనిని ప్రాసి, మోహనాంగి పేరుతో

చలామణి చేయలేదుగదా అనికూడా అనుమానించవచ్చు; ఏలనన మారీచీపరిణయమున పేర్కొనబడ్డ పాండురంగ మాహాత్మ్య కర్త యైన తెనాలి రామకృష్ణుడు కృష్ణరాయల సమకాలీనుడు గాదని కొందరు చరిత్రజ్ఞులు నమ్మచున్నా రుగదా.

4. మోహనాంగి ఈ కావ్యము ప్రాసియుండిన యెడల ఎప్పుడు ప్రాసియుండును?

ఒకవేళ మోహనాంగియే ఈకావ్యము ప్రాసియుండిన ఎప్పుడు ప్రాసియుండునని విచారింతము. 10వ పద్యములో తన తండ్రి కృష్ణరాయలు విష్ణుచిత్తీయమును రచించెననియు, దానిలో అలసాని కవీశుని అల్లిక బిగి, ముక్కుతిమ్మకవి ముద్దుబల్కు, బొండురంగకవి పదక్రమము కలవని చెప్పి యున్నదికదా. అనగా ఈ మారీచీపరిణయము, ఆముక్త మాల్యద తర్వాత రచింపబడిన గ్రంథము. మారీచీపరిణ యమున మూడుఆశ్వాసములు రచించునాటికి, కృష్ణరా యనికి చిరకాలకాంక్షిత పుత్రప్రాప్తి యొనగూడినదని చతుర్థాశ్వాస ప్రారంభమున మోహనాంగి చెప్పియున్నది. కృష్ణరాయలకు పట్టమహిషి తిరుమలదేవియందు 1-12-1517, 30-10-1518 ల మధ్య — అనగా 1518 లో అక్టో బరు నెల ముందుగల నెలలలో, ఎదోఒకదాని యందు ఒక

శుభసమయమున—పుత్రుడు గలిగినట్లు ఆచార్య నేలటూరు వేంకటరమణయ్యగారు శాసనోదాహరణములతో సోపపత్తికముగ నిరూపించియున్నారు.9 పోగా, మారీచీపరిణయమునందు (వచనము 17), కృష్ణరాయలు "చిన్నాంబా మనోహరుడు" అని పేర్కొనబడి, ఆకావ్యరచనాకాలము నాటికి చిన్నాదేవి సజీవముగా నున్నదని సూచించుచున్నది. ఆముక్తమాల్యదయందు రాయల దేవేరులలో చిన్నాదేవి పేర్కొనబడకపోవుటచే, ఆకావ్యరచన పూర్తియగునాటికి (1518)[10] చిన్నాదేవి మరణించియుండవచ్చునని పరిశోధకులు భావించడమైనది. తిరుపతి దేవస్థానమున శా.శ. 1438, ధాతసంవత్సర పుష్య శు. 10 నాడు (క్రీ.శ. 2 జనవరి 1517) వ్రాయించిన రాయల శాసనములో[11] చిన్నాదేవి రాయల దేవేరులలో నొకతెగా పేర్కొనబడి, శ్రీకృష్ణరాయల మంత్రులలో నొకడగు కొండమరుసయ్య శా.శ. 1439, ఈశ్వరసంవత్సర మార్గశిర బ. 2 (క్రీ.శ. 1 డిశంబరు 1517) నాడు వ్రాయించిన చోళసముద్రం (అనంతపురంజిల్లా) శాసనములో[12] రాయల దేవేరులలో చిన్నాదేవి పేర్కొనబడకపోవుటచే, చిన్నాదేవి 2-1-1517, 1-12-1517 ల మధ్య ఎపుడో చనిపోయియుండవలయునని తలచబడుచున్నది. కావున రాయల పుత్రజననకాలము, చిన్నాదేవి మరణకాలము ఆధారముగా తీసుకొందుమేని, మోహనాంగి,

2-1-1517, 1-12-1517ల మధ్య, ఎపుడో, చిన్నాదేవి ప్రతికి యున్నపుడు, తనరచనను ప్రారంభించి. 1-12-1517, 30-10-1518 ల మధ్య, ఎపుడో, రాయలపుత్రజననమునాటికి 3 ఆశ్వాసములు పూర్తిగావించినదని చెప్పవలసి యుండును.

5. ఆముక్తమాల్యద రచనాకాలము.

ఇదే ఆధారముగ 1518 నాటికి ఆముక్తమాల్యదా రచన ముగింపబడి యుండవలయును. ఆముక్త రచనా ప్రారంభకాలమును గురించి పండితులలో బేధాభిప్రాయములు గలవు. ఈ కాలనిర్ణయము ఆముక్తమాల్యదలో రాయలువారు పేర్కొన్న స్వప్నకాలనిర్ణయముపై ఆధారపడియున్నది. ఈ కాలనిర్ణయమును వీరేశలింగము పంతులుగారు A.D. 1515 అనియు,[13] కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు 11-2-1519 అనియు,[14] కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు 27-1-1519 అనియు,[15] ఓరుగంటి రామచంద్రయ్యగారు 3-11-1519 అనియు,[16] చాగంటి శేషయ్యగారు జనవరి 1516 అనియు,[17] చేసియున్నారు. మారీచీపరిణయ ఉపపత్తులను బట్టిచూడగా చాగంటి శేషయ్యగారు చేసిన కాలనిర్ణయము నిజమునకు దగ్గరగా ఉన్నదని చెప్పవచ్చును. ఏలన, శ్రీకాకుళాంధ్రవిష్ణుదేవుడు స్వప్నమున గోచరించి ఆముక్తమాల్యదా కావ్యమును ప్రాయమని ఆదేశించిన

పిమ్మట, ఆ ప్రబంధమును వ్రాయుటకుమున్ను తనతండ్రి కృష్ణరాయలు సింహాచలాధినేతను కొలిచెనని 93వ పద్యమున మోహనాంగి చెప్పియున్నది. రాయల ఈ సింహాచల దేవుని దర్శనము 1518కు ముందు జరగియుండవలెను. రాయలు సింహాచలదేవునికి కానుకలర్పించుచు వ్రాయించిన మొదటి శాసనము ధాతసంవత్సర చైత్ర బహుళ 12నకు సరియగు 26-3-1516 నాటిది.[18] రాయల సింహాచల రెండవ శాసనము 8-8-1519 నాటిది.[19] ఈ రెండవ శాసనముతో మనకిచట ప్రస క్తి లేదు. రాయలు ఆముక్తమాల్యదా కృత్యాదియందు "మున్నేకళింగదేశ విజిగీషామనీషం దండెత్తిపోయి విజయవాటిం గొన్నివాసరంబులుండి శ్రీకాకుళనికేతనుండగు నాంధ్రమధుమథను సేవింపబోయి" అనిచెప్పియున్నాడు. దీనికి సరిపోవునట్లు రాయలవారు, తమ కళింగదేశ దిగ్విజయ యాత్రలో సింహాద్రి పోటూరున జయస్తంభం వేసి, తిరిగి విజయనగరానకు విచ్చేసి, అటుపై తిరుమలదేవి చిన్నాదేవి సమేతంగ తిరువేంగళ నాథునికి కానుకలర్పింప తిరుమలకు విచ్చేసి "శాలివాహన శకము 1434 అగు నేటి ధాత సంవత్సర పుష్య శుద్ధ 10 శు నాండు" (క్రీ.శ. 1517 జనవరి 2వ తేది) వేయించిన శాసనంలో "సామ్రాజ్యం చేస్తున్న మరిని కళింగదేశ దిగ్విజయార్థమై బెజవాడకు విచ్చేసి" అని వ్రాయబడి యున్నది.[20] ఈ శాసనం లో పేరొక్కనబడిన, ఆముక్తమాల్యదలో పేరొక్కనబడిన

రాయలవారి బెజవాడ విడిది, వేర్వేరైన రెండు సంఘటన లనుగాక, రాయలవారి ఒకే బెజవాడ విడిదిని సూచిస్తాయి. దీనినిబట్టి 26-3-1516నకు, కొన్ని, బహుశా ఒకటి రెండు నెలల ముందుగా ఒక హరివాసరమున రాయలవారు శ్రీకాకుళాంధ్రదేవుని దర్శించియుండి, 26-3-1516న సింహాచలదేవుని కొలచిన తర్వాత, కొద్దికాలములోనే **ఆముక్త మాల్యద**ను ఒక శుభదినమున ప్రారంభించియుండవలయును. **మారీచీపరిణయ** రచన మూడాశ్వాసములు పూర్తియై, కృష్ణరాయలకు పుత్రజనన మైననాటికి, బహుశా చిన్నాంబా దేవి మరణమునకు ముందే, ఈ **ఆముక్తమాల్యద** రచన పూర్తియై యుండవలయునని **మారీచీపరిణయము** సూచించు చున్నది (వచనము 17, పద్యములు 10, 93; 4వ ఆశ్వాసము, 1-4). చిన్నాదేవి 2-1-1517, 1-12-1517ల మధ్య ఎప్పుడో చనిపోయి ఉండవలయుననియు, రాయలకు పుత్రజననము 1-12-1517, 30-10-1518ల మధ్య ఎప్పుడో కలిగియుండవలెననియు పైన చెప్పియుంటిమి.[21] దీనినిబట్టి రాయలవారు 26-3-1516 తర్వాత ఒక శుభదినమున **ఆముక్తమాల్యదా** రచన కుపక్రమించి, చిన్నాంబాదేవి ప్రతికియుండగనే పూర్తిచేసియుండిన 1-12-1517కు ముందుగానో, చిన్నాంబాదేవి మరణము తర్వాతగూడ కొంతకాలము రచన సాగించియుండిన 30-10-1518 నాటికి ముందుగానో దాని రచనను ముగించియుండవలయును. కావ్యమును

పూర్తి చేసిన తర్వాత, తన కృతజ్ఞతలను తెలుపుకొనుటకై 27-1-1519 నాడు శ్రీకాకుళ తెలుంగురాయని దర్శించి, ఆ దేవుని అంగరంగభోగాదులకై రాయలు కొన్ని గ్రామాలు అర్పించుకొన్నారు.[22] అట్లే 8-8-1519 నాడు సింహాద్రి అప్పని దర్శించి, ఆ దేవునికి తన పేరింటి భోగం నడిచే అందుకుగాను, తనమామగారైన ప్రతాపరుద్రగజపతి మహారాయల చేతను, కొన్నిగ్రామాలు పుచ్చుకొని, వానిని స్వామికి సమర్పించారు.[23]

6. పారిజాతాపహరణము, మనుచరిత్ర, పాండురంగమాహాత్మ్యముల రచనాకాలము_రెండవ పర్యాయము రాయల కళింగజైత్రయాత్ర కలదా?

మారీచీపరిణయ సాక్ష్యమును బట్టి పారిజాతాపహరణము, మనుచరిత్ర, పాండురంగమాహాత్మ్యముల రచన 1518 (అనగా రాయల పుత్రజననము) నాటికే, మరో మాటగా, మనుచరిత్రయందు రాయల దేవేరులలో చిన్నాదేవి పేర్కొనబడియున్నందున, ఆమె 31-12-1517 నాటికి చనిపోయిఉండవచ్చునని తలచబడుచున్నందున, 31-12-1517 నాటికి ముందే పూర్తియైనట్లు తలచవలసి యున్నది. మనుచరిత్రలో అల్లసాని పెద్దన రాయలపూర్వదిగ్విజయ

యాత్రను వర్ణించుచూ, రాయలు కళింగదేశమును కటకము వరకు జయించెనని చెప్పియున్నాడు.[24] 1516లో పొట్నూరున జయస్తంభము వేయించిన తరువాయిగా, 1518లో రాయలు రెండవసారి కళింగముపైకి వెడలెనునియు, ఈ రెండవ కళింగ జైత్రయాత్రయందే కటకము వరకు జయించెననియు, పై కనుపరచిన 27-1-1519నాటి శ్రీకాకుళ శాసనము, 8-8-1519నాటి సింహాచలశాసనము ఈ సందర్భమున వేయించినవే యనియు ఒక వాదము గలదు.[25] కాని మారీచీపరిణయ సాక్ష్యము ప్రకారము రాయల ఈ రెండవ కళింగ జైత్రయాత్రకు తావు లేదు; కావున పైన కనుపరచిన 27-1-1519, 8-8-1519నాటి శాసనములు ఈ జైత్రయాత్రాసందర్భమున వేయించినవని చెప్పుటకు వీలులేదు. దీనికి బలముగా గుంటూరుమండలమందలి కొమ్మూరు గ్రామమున రాయలసేవకుడగు లక్ష్మీకాంతరుసు ధాత సంవత్సర ఫాల్గుణ బ॥ ౫ గురువారము (12, మార్చి 1517) నాడు వ్రాయించిన శాసనములో రాయలు "కటకము మేరగాను" జయించినట్లు వ్రాయబడియున్నది.[26] ఈ సందర్భమున పైన పేర్కొనబడిన 8-8-1519నాటి సింహాచల రెండవ శాసనములో[27] రాయలవారు సింహాచలదేవునికి అర్పించిన గ్రామములు ప్రతాపరుద్రగజపతినుండి జయించబడినవని చెప్పక "ప్రతాపరుద్రమహారాయల వద్ద పుచ్చుకొన్న గ్రామములు" అని చెప్పుట గమనార్హము.

కొమ్మూరుశాసనమున చెప్పినట్లు 12-3-1517నాటికే రాయలు కటకము వరకు జయించియుండిన, మనుచరిత్ర రచన 12-3-1517కి ముందుగా ఎప్పుడో ప్రారంభింపబడి, రాయల పుత్రజననము (1518) నాటికి ముందెప్పుడో పూర్తి గావింపబడి యుండవలయును. మనుచరిత్రయందు రాయల దేవేరులలో చిన్నాదేవి పేర్కొనబడియుండుటచే, బహుశా అది 1-12-1517కు ముందుగా, ఆమె బ్రతికియున్న కాలమునసే పూర్తి గావింపబడి యుండవచ్చును.

7. రామకృష్ణకవి : రాయలసమకాలీనత.

ఆముక్తమాల్యదా కవితాగుణములలో పాండురంగకవి పదక్రమమొకటిగా **మారీచీపరిణయము** పేర్కొనియుండుటచే (పద్యము 10), ఆముక్తమాల్యదా రచనాకాలమునకు (1518)కు ముందే రామకృష్ణుడు తన **పాండురంగమాహాత్మ్యమును** పూర్తిచేసినాడని తలచవలసియుండును. రామకృష్ణుని కాలమును గూర్చి, అతడు రాయల సమకాలికుడై అష్టదిగ్గజములలో నొకడుగానుండినవాడా అను విషయమును గూర్చి పండితులు చాలగ చర్చించి యుండిరి.[28] వీరిలో అధికులు రామకృష్ణుడు కృష్ణరాయల సమకాలీనుడనియే తలచి, అతనికి అష్టదిగ్గజములలో స్థానమిచ్చిరి.[29] నేలటూరు వేంకటరమణయ్యగారు శాసనాధారముగ **పాండురంగ మాహాత్మ్యము** కృష్ణరాయలవారి రాజ్యకాలము తుదనో,

తరువాత అచిరకాలమునకో విరచితమయ్యెనని" యూహిం చినారు.[30] **పాండురంగమాహాత్మ్య** రచనాకాలమును వేంకట రమణయ్యగారు యూహించిన కాలముకంటే ముందు ఉంచిన పండితులెవ్వరును లేరు. కాని మారీచీపరిణయము నందు చెప్పినదానినిబట్టి చూచిన దానిరచన 1518కి ముందే జరిగియుండవలయును. ఈ మారీచీపరిణయకర్త్రి మోహ నాంగియే అయినపక్షమున, రామకృష్ణ, కృష్ణరాయల సమకాలీనతను గురించి వివాదము అనవసరము.[31] ఒకవేళ మోహనాంగి ఈకావ్యమును వ్రాయకపోయినను, తరువాతి కాలమందున్న ఒక ప్రామాణిక అభిప్రాయముగా దీనిని గ్రహించుటకు మనకు అభ్యంతరము ఉండబోదు.

8. సాళువ, తుళువ వశంముల మూలపురుషుడు ఒకడేనా? సాళువ వంశము తుళువ వంశాంతర్గతమా?

40 నుండి 63 వరకుగల పద్యములలో కృష్ణరాయల వంశాభివర్ణన చేయబడినది.[32] ఈ వంశాభివర్ణన పౌరాణి కముగా తుర్వసుని, చారిత్రకముగా సాళువవంగును సాళువ తుళువ వంశముల రెంటికిని మూలపురుషుల చేసినది. మను చరిత్రమున తుర్వసువంశమే తుళువవంశమైనదని చెప్ప బడియున్నది.[33] పారిజాతాపహరణమున కృష్ణరాయలు

తుర్వసు వంశజుడుగానే పేర్కొనబడినాడు.[34] మారీచీపరిణయమున తుర్వసవంశరాజులలో తుళువవంశజు లొకరని చెప్పి, ఆ తుళువవంశజులలో మంగమనృపతి "విపక్షపక్షి తతిసాళువమై మెలగుట" అతని సంతతి ప్రభవించినవారలు సాళువవారైరని చెప్పబడి యున్నది. కృష్ణరాయల తండ్రియు, సాళువ వంశజులలో రాయసింహాసన మలంకరించి ప్రఖ్యాతుడైన సాళువగుండ నరసింహరాయల సేనాధిపత్రియునైన నరసానాయకుడు ఈ **మారీచీపరిణయ** వంశాను క్రమణిక ప్రకారము సాళువనరసింహరాయల అన్న మనుమడు. అనగా కృష్ణదేవరాయలు సాళువనరసింహరాయల అన్నమనుమని కొడుకు లేక మున్మనుమడు లేక ప్రపౌత్రుడు. దీనినిబట్టి పౌరాణికముగా సాళువ వంశము తుళువ వంశాంతర్గతముగాగ, చారిత్రకముగ తుళువవంశము సాళువవంశాంతర్గత మగుచున్నది. తుళువవంశజులు క్షత్రియులా, శూద్రులా యని ఒక చర్చ గలదు. **మారీచీపరిణయ** వంశకథనమే మనము ఒప్పుకొన్న సాళువవంశజులు చంద్రవంశక్షత్రియులని తెలిసియున్న విషయమే గాబట్టి, తుళువ వంశజులు అదే కులమునకు చెందినవారగుటచే చంద్రవంశక్షత్రియులని నిస్సంశయముగా చెప్పవచ్చును. కాని సమకాలీన విజయనగర సారస్వతమునందుగాని, శాసనాదులయందుగాని సాళువ, తుళువవంశజులకు ఎట్టి బాంధవ్యమును

సూచింప బడలేదు. **మారీచీపరిణయమునందే** (పద్యములు 50, 62) సాళువ నరసింహరాజు **జైమినిభారతము** కృతి నందినాడనియు, నరసానాయకుడు, నందిమల్లయ, మలయ మారుత (ఘంట సింగయ) కవులు రచించిన **వరాహపురాణము** కృతి నందుకొన్నాడనియు తెల్పబడియున్నది. **జైమినీ భారతము**లో పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుడు గావించిన సాళువ వంశక్రమమున **తుళువవంశ** ప్రస క్తియే లేదు.[35] సాళువ నరసింహుని సేనాధిపతిగానుండి, కృష్ణరాయల జనకుడైన నరసానాయకుడు కృతిగొన్న **వరాహపురాణము**లో కృతిపతియైన నరసానాయకుని వంశవర్ణనమును, కృతిపతి ప్రభువైన సాళువనరసింహరాయల వంశవర్ణనమును చేయబడినవి; కాని దీనిలో రెండువంశములకు ఎట్టి బాంధవ్యమును చెప్పబడ లేదు.[36] అంతేగాక, సాళువ **నరసింహరాయలను** చంద్రవంశీయుడని వర్ణించి, నరసానాయకునితండ్రియై, సాళువ నరసింహరాయల సేనాధిపతియైన ఈశ్వరుని 'నాయక' శబ్దముచే మాత్రము పేర్కొనుటయు, నరసానాయకునిగురించి చెప్పునపుడు అతడు క్షత్రియుడని చెప్పకపోవుటయు, తుళువవంశజులని చెప్పబడు కృష్ణరాయని తాతతండ్రులు నిజముగా క్షత్రియులా అను సంశయమునకు తావిచ్చుచున్నది. **వరాహపురాణమున** ఈశ్వర, నరసానాయకులను తుళువవంశజులు అనిగాని, వారు పురాణపురుషుడైన

తుర్వసునిసంతతివారని గాని చెప్పబడియుండలేదు. మొదటిసారిగా ఈ 'తుర్వస' ప్రస క్తి కృష్ణదేవరాయల యన్నయై, సాళువనరసింహరాయల కుమారుడైన ఇమ్మడి నరసింహుని తోసిరాజని, రాయసింహాసన మధిష్ఠించిన వీరనరసింహరాయలశాసనములలో కనపడుచున్నది.[37] అనగా మొదటిసారిగా వీరనరసింహరాయల కాలముననే ఒక పౌరాణిక వంశవర్ణన సృష్టింపబడి తుళువ వంశజులు చంద్రవంశ క్షత్రియులనిపించుకొనుటకు చేసిన ప్రయత్నము గానవచ్చుచున్నది. కృష్ణరాయల కాలమున పెద్దన, తిమ్మనాదులు తమకావ్యములందు కృష్ణరాయని బాహాటముగా చంద్రవంశక్షత్రియుడనియే వర్ణించియున్నారు. ఈ పౌరాణిక వంశవర్ణన యంతయు కట్టుకథ అని తెలిసియే గాబోలు, మారీచీపరిణయ రచయిత (మోహనాంగి) ఒక పద్యము (45)న, "దుర్వసుశబ్దసంభవము తుళువశబ్దమో? లేక తద్వంశ జాతు లరితత్తుల గెలిచి వారి సతులకుఁ దులువ లైరో" అని తన సంశయమును చమత్కరించినట్లున్నది.

కాని మారీచీపరిణయమున జెప్పినట్లు తుళువవంశము సాళువ వంశాంతర్గతమని జెప్పుటకు నేటి చారిత్రకులకు విజయనగర సారస్వత, శాసనాదులయందు ప్రమాణాంతరములు లేకపోయినను, ఇది పూర్తిగా తోసివేయదగ్గ విషయముకాదు. ఏలనన, సుప్రసిద్ధ చారిత్రపరిశో

ధకులగు కొమర్రాజు వేంకట లక్ష్మణరావుగారు 1908 నాడే తాను రచించిన **మహమ్మదీయ** మహాయుగమున తుళువ వంశము సాళువ వంశాంతర్గతమని చెప్పుచూ ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు: "ఈ **తుళువవంశము** సాళువ వంశాతర్గతము: సాళువ నరసింగరాజు తండ్రి గుండరాజు. అతని కిద్దఱు కొమారులు. మొదటివాడు తిమ్మరాజు; రెండవవాడు సాళువ నరసరాజు, తిమ్మరాజునకు నీశ్వరరాజును నా యీశ్వరరాజునకు నీ **తుళువ** నరసరాజును పుట్టిరి. కావున తుళువ నరసరాజు సాళువ **నరసరాజు**నకు అన్న మనుమడు"[38] మరియు "మరణ సమయము సమీపించినదని తెలిసికొని (నరసింహ) రాయలు **తుళువ** నరసరాయలను బిలిపించెను. ఈ నరసరాజు సాళువ నరసరాజునకు అన్నమనుమడు; ఈశ్వరరాజు పుత్రుడు, సేనాధిపతి."[39] లక్ష్మణరావుగారి కంటెముందు, 1896 లో వీరేశలింగం పంతులుగారు, నంది మల్లయ, ఘంట సింగయ కవుల చారిత్రము వ్రాయుచూ సాళువ నరసింహరాయలకు **తుళువ** నరసరాజు అన్నమను మడని బొంధవ్యము చెప్పలేదుగాని, పైన చెప్పబడిన "తిమ్మయ ఈశ్వరరాజు సాళ్వగుండ నరసింహరాజునకు సేనా నాయకుడగుటయే గాక దాయాదుడుకూడ నయియుండుట చేత నుభయుల యనంతరమునను నీశ్వరరాజుపుత్రుడును సాళ్వగుండ నరసింహరాయని యప్పటి సేనాధిపతియునైన

బలవంతుఁడగు తుళువ నరసింహరాయఁడు సంతానహీను డయి కాలధర్మము నొందినతర్వాత తనప్రభువుయొక్క రాజ్యభారము వహించినట్లు తోఁచుచున్నది." అని వ్రాసి యున్నారు. [40] లక్ష్మణరావుగారు కాని, వీరేశలింగం పంతులుగారు గాని తమ ఈ వ్రాతలకాధారమేదియో తెలుపలేదు. లక్ష్మణరావుగారు చెప్పిన వంశక్రమము ఖచ్చితముగా **మారీచీపరిణయమునందు** ఈయబడిన వంశ క్రమముతో సరిపోవుచున్నది. ఒకవేళ వీరిద్దరు మోహనాంగి **మారీచీపరిణయమును** చూచియే ఇట్లు వ్రాసిరేమో! అట్లుకానియెడల, **మారీచీపరిణయమున** పేర్కొనబడిన వంశక్రమమునకు ప్రమాణాంతరము కలదనియే మనము నమ్మవలసియుండును. ఈ సందర్భమున కృష్ణరాయలు దాల్చిన సాళువ బిరుదములను మనము జ్ఞప్తియందుంచు కొనవలెను. [41] **మారీచీపరిణయమునందలి** వంశాభివర్ణనలో మనము గమనించవలసిన మరియొక విశేషమేమన, సాళువ నరసింహరాయలకును, తుళువ ఈశ్వర, నరసా నాయకుల కునుగల ప్రభు-సేవక సంబంధము ఏమాత్రము తెలుపబడ లేదు. అల్లసాని పెద్దన, ముక్కు తిమ్మనాదులు సాళువ, తుళువ వంశములకు గల ఈ బాంధవ్యము తెలిసియుండియు, తమకావ్యములయందు ఈబాంధవ్య ప్రస్తి అప్రస్తుత మనియో, లేక గతమున సాళువ, తుళువ వంశజులకు గల

ప్రభు-సేవక సంబంధము వలన ఆ బాంధవ్యమును స్మరించుట ఔచిత్యభంగమనియో, చెప్పక వదిలివేసిరని మనము తలచ వలసి యుండును.

9. శ్రీకృష్ణరాయలతల్లి భోగకాంతయా?

శ్రీ కృష్ణరాయలతల్లియైన నాగలాంబ అతని తండ్రి నరసానాయకుని భోగకాంతయని యొక ప్రవాదమున్నది. నరసానాయకుడు కృతినందిన **వరాహపురాణము**నగాని, నరసా నాయకుని శాసనములలోగాని యాతని భార్యలగురించి యేమియు చెప్పబడలేదు. కాని వీరనరసింహరాయలనాటి శాసనము లామెను నరసనాయకునిభార్యగానే చెప్పి యున్నవి. అట్లే కృష్ణరాయలనాటి శాసనములలోను. వాఙ్మయమునందును, **అచ్యుతరాయాభ్యుదయము** 42 నందును చెప్పబడియున్నది. మారీచీపరిణయము కూడా నరసానాయకుడు తిప్పాంబతోపాటు నాగాంబను గూడా "పరి ణయ మయ్యెన్" అని చెప్పుచున్నది. (పద్యము. 63).

10. శ్రీకృష్ణరాయల జననము

మారీచీపరిణయమున కృష్ణరాయలజననము శాలి వాహనశకము 1393 కు సరియైన వికృతి సంవత్సర పుష్య బహుళద్వాదశి శుక్రవార మని చెప్పబడియున్నది

(పద్యము, 66). దీనికి సరియైన ఇంగ్లీషు తేది 17_1_1471.[43] కొన్ని ఉపపత్తులు ఆధారముగ ఈ జన్మదినము నమ్మ వలసినదిగా తోచుచున్నది. వీరేశలింగంపంతులు తమ ఆంధ్రకవులచరిత్రయందు, మారిచీపరిణయము నందివ్వ బడిన సంవత్సర మాస తిథి వారములతో సరిపోయి, శాలి వాహనశకము మాత్రము తప్పుగా "శకాబ్దముల ద్రివసు త్రిసోములన్" (శా.శ. 1387, క్రీ.శ. 1465) అని ఇవ్వ బడిన, కృష్ణరాయలజన్మదినమును తెలుపు చాటువును పేర్కొనియున్నారు.[44] శాలివాహనశకము తప్పుగా ఇచ్చి వున్నదను నెపమున చాగంటి శేషయ్యగారు ఈ చాటువు తెలుపు జన్మదినము పూర్తిగా అవిశ్వాసనీయమని తోచి పుచ్చినారు. వారు శాలివాహనశకమును సవరించుటకు బదులు విక్రృతి సంవత్సరమును సవరించినారు.[45] మారీచీ పరియణములోని పద్యమున శాలివాహన శకవత్సరము సరిగా ఇవ్వబడియుండుటచే, చాగంటి శేషయ్యగారి అను మానమునకు తావులేదు. వారు తమవాదమునకు బల ముగా, రాయల జన్మనక్షత్రము జ్యేష్ఠయు, మాసము వైకాసి (వైశాఖము) అని పేర్కొనబడినదని చెప్పబడు నెల్లూరు జిల్లాయందలి ఒక తమిళ శాసనమును ఉదహరించినారు.[46] ఈ శాసనమును మా మిత్రులు, తమిళ భాషాపారంగతులు, భాషాప్రవీణ, విద్యాప్రవీణ శ్రీ యస్. రాఘవన్ గారిచే చది

పించగా, వారు, శాసనములోని వ్రాతనుబట్టి రాయలజన్మనక్ష త్రము జ్యేష్ఠయనియు, కాని వారు పుట్టిననెల వై శాఖ మనియే తలచవలసిన అవసరము లేదనియు తెలిపినారు. రాఘవన్ గారు చెప్పినది సరియని తోచుచున్నది; ఏలనన, రాయలనాటి వేరొక శాసనమున వారి జన్మనక్షత్రము మాసినెల, యందలి జ్యేష్ఠానక్షత్రముగా చెప్పబడి యున్నది.[47] ఈ శాసనము చదువులోకూడ వారు పుట్టిన మాసము మాసియని తలచ నవసరము లేదేమో. మారీచీపరిణయమునందు ఇవ్వబడిన రాయల జన్మదినము విశ్వసనీయము కాదనుటకు ఎట్టి ఆధా రమును లేదు. మారీచీపరిణయ రచనాకాలము (1518) నకు కృష్ణరాయలు వృద్ధుడని తెలుపబడియున్నది. (పద్య ములు, 25, 29). న్యూనిజు, కృష్ణరాయలు తనవృద్ధాప్యమున ఆరేండ్లవయసుగల తన కుమారుని సింహాసన మెక్కించెనని వ్రాసియున్నాడు.[48] శాసనాధారమున చారిత్రకులు ఈ కుమారునిపేరు తిరుమలరాయలనియు, అతని జననము 1518 లో అనియు, అతనిని రాయలు సింహాసనస్థునిచేయుట 1524 లో జరగియుండునని యు, నిర్ణయించినారు.[49] న్యూనిజు వ్రాతలను, శాసనాధారములను సమన్వయించి వేంకటరమ ణయ్యగారు కృష్ణరాయల జననము క్రీ.శ. 1474 లో యుండు నని, మిక్కిలి సమంజసముగా, మారీచీపరిణయమున ఇచ్చిన తేదీకి మిక్కిలి దగ్గరగా, ఊహించియున్నారు.[50]

మారీచీపరిణయమునందలి కృష్ణరాయల జన్మదినము ఒప్పు కొంటిమేని, రాయలకు, పట్టాభిషేకకాలము (7-8-1509) నాటికి 38 ఏండ్లు; పుత్రోదయమగు నాటికి 47 ఏండ్లు; 1924 లో తన కుమారుని సింహాసనసుని చేయునాటికి 53 ఏండు; అతడు, శాసనస్థమైన ఒక చాటువును [51] బట్టి, శా.శ. 1447 తారణ సంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ షష్టి ఆదివారము (కీ.శ.1525) లో చనిపోయినాడనుకొన్న, మరణకాలమునకు 54 ఏండ్లు; అట్లుగాక, శాసనాధారముగ క్రీ.శ. 1530 లో చనిపోయినా డనుకొన్న [52] మరణకాలమునకు 59 ఏండ్లు; [53] ఉండియుండ వలయునని తేలును.

11. వీరనరసింహరాయలు-కృష్ణరాయలు

కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు ఇట్లు వ్రాసియున్నారు: "వీరనరసింహరాయని కంత్యకాలము సమీపించినప్పుడా తనికిఁ దిమ్మరాజను నెనిమిదేండ్లి కొమారుఁడుండెను. తాను పోయిన తరువాత దనపుత్రునకు రాజ్యమీయక కృష్ణ రాయలు తానాక్రమించు కొనునని తలఁచి, తన మంత్రియగు తిమ్మరుసును బిలిపించి, కృష్ణరాయని కనులుతీసి తనకుఁదెచ్చి చూపుమని యాజ్ఞాపించెనఁట. కాని యా మంత్రిపుంగవుఁడు కృష్ణరాయని డాఁచియుంచి మేక కనులు రాజునకుఁ జూపెనఁట. వీరనరసింహరాయలు మరణము నొందిన తరు

వాతఁ గృష్ణరాయఁడు తన తమ్ముఁడగు అచ్యుత రంగ రాయలను, అన్నకొమారుఁడగు తిమ్మరాజును చంద్రగిరి దుర్గమునిఁదికంపి, తాను పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యెను." 54 చారిత్రకుల ఈ కథనమునకాధారము న్యూనిజ్ ప్రాతలు. న్యూనిజ్ ప్రకారము, తన తనయునకు తిమ్మరసు విషము పెట్టి చంపించినాడని తెలిసి, కృష్ణరాయలు తిమ్మసును పిలిపించి ఇట్లు చెప్పినాడట. "నేను నిన్నెప్పుడును నా పరమమిత్రుడుగ నెంచియుంటిని. నీవు నాకొసగిన ఈ రాజ్యమునకు, నలభై ఏండ్లుగ నీవు వ్యవహర్తగానున్నావు. కాని, దీనికై నేను నీకు ఋణపడియుండలేదు; ఏలనన, ఇట్లు చేయుటలో నీవు నీ విధిని నిర్వర్తించని వాడవై తివి. నీ ఏలిక యగు మాయన్న నాకండ్లు తీయించమని ఆదేశించినప్పుడు, అట్లుచేయుట నీ విధి. కాని నీవు అతని ఆజ్ఞను పాటించక, అవిధేయుడవై, మేక కండ్లను చూపించి, అతనిని వంచించి తివి. అతని ఆదేశమును నిర్వర్తించక పోవుటచే నీవును, నీతోపాటు నీ కుమారులును రాజద్రోహులైతిరి. ఇప్పుడు నీవును, నీ కుమారులును విషముపెట్టగా నా కుమారుడు మరణించెనని తెలియవచ్చినది. అందుచే మిమ్ముల బందీలను గావించుచున్నాను." 55

కాని మారీచీపరిణయమున ఎట్టి ఒడుదుడుకులు పొరపొచ్చెములు లేకయే, వీరనరసింహరాయల తర్వాత కృష్ణ

రాయలు రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు చెప్పబడియున్నది. (పద్యము 67). మనుచరిత[56] పారిజాతాపహరణా[57]దు లలోగూడ అట్లే చెప్పబడియున్నది.

12. ఉదయగిరి ముట్టడి—ప్రచట కాపున్న గజపతి పినతండ్రి పేరేమి?

కృష్ణరాయలు దాదాపు 18 నెలలు ముట్టడి సాగించి నను ఉదయగిరి దుర్గము దుర్భేధ్యమై లొంగకపోయెను.[58] రాయలు దానిని ముట్టడించినపుడు అందు ప్రతాపరుద్ర గజపతి పినతండ్రి ఒకడు కాపుండి కడుసమర్థుడై ఎన్నాళ్ళ కును దుర్గమును లోబడనీయక కాపాడుచుండెను అంత నొకనాడు కృష్ణరాయడు "ఈ దినము గజపతి పినతండ్రి తల ప్రొక్కనిదే మాధ్యాహ్నికము నిర్వర్తించ"నని ప్రతిజ్ఞ చేసి ముట్టడి నడుపగా, గజపతిపినతండ్రి భయపడి దుర్గ మును లోబరచి తనతలకు మారుగా తనకిరీటమును పంపగా రాయలు దానిని ప్రొక్కి మాధ్యాహ్నికము గావించెనని యైతిహ్యము. ఈ విషయమే ఆముక్తమాల్యదా ప్రథమా శ్వాసాంతమున "ఇది కర్ణాట ధరాధృతి" అను పద్యమున చెప్పబడియున్నది.[59] ఈ గజపతి పినతండ్రి పేరునుగురించి భిన్నాభిప్రాయములు గలవు. వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి గారు తమ ఆముక్తమాల్యదా - సంజీవనీవ్యాఖ్యలో ఇతని

పేరు ప్రహరేశ్వరుడని వ్రాసియున్నారు.[60] కాని కృష్ణ రాయల ఉదయగిరి శాసనమున "గజపతివారి పిన్నతండ్రి తిరుమలకాంతరాయని పట్టుకొని" అని స్పష్టముగా చెప్ప బడిఉన్నది.[61] దీనిని బట్టి గజపతిపినతండ్రి పేరు తిరుమల కాంతరాయలుగాని, ప్రహరేశ్వరుడుగాదని మనము నమ్మ వలసియుండును.[62] కాని రాయ శాసనములేవియు రాయలు గజపతి పిత్రవ్యుని కిరీటమును తొక్కిన విషయమును పేర్కొనవు. ఆముక్తమాల్యదయందే మూడవ ఆశ్వాసాంత పద్యమున, ప్రహరేశ్వర పాత్రుడు కొండపల్లి దుర్గాధిపతిగా నున్నట్లు తెలుపబడియున్నది;[63] రాయల తిరుపతి దేవస్థాన శాసన మొకటి ప్రహరేశ్వరుడు రాయలకు కొండపల్లియందు పట్టుబడినట్లు చెప్పుచున్నది.[64] ఈ ఆధారము లన్నిటినిబట్టి, గజపతి పిత్రవ్యుని నామము మనము తిరుమల కాంతరాయ లనియే గ్రహించవలసియుండును. కాని మారీచీపరిణయము (పద్యము, 75) రాయలు ఉదయగిరియందు ప్రహరేశ్వరుని వంచి, అతని కిరీటము కాలిపీటగా స్నానము గావించెనని చెప్పుచున్నది. దీనినిబట్టి ఊహించదగినదేమన, మారీచీ పరిణయకర మోహనాంగియే యైన, మనము ఉదయగిరి యందు రాయలు త్రొక్కినది ప్రహరేశ్వరుని కిరీటమే అని నమ్మటకు ఎక్కువ అవకాశముగలదు. బహుశా ఈ ప్రహరే శ్వరుడుగూడ గజపతి పిత్రవ్యులలో నొకడుగాబోలు; ఇతడు

గూడ ఉదయగిరియందు కాపుండి, అటుతర్వాత కొండపల్లికి తప్పించుక పోయివుండవచ్చును. కాని ఇది కేవలము నిరాధారమైన ఊహ. **మారీచీపరిణయమును** కృష్ణరాయలతరువాతి కాలమున ఎవరైన ప్రాసియుండిన, వారు కృష్ణరాయలకు తన కిరీటము నర్పించిన గజపతి పినతండ్రిపేరు ప్రహరేశ్వరుడని ప్రాయుట తెలియక చేసిన పొరపాటై ఉండవలయును.

13. బీజపూర్ పాలకుడు ఆదిల్ ఖాన్ మరణము

ఆముక్తమాల్యద కృత్యాదిలోని "అలుకన్ఘోటక ధట్టి కాఖురపుటీ.....కేదులఖానో గ్రకపాల మర్థపహారిచ్ఛా జాంగల శ్రేణికిన్" అను పద్యమును[65] బట్టి ఏదులఖాన్ (ఆదిల్ ఖాన్)ను కృష్ణరాయలు రణరంగమున వధించినట్లు తెలియుచున్నది. రాయలచే వధింపబడిన ఈ ఆదిల్ ఖాన్, ఇస్మాయిల్ ఆదిల్ షాహగాక, అతని తండ్రియైన యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుడని పండితులు నిర్ణయించినారు.[66] ఈ యూసఫ్ ఆదిల్ ఖాన్ తన 74 వ ఏట బీజపూరునందే జబ్బునపడి స్వాభావిక మరణము నందెనని మహమ్మదీయ చరిత్రకారుడు ఫెరిష్టా ప్రాసియున్నాడు.[67] కాని ఈ ఫెరిష్టా ప్రాసిన ప్రాతలు అసత్యములని రుజువుపరచి, నేలటూరు వేంకటరమణయ్యగారు, కోవెలకొండవద్ద 1510 లో బహమనీ సుల్తానుతోనైన

యుద్ధమున రాయలచే ఈ యూసప్ ఏదులఖానుడు హతు డాయెనని నిరూపించియున్నారు.[68] మారీచీపరిణయము కృష్ణ రాయలు బిజాపుర, గోలొ్కండ రాజ్యములతో చేసిన యుద్ధ ములను వేరొ్కని (పద్యములు 82,84), బిజాపుర పతా నుడు అనగా పాలకుడు ఏడిలఖానుడు కృష్ణరాయలచే "రంభ మేడకు" పంపబడెనని చెప్పుచున్నది (పద్యము, 83) మారీచీ పరిణయ రచన 1518 నాటికే జరగియుండుటచే రాయలచే నిహతుడైన ఈ ఆదిల్ఖానుడు, యూసఫ్ ఆదిల్ఖాను (1489_1510) డని మనము తెలియగలము.

14. కొన్ని అసందర్భములు

మారీచీపరిణయము (76 వ పద్యము)న కృష్ణరాయలు యుద్ధమునకు పిలుపనగా వీరభద్రుడు కనకగిరిని వసించునెడ తనకు మరణము తప్పదని భార్యాపుత్ర సమేతముగా వింధ్యా టవులకు పారిపోయెనని చెప్పబడియున్నది. వీరభద్రుడు ప్రతాపరుద్ర గజపతి కుమారుడు. కొండవీటి దుర్గమును ముట్టడించి కృష్ణరాయలు అతనిని సజీవముగ పట్టుకొన్నాడని రాయల శాసనములు,[69] పారిజాతాపహరణము,[70] ఆముక్త మాల్యద,[71] చెప్పుచున్నవి. న్యూనిజుకూడా కొండవీటియందు రాయలు గజపతి కుమారుని, గజపతి భార్యను బందీలు గావించెనని వ్రాసియున్నాడు.[72] కానీ మారీచీపరిణయ

కథనము ఈ వ్రాతలకు విరుద్ధముగనున్నది; అంతేకాక అసందర్భముగను, అర్థరహితముగనుండి, ఈ కావ్యము మోహనాంగి వ్రాసినదేనా అను సంశయమును వృద్ధిచేసి, దానికిగల చారిత్రక ప్రామాణికతను అనుమానాస్పదము గావించుచున్నది. కొండవీడుకు కనకగిరి సంస్కృతీకరణము కాజాలదు. కనకగిరి తెలంగాణా దుర్గము; ఆ నాడది తురుష్కుల పరిపాలనలో ఉండినది; దానిని కృష్ణరాయలు తన పూర్వ దిగ్విజయ యాత్రలో జయించినట్లు, "కనకగిరి స్ఫూర్తి గర చె" అని పెద్దన చెప్పియున్నాడు.[73] ఈ కనకగిరిని వీరభద్రుడు పరిపాలించినట్లు చరిత్రకు తెలియదు. వీరభద్రుడు కనకగిరినుండిగాని, కొండవీడునుండిగాని వింధ్యాటవులకు పారిపోవుటయు సాధ్యము గాదు. కృష్ణరాయలు యుద్ధమునకు పిలచినను రానివాడు ఓఢ్రప్రభువు (ప్రతాపరుద్ర గజపతి) అని న్యూనిజ్ వ్రాసియున్నాడు.[74] **మారీచీపరిణయము** (77 వ పద్యము)న ఇట్లు రణమునకు వెరచి వింధ్యాగుహాంతరంబుల తలదాచుకొన్న వీరభద్రుడు కృష్ణరాయలకు మణులను, నిజాత్మజామణిని తెచ్చి ఇచ్చుటవలన, వింధ్యభూముల యందలి భిల్లదొరలు అతనిని తొల్లిటి జాంబవంతునిగా గణుతి యొనర్చి కొలిచిరని చెప్పియున్నది. ఈ పద్యమునందు చెప్పిన కార్యము చేసినవాడుగూడ వీరభద్రుడుగాక అతని తండ్రియైన ప్రతాప

రుద్రగజపతియే. ప్రతాపరుద్రుడు కృష్ణరాయల ధాటికాగ లేక వింధ్యాటవులకు పారిపోయినాడనియు, కూతునిచ్చి అతనితో సంధిగావించుకొనినాడనియు అముక్తమాల్యదా,[75] రాయవాచకాది[76] విజయనగరవాఙ్మయము వలన, న్యూనిజ్ఞాతాల[77] వలన మనము తెలుసుకొనుచున్నాము. కావున మనకు తెలిసియున్న ఈ చారిత్రక సత్యములకు సరిపోవలెనన్న, మారీచీపరిణయ పద్యములలో "వీరభద్రు"డను పదమును "వీరరుద్రు"డని మార్చిన సరిపోవును. "వీరరుద్రు"ని "వీరభద్రు"డనుట లేఖక దోషమేమో. 81 వ పద్యమునందు స్పష్టముగా, కృష్ణరాయలచే భంగపడిన ప్రతాపరుద్రుడు, దీనుడై, అతనికి తన కూతును లక్ష్మీయను దానినిచ్చి సంతోషపెట్టెనని చెప్పబడియున్నది.

కాని, "వీరభద్రు"నకు "వీరరుద్రు"డని పైన సూచించిన మార్పునకు, 90 వ పద్యము ప్రతిబాధకముగానున్నది. ఈ పద్యమున తెనుగురాజై నరపతిత్వము కలిగిన వీరభద్రుపుత్రిని, ఒడ్డెరాజై గజపతిత్వము గలిగిన ప్రతాపరుద్రుని పుత్రిని, కృష్ణరాయలు పెండ్లియాడి, అశ్వపతియైన తురకరాజు కూతును పెండ్లియాడక పంక్తి పక్షపాతము చూపినాడని చెప్పిబడియున్నది. దీనినిబట్టి కృష్ణరాయలు ప్రతాపరుద్రుని పుత్రికనేగాక, అతని పుత్రుడు వీరభద్రుని పుత్రికను గూడ వివాహము చేసుకొన్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

అనగా రాయలు గజపతి తనయనేగాక, ఆమె అన్న వీర భద్రుని కూతురునుకూడా పెండ్లిచేసుకొన్నాడన్న మాట. ఇది కొంత లోకాచారమునకు విడ్డూరముగ దోచినను, వావి వరుస తప్పి చేసుకొన్న వివాహముగాదు. భార్య అన్న కూతురు వివాహమునకు వరుసయే అగును. వీరభద్రుడు తన తండ్రి ప్రతినిధిగా, కొండవీడు రాజధానిగా తెలుగు దేశము నేలినది నిజము. తెలుగుదేశ ప్రభువులకు నరపతి బిరుదమున్నది గూడా నిజము.[78] కాని ప్రతాపరుద్ర గజపతి కొడుకైన వీరభద్రుడు తన శాసనములలో కొన్ని గజపతుల బిరుదములను వాడియున్నాడేకాని,[79] నరపతి బిరుదమును వాడియుండలేదు. ఈ బిడ్డ వీరభద్రుడుగాక, మరెవరైన వీరభద్రుడు తెలుగుదేశము నేలినాడాయన్న అట్లు తెలియరాదు; ఆరవీటి వంశజులను నరపతి వంశజులందురు. ఈ వీరభద్రుడేమైన ఈ నరపతి వంశమునకు చెందినవాడా యనిన, ఈ నరపతి వంశజులను గురించి చెప్పు **నరపతి విజయము**,[80] **బాలభాగవత**[81] కావ్యములందు ఈ పేరే కానరాదు. **రాయవాచకమున** విజయనగర రాజులకే "**నరపతు**" లని వాడబడియున్నది.[82] ఈ "వీరభద్రతనయ" సమస్యా పరిష్కారము భావిపరిశోధనకు వదలి, ప్రస్తుతమునకు మారీచీ **పరిణయము** (.90 వ పద్యము)న చెప్పినట్లు, రాయలు ప్రతాపరుద్రుని తనయను, వీరభద్రుని తనయను, ఇద్దరిని

గూడ వివాహమాడినట్లు తలచి, రాయల దేవేరులను గురించి కొంత ఆలోచించెదము.

15. రాయల దేవేరులు : గజపతి కూతురు పేరేమి?

కృష్ణరాయల **ను**ద్దేశించి "తిరుమల దేవీవల్లభ" "చిన్నమదేవీ జీవితనాయక" అని **పారిజాతాపహరణము** [83] నందును, కృష్ణరాయలగూర్చి దేవేరు**లు** తిరుమలదేవి, చిన్నాదేవియని **మనుచరిత్ర** [84] యందును చెప్పబడి, **ఆము క్త** మాల్యద యందు రాయల దేవేరులలో చిన్నాదేవిపేరు చెప్పబడక పోవుటచే, [85] **ఆము క్తమాల్యద**, లేక **ఆము క్తమాల్యదా** కృత్యాది పూర్తియగు నాటికి (.1518), ఆమె చనిపోయి ఉండవలయునని పండితులు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఆమె 2-1-1517, 1-12-1517 ల మధ్య చనిపోయిఉండవచ్చునని, శాసనాధారమున, పైన నిరూపించియుంటిమి. [86] **మారీచీపరి ణయమున** ఒక వచనము (17) న రాయలు "దిరుమల దేవీ హృదయ ప్రియుండును," "జిన్నాంబా మనోహరుండును" అని సంబోధింపబడి యుండుటచే, **మారీచీపరిణయ** రచనా ప్రారంభకాలము (2-1-1517, 1-12-1517 ల మధ్య)నాటికి చిన్నాదేవి బ్రతికియున్నదనియే మనము తలచవలెను. కాని **మారీచీపరిణయ** రచనాకాలమునాటికి **ఆము క్తమాల్యదా**

రచన పూర్తియైనట్లు ఆ కావ్యమునందు సూచింపబడినది (పద్యము, 10). **ఆముక్తమాల్యద** తర్వాత రచింపబడిన **మారీచీపరిణయము**నందు చిన్నాదేవిపేరు పేర్కొనబడగా, **ఆముక్తమాల్యద**యందు చిన్నాదేవిపేరు కానరాక పోవుట సమస్యగా పరిణమించును. దీనికి సమాధానము - **ఆముక్త మాల్యదా**కృత్యాది, ఆ కావ్యరచన యంతయు పూర్తియైన తరువాత చేర్చినది. రాయలు **మనుచరిత్ర** యందలి కృతిపతి ప్రశంసా పద్యములనే అవసరమైన అలతి మార్పులతో **ఆముక్తమాల్యదా** కృత్యాది పద్యములుగ చేర్చుకొన్నాడు. ఇట్లు చేర్చుట, 1-12-1517 కు కొంత ఇటు నటుగా జరిగియుండవలయును. అప్పటికి చిన్నాదేవి చని పోయినది. అందువలననే, **మనుచరిత్ర**లో తన దేవేరులను గురించి తెల్పు.

ఆవిభు ననంతరంబ ధ
రావలయము దాల్చెఁగృష్ణరాయఁడు చిన్నా
దేవియు శుభమతి తిరుమల
దేవియునుం దనకుఁగూర్చు దేవేరులుగాన్.[87]

అను పద్యమును, రాయలు, చిన్నాదేవి మరణమును మనసు నందుంచుకొని, కొంత మార్చి, **ఆముక్తమాల్యద**లో

ఆవిభు ననంతరంబ ధ
రావలయము బూనితీవు రహిమై దిరుమ

లేవియును నన్న పూర్ణా
దేవియుఁ గమలాబ్జముఖియు దేవేరులుగాన్.88

అని వ్రాసినాడు. పేయజ్ కృష్ణరాయనికి 12 గురు ధర్మ పత్నులు గలరనియు, వారిలో ముగ్గురు మాత్రమే పట్ట మహిషిణులనియు, ఆ ముగ్గురిలో ఒకతె ఓఢ్ర రాజు కూతు రనియు; మరియొకతె యౌవనమున అతనికి ప్రియురాలుగా నున్న వేశ్యఅనియు, మిగిలినవారు రాయల సామంతుడైన శ్రీరంగపట్టణ పాలకుని కుమార్తెలు (and others daughters of a king his vassal who is King of Serimgapatao). అనియు చెప్పియున్నాడు.89 న్యూనిజు కృష్ణరాయలకు భార్యలు నలుగురనియు, వారిలో 'నరసింగ' రాజుల వంశమున చెందిన సౌందర్యవతి ఒకతె అనియు, తాను యౌవనమున రాజుగాకముందే ప్రేమించిన చిన్నాదేవి యను వేశ్య మరియొకతె యనియు, వీరిలో వేశ్యయైన చిన్నాదేవిమీద అతనికి అధికప్రేమ అనియు వ్రాసి యున్నాడు.90 మారీచీపరిణయమున రాయల భార్యల పేర్లు తిరుమలాంబ, చిన్నాంబ, అన్నపూర్ణాంబిక, లక్ష్మిఅని చెప్ప బడియున్నవి.91 వీరిలో లక్ష్మి గజపతి ప్రతాపరుద్రుని పుత్రికయని 81 వ పద్యమున స్పష్టముగా తెల్పబడినది. కొంతమంది ఈ గజపతికూతురుపేరు అన్నపూర్ణ అన్నారు కాని, మారీచీపరిణయమును బట్టి లక్ష్మి, అన్నపూర్ణలు వేరు అని తెలియనగును. గజపతి కూతురుపేరు లక్ష్మియనుటకు

ప్రమాణాంతరములు గలవు. గజపతి తనయపేరు "లక్ష్మీదేవమ్మవారు" అని వెంకటపతిరాయల ఆదేశము మీద శా. శ. 1526 సంవత్సరమున ప్రాసిన విజయనగర సామ్రాజ్యదవు లేక కృష్ణరాయ అభిదవివరవు అను కడితల్లో చెప్పబడియున్నది.[92] అట్లే, శా. శ. 1439. ఈశ్వర సం॥ మార్గశిర బ. ఏ. (1-12-1517) నాడు రాయలమంత్రి కొండమరుసయ్య వేయించిన చోళసముద్ర శాసనమున "కృతయుగాంశ ప్రవర్తక శ్రీ తిరుమలాంబికా లక్ష్మీ సమేత శ్రీకర్ణాటక సింహాసనారూఢ శ్రీ కృష్ణరాయ మహారాయర సామ్రాజ్యదల్లి" అని, తిరుమలాంబా, లక్ష్మీదేవులు రాయల దేవేరులుగా పేర్కొనబడియున్నారు.[93] అముక్తమాల్యద యందును గజపతి తనయపేరు లక్ష్మీయని ధ్వనించు పద్య మొకటిగలదు.[94] గజపతి తనయపేరు నిస్సంశయముగా లక్ష్మీదేవియే. ఈమెపేరు కృష్ణరాయవిజయమునందు తుఖ్మా యనియు,[95] రాయవాచకమున[96] జగన్మోహిని యనియు, నాదెండ్ల గోపమంత్రి ప్రబోధచంద్రోదయవ్యాఖ్య యందలి ఒక శ్లోకమునుబట్టి భద్ర అనియు,[97] Taylor దొర గారిచే రుచీదేవి యనియు,[98] కొన్ని కథలలో వరదరాజమ్మ అనియు, అన్నపూర్ణ అనియు అనేక విధములుగ ఊహింపబడినది.[99] కాని ఇవి ఊహలు మాత్రమే. బహుశా వీనిలో

'తుఖ్కా' ఒరియాలోని 'లఖ్కా' (లక్ష్మి, తెలుగులో లక్క మాంబవలెకు పొరపాటై యుండవచ్చును.

కృష్ణరాయలు అన్నపూర్ణయందు వెంగళాంబను కనె నని **మారీచీపరిణయము** చెప్పుచున్నది (పద్యం, 92). ఈ అన్నపూర్ణ ఎవరు? ఓడ్ర భాషలలోనున్న చారిత్రక గ్రంథములలో గజపతిపుత్రి పేరు అన్నపూర్ణాదేవియె అని యున్నట్లు తెలియుచున్నది అని చాగంటి శేషయ్యగారు వ్రాసినారు.[100] **మారీచీపరిణయమున** కృష్ణరాయలు వీరభద్రుని కూతునొకతె పెండ్లియాడెనని చెప్పబడియున్నది. కాని ఆమె పేరు చెప్పబడి యుండలేదు. అన్నపూర్ణ ఈ వీరభద్రుని తనయ కాదుకదా? ఇదే నిజమయిన, ప్రతాపరుద్రుని తనయ లక్ష్మిని, ప్రతాపరుద్రుని తనయుని తనయ అన్నపూర్ణను, ఇద్దరిని గజపతి తనయలనుటలో అసందర్భమేమియులేదు. ఈ వాదనాసరళిని ఒప్పుకొంటిమేని, **అముక్త మాల్యదా** కృత్యాదిలో **పేరొ**క్కనబడిన రాయల దేవేరులు "తిరుమల్దేవియును, నన్నపూర్ణాదేవియును, గమలాబ్జముఖియు" అను వారలను క్రమముగా శ్రీరంగపట్న పాలకుని కూతురు తిరుమలాంబగను, వీరభద్ర గజపతి కూతురు అన్నపూర్ణగను, గజపతి ప్రతాపరుద్రుని కూతురు లక్ష్మి (కమలాబ్జముఖి - కమలయనెడు అబ్జముఖి)గను మనము గుర్తించవచ్చును. కాని **మారీచీపరిణయము** నందొసగబడిన వీర

భద్రుని వర్ణన (పద్యములు, 76, 77, 90) అన్నపూర్ణ వీరభద్రుని కూతురని చెప్పుటకు దోహదకారిగలేదు. పెయజ్ కృష్ణరాయలు శ్రీరంగపట్న పాలకుని కూతుం ద్రను (అనగా ఒకరిని మించి) పెండ్లియాడెనని చెప్పు చున్నాడు. అన్నపూర్ణ వీరభద్రుని కూతురు కాని యెడల, తిరుమలాంబతోపాటు, శ్రీరంగపట్న పాలకుని కూతులలో నొక తైయై యుండవచ్చును. భావిపరిశోధనలో ప్రమా ణాంతరములు దొరకిన గాని **మారీచీపరిణయమునందు** తెల్ప బడిన ఈ అంశముల సత్యాసత్యములు నిర్ధారించుటకు వీలు లేదు.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

మారీచీపరిణయము పైన చర్చించబడిన వివాదాంశ ములపై కొంత వెలుగును ప్రసరించుటయేగాక, విజయనగర చరిత్రలో నిర్వివాదాంశములుగ ఎన్నబడు ఎన్నో విషయ ములకు ఇతోధిక ఉపపత్తులను సమకూర్చుచున్నది. ఈ **మారీచీపరిణయము** మోహనాంగీ కృతమేనని మనము రుజువు పరచగలిగినచో, చారిత్రకముగా దీనికిగల విలువ అమూల్యమై, దీని ఆధారముగ విజయనగర చరిత్ర రచ నలో కొన్ని మార్పులు, చేర్పులు చేయవలసిన అగత్య మేర్పడగలదు. ఇది మోహనాంగీ కృతము కాదనుకొన్న ప్పటికి, మొదటనే నేను మనవి చేసినట్లు, నేటికి అధమ

షష్టము 200 ఏండ్లుగా తెలుగువారి ఎరుకలోగల కావ్యముగా, దీనికి చారిత్రకముగాగల విలువ, రాయవాచక, కృష్ణరాయవిజయాది విజయనగర చారిత్రకాధారముల కన్నను తీసిపోవునదికాదు.

చరిత్ర విద్యార్థుల సౌలభ్యమునకై ఈ కావ్యమున నేటికి లభ్యమైన చారిత్రకాంశములు, పద్యక్రమమున, సంగ్రహముగా, అనుబంధ రూపమున, ఇచ్చియున్నాను.

కావుటూరు వేంకటరామచంద్ర రావు

'మకరసంక్రాంతి'
14-1-73
"మానస"
నెల్లూరు-3.

వివరణాలు

1. ఈ కావ్యపుటునికి సాహిత్యవేత్తల ఎరుకలో చాల కాలముగ నున్నది.

ఉదాహరణకు:-ఈ క్రింది సాహితీవేత్తలు తమ వ్యాసము లలో, రచనలలో మోహనాంగిని, - **మారీచీపరిణయమును** పేరొకొని యున్నారు.

(i) రామచంద్రరావు తేకుమళ్ల, "ఆంధ్రరాజ కవులు," **భారతి**, 1929, జూలై, పుట. 30.

(ii) భూషణ్. వి-యన్;"Some Women poets of Ancient Andhra" *Triveni*, **1932**. V. 2, పుట. 153.

(iii) ప్రభాకరామాత్య వెల్దండ, **ఆముక్తమాల్యదా పర్యాలోకనము**, (1945); పు. 24. ప్రభాకరామాత్య **ఆముక్తమాల్యద** కావ్యగుణములను వర్ణించుచు **మారీచీపరిణయమునందలి** 10 వ పద్యమును ఉద్ధృత మొనర్చి యున్నారు.

(iv) లక్ష్మీకాంతమ్మ, ఊటుకూరు, **ఆంధ్రకవయిత్రులు**, (1953).

(v) నారాయణాచార్యులు, పుట్టపర్తి, **వ్యాససౌరభము** (1964), పు. 110 లో 'రాయలవారికొక బిడ్డ

యుండెడిది. ఆమె పేరు తిరుమలాంబ. "మోహనాంగి" యనియు మారుపేరు ఆమె చక్కని కవయిత్రియు.' అని వ్రాసినారు.

రామకృష్ణకవి మోచర్ల (సం): కవికర్ణరసాయనము (సంకుసాలనృసింహకవి ప్రణీతము) (హైదరాబాదు, 1967), ఉపోద్ఘాతము, పు. xvii-xxii; రామకృష్ణకవిగారు **మారీచీపరిణయము**నందలి 10,13,14,15,17, 18,93, పద్యములను ఉద్ధృత మొనరించియున్నారు.

2. **ఆంకత**, VII, పు. 235-236.

సఆంసా, VII, పు. 216.

3. సెవెల్ రామరాయలు, అతని తమ్ముడు తిరుమల రాయలు కృష్ణరాయని కూతుండ్రను పెండ్లి చేసుకొన్నారని చెప్పియున్నాడు. చూడు, *FE*, పు. 169, అ. సూ. 1,3, పే. 180, 181, 182. పు. 367. అ. సూ. 5; సెవెల్ ఈ తిరుమల రాయని భార్య చిన్నాదేవి కూతురని సూచించియున్నాడు. (చూడు *Antiquities*, **II**, పు. 248. సెవెల్ ననుసరించియే కాబోలు, హయవదనరావుగారు వెంగళాంబ చిన్నాదేవి కూతురని వ్రాసినారు, చూడు *Mysore Gazetter*, *Vol. II, Part-III*, పు. 1959. వెంగళాంబను గురించి గురించి, చూడు. **వసు**, I, 62, 63, 64.

4. ఆంకత, VII, పు. 53.

కృష్ణరాయల అల్లుడైన ఈ మట్ల వరదరాజును గురించి చూడు. *AR* of 1920, Part II, Para 49.

5. **రాయవాచకము** 16 వ శతాబ్దపు తృతీయ పాదమున కళింగదేశమును పరిపాలించిన గజపతి ముకుందబాహు బలేంద్రుని పేర్కొనియున్నది. అట్లే గోల్కొండ నవాబు మహమ్మద్ కులీకుతుబ్ షా (1580-1611) చే నిర్మింపబడిన భాగ్యనగరమును పేర్కొని యున్నది. ఈ భాగ్యనగర (నేటి హైదరాబాదు) నిర్మాణము. 1592. ప్రాంతమున పూర్తిగావింపబడినది. (చూడు, Sherwani, *Muhmmad-Quli Qutb shah,* (1967), పు. 14. అందుచే **రాయవాచక** రచనాకాలము 17 వ శతాబ్ద ప్రారంభమున ఉండవచ్చును.

కుమార ధూర్జటికవికృత **కృష్ణరాయవిజయము**, అలతి మార్పులతో **రాయవాచకమున**కు పద్యప్రతి. క్రీ.శ. 1630-1642 ల మధ్య కర్ణాటక సామ్రాజ్యమును పాలించిన ముమ్మడి వేంకటపతిరాయల కాలమున రచింపబడెను. చూడు, భారతి, 1948, ఫిబ్రవరి, పు. 64-65.

6. న్యూనిజ్ కథనమునకు చూడు *FE*, పు. 359 కృష్ణ రాయల పుత్రుడు తిరుమలరాయలకు సంబంధించిన

శాసనములకై చూడు.

EC, IV, HS, 58.

EC, IX, Magadi, 82 dated 1524.

EC, IX, Magadi, 6 dated 1524.

MER, 1896, Appendix, B. No. 139.

MER, 1923, Para 79, Appendix. B No. 683.

MER, 1923, Appendix B. No. 697 dated 1519.

SII, IX, ii, No. 507. dated 1518, Oct, 30.

AR, 115, 116, 117 of 1918.

AR, 91 of 1912.

7. *FE*, పు. 366-67. లు.

8. కూటో, VI. పు. 382-హెరాన్, *Aravidu Dynasty*, Vol. I. పు. 13. అ. సూ. 2 యందు సూచించ బడ్డట్లు.

9. శా. శ. 1439 ఈశ్వర మార్గశిర బ. 3 (డిశంబరు 1, 1517) నాడు రాయసం కొండమరసయ్య కృష్ణరాయ లకు సంతానాభివృద్ధి కోరుచు, "కృష్ణరాయమహా రాయరిగె సంతానాభివృద్ధి యాగబేకె" అని చోళ సముద్రమున (అనంతపురంజిల్లా) దానశాసనము వేయించిఉన్నాడు (*SII*, IX, ii, 507). ఇచట సంతాన మనగా పుత్రసంతానమని అర్థము చేసుకొన

వలెను. విజయనగరమున శా. శ. 1459 బహు ధాన్య కార్తిక శు (బ?) 12 (30 అక్టోబరు 1518) నాడు కృష్ణరాయల పట్టపుమహాదేవి తిరుమలదేవమ్మ తిరుమలదేవమహారాయలకు పుణ్యముగా భూదానము చేసెను. (*SII*, IX, ii, 5 10). తరువాతి శాసనము లందు తిరుమలదేవమహారాయలు కృష్ణరాయల పుత్రుడని తెల్లము సేయబడియున్నది. (ఈ శాసన ములకు పైన **వివరణ.** 6 చూచునది): కావున కృష్ణరాయలకు తిరుమలదేవియందు శ. 1440. సరి యైన క్రీ. శ. 1518 వ సం॥న తిరుమలదేవరాయ లను పుత్రుడు కలిగినట్లు నిశ్చయించడమైనది. (చూడు. **భారతి**, 1953, మే, పు. 399.)

10. **అముక్తమాల్యదా** రచనాకాల నిర్ణయమును గురించి, పైన, ప్రస్తావన, శీర్షిక. 5 క్రింద చూచునది.

11. *TTDI*, III, No. 80.

12. *SII*, IX. ii, No. 507.

13. **అంకచ**, 2 వ భాగము, "కృష్ణరాయలు." శీర్షిక క్రింద చూచునది.

14. **ల వ్యా**, పు. 34-35 లు.

15. **ఆం సా ప ప**, సం. 24, సంచిక. 4, పు. 121.

16. *Studies in Kṛṣṇadëvarāya*, పు. 121.

17. ఆంధ్ర, VII, పు. 132.

18. *SII*, VI, No. 696.

19. *SII*, VI, No. 695.

20. *TTDI*, III, No. 80.

21. ప్రస్తావన, శీర్షిక, 4 క్రింద చూచునది.

22. *SII*, IV, 981; లవ్యా, పు. 33-34 లు.

23. *SII*, VI, 695.

24. మను, I. 37.

25. చూడు. Venkataramanayya, N., "The kingdom of Vijayanagara." *HCIP*, VI, P. 313; మరియు, "కృష్ణదేవరాయలు - కళింగ జైత్రయాత్ర - 4," భారతి, జూలై, పు. 45-50; "విజయనగర సామ్రాజ్యము," విజ్ఞానసర్వస్వము, III, పు. 390-391; Subrahmanyam, R., *The Sūryavamsi Gajapatis of Orissa*, పు. 115-117; Nilakanta Sastri & Venkataramanayya, *Further Sources*, I, 209-211 Mukherjee. P. *Gajapati kings*, 93-95.

26. *AR*, No. 824 of 1922.

27. *SII.* VI. 695.

28. ఈ చర్చల సారాంశమునకై చూడు, వేంకటరమణయ్య, నేలటూరు, **వాఙ్మయవ్యాసమంజరి**, "తెనాలి రామకృష్ణకవి," పు. 93-102;

29. వివిధ పరిశోధకులు అంగీకరించిన అష్టదిగ్గజ కవుల పట్టికలకై, చూడు. **స ఆం సా**, VII, పు. 134; ప్రభాకరామాత్య, వెల్దండ: **ఆముక్తమాల్యదా పర్యాలోకనమునకు** ఈయుణ్ణి రాఘవాచార్యుల వారి భూమిక, **ఆంధ్రసాహిత్య సారభము**, పు. 22;

30. వేంకటరమణయ్య, నేలటూరు: **వాఙ్మయ వ్యాస మంజరి**, "తెనాలి రామకృష్ణుడు." పు. 123; కాని ఈ గ్రంథమునందే, పుట. 102 లో "కావున పాండురంగ మహాత్మ్య రచనాకాలము క్రీ. శ. 1570 కి తరువాతనే యని తలచుట సమంజసము" అని రమణయ్యగారు వ్రాసియున్నారు.

31. కావలి వెంకటరామస్వామిగారు తమ *Dekkan Poets.* (1829) లో రామకృష్ణుని జననమును గురించి ఈలా వ్రాశారు. "He was born in the village of Tennala in A. S. 1384 and was of the family of Iswer Pragada; his horoscope exhibits him as born under a very propitious star." (P. 53)

ఈ వ్రాతనుబట్టి రామస్వామిగారో లేక వారి నివే దకుడో (Informant) రామలింగని జాతకాన్ని గూడా చూచినట్లు మనం అనుకోవాలి. ఈ జన్మ దినం. శా. శ. 1384 లేక, క్రీ. శ. 1462 ప్రకారం, మారీచీపరిణయంలోనే చెప్పబడ్డ కృష్ణరాయల జన్మ దినం 17-1 1471 (పై, ప్రస్తావన, శీర్షిక, 10 క్రింద చూచునది.)నిబట్టి, రామకృష్ణుడు కృష్ణరాయలకన్న వయసున పదేండ్లు పెద్దవాడు. పాండురంగ మాహా త్మ్యము పూర్తిచేయునాటికి సుమారు 50-55 ఏండ్ల వాడుగ ఉండియుండవలయును.

32. చూడు- అనుబంధము.-చారిత్రకాంశముల సంగ్ర హము.

33. మను, I, 21, 22.

34. పారి, I, 8. ; I, 11 లో తిమ్మన కృష్ణరాయలు యాదవాన్వయుడని చెప్పినాడు. ఈ యదువు తుర్వ సుని అన్న.

35. జైమినిభారతము, I, 26-51 ; *Sources*, పు. 29-30 లు.

36. *Sources*, 88-90.

37. చూడు. వేంకటరమణయ్య నేలటూరు, భారతి, 1949, ఏప్రిల్, పు. 158, 161 లు; *EC.* X-Gori, 77.

38. ల మ మ, పు 397.

39. ఆదే, పు. 389.

40. ఆం క చ. - నందిమల్లయ, ఘంట సింగయల జీవిత చరిత్రముల క్రిందచూచునది.

41. చూడు. AR, 1919, Part II, Para-42; *EC*, V, Hn-19; *HISI*, P.241.

42. *Sources*, పు. 108-109 లు.

43. స్వామికణ్ణుపిళ్లైగారి ఎఫిమెరిస్ చూచి ఈ జన్మదిన మునకు సరియైన క్రీస్తుశక దినము నాకు తెల్పినవారు మా మిత్రులు, నిరంతర పరిశోధకులు, శ్రీనేల నూతల శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారు. క్రింద వివరణం. 45 చూచునది.

44. ఈ చాటువునకై చూడు. ఆం క త, VII, పు. 16.

45. ఈ చాటువునుబట్టి తేలు కృష్ణరాయల జన్మదినమును బొబ్బిలి సంస్థాన జ్యోతిష్కులు కొటికలపూడి యజ్ఞేశ్వర నరసింహశర్మగారు గుణించి శ్రీ వేటూరు

ప్రభాకరశాస్త్రులవారికిన్వగా వారు దానిని **భారతి**, 1926 సెప్టెంబరు, పు. 89-91 లలో ప్రచురించిరి. నరసింహశర్మగారి గణన ప్రకారము విక్రృతి సంవత్సర పుష్యబహుళ ద్వాదశి 18-1-1471 అగుచున్నది. ఆ రోజున ద్వాదశి సూర్యోదయాది పది గడియల వరకును, పూర్వాషాఢ నక్షత్రము అరువది ఘడియల వరకును ఉన్నదని వారు తెలుపుచున్నారు. (రాయలవారి జన్మనక్షత్రము జ్యేష్ఠానక్షత్రమని చెప్పబడియుండుటచే, వారు 17-1-1471 నాడే జన్మించిరని చెప్పవచ్చును.)

నరసింహశర్మగారు వీరేశలింగముగారు ఇచ్చిన ఈ చాటువులోని "శకాబ్దముల ద్రివసు త్రిసోములన్." అను భాగమును "శకాబ్దములన్ ద్వినవత్రి సోములన్" అని, జ్యోతిష్య ప్రమాణకాల్య సవరించ వలసియుండునని తెల్పియున్నారు.

46. *NDI*, **III, Sulurpeta, 11.**

47. చూడు. *AR*, **1916. Part, II, Para. 66.**

48. *FE*, పు. 359.

49 **భారతి**, 1953, మే, పు. 399-400 లు.

50. **అదే**, 1949, మార్చి. పు. 285 ; కృష్ణరాయని జన్మ దినమును గురించిన చర్చలకై, **సఆంసా**, VII, ప్ర. 76. కూడా చూచునది.

51. ఈ చాటువు శా. శ. 1448 చైత్ర శు. 12 సోమ వారమునాడు వ్రాయబడిన అళియరామరాజు తామ్ర శాసన మొకదానియందుగూడ ఉదాహరింపబడినది. చూడు. శివశంకరంపిళ్లై. టి, "విద్యానగర శాసన ములు," **భారతి**, 1927, జూలై, పు. 89-96 లు ; *AR*. No. 12 of 1946-47.

52. కృష్ణరాయలు క్రీ. శ. 1530 లో చనిపోయినాడను కొనుటకు ఆధారములైన శాసనములు, వాని సారాం శమునకు, చూడు. *Mysore Gazetter*, Vol. II, Part III, పు. 1966 ; *AR*, No. 512 of 1919 ; *AR* No. 15 of 1915 ; *AR* No. 14 of 1915; *HISI*, పు. 245; *EI*, XIV, 168 ; *NDI*, I, పు. 362.

53. కావలి వెంకటరామస్వామి తన *Dekkan Poets*, పు. 79 లో. కృష్ణరాయలు తన నలువదవపేట శా. శ. 1446 (క్రీ. శ. 1524) లో చనిపోయినాడని వ్రాశినారు. కాని, **మారీచీపరిణయమునందును**, న్యూనిజు వ్రాతలందును కృష్ణరాయలు తన 40 వ

ఏటనే చనిపోయిఉండిన అతనిని వృద్ధుడని చెప్పటకు వీలులేదు.

54. అమము; పు. 403.

55. *FE*, పు. 359-360.

56. మను, I. 33.

57. పారి, I. 16.

58. *FE*, పు 316.

59. ఆముక్త, I, 89.

60. అదే, పు, 90.

61. *NDI*, III, పు. 1367.

62. ప్రతాపరుద్ర గజపతి పినతండ్రి వాస్తవనామమును గురించిన చర్చకై, చూ. వెంకటరమణయ్య నేలటూరు, "కృష్ణదేవరాయలు," భారతి, 1952, జూలై, పు. 34, అ. సూ. 3.

63. ఆముక్త, III, 93.

64. *TTDI*, III, No. 80.

65. ఆముక్త, I, 42.

66. చూడు. వెంకటరమణయ్య నేలటూరు, భారతి,

1949, ఆగష్టు పు. 189-190. లు ; ఆంధ్ర పు. 35-41. లు.

67. Briggs, III, పు. 17-18.

68. భారతి, 1949. ఆగష్టు, పు. 183-192 లు.

68. *TTDI*, III. No. 71.

70. పారి. I. 21.

71. ఆముక్త, II. 101.

72. *FE*, పు318-319 లు. న్యూనిజు గజపతి కొమారుడు కొండపల్లియందు పట్టుబడెనని వ్రాసియున్నాడు. ఇది పొరపాటు. కృష్ణరాయలచేత పట్టుబడిన తర్వాత, వీరభద్రుడు రాయలకొలువునచేరి అతని పక్షమున కొన్ని సీమలను పరిపాలించుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. విజయనగర రాజ్యమున వీరభద్ర గజపతి శాసనములు మూడు గలవు. (*EC*, XI. Dg. 107, XII. Pg. 62; *AR*, 744 of 1917). ఇవి అన్నియు శా. శ. 1447. యువసంవత్సర కార్తికమాస శుక్ల పక్షమున వ్రాయించినవి. రాయలు కులీనుడు కాని వానితో కత్తిసాము ప్రదర్శించమని వీరభద్రుని ఆదేశించగా అతడు అవమానితుడై ఆత్మహత్య చేసు

కొనెనని న్యూనిజు తెలుపుచున్నాడు (*FE*, 319-320). పెయిజ్ అతడు చిరకాలము రాయలచే కారాగారమునందుంచబడగా, అతడచటనె మృతినందెనని తెలుపుచున్నాడు. (అదే, పు. 247). రాయలచే పట్టుబడిన తర్వాత, ఈ వీరభద్రుని చరిత్రమునకై చూడు. వెంకటరమణయ్య నేలటూరు, "కృష్ణదేవరాయలు," భారతి, 1952, జూలై, పు. 48-49.; Subrahmanyam, R. *The Sūryavaṁsi Gajapatis of Orissa*. పు. 113-115 లు.

73. మను I, 37.

74. *FE*, పు. 319.

75, అముక్త, I, 36, 38 ; VII, 75.

76. రాయ, పు. 107, 109.

77. *FE*, 320.

78. కొడ్డిరాణి అనితల్లి కలువచేరు శాసనము (క్రీ.శ. 1423)న, 26 వ శ్లోకమున, కాకతీయుల నాటికి సంప్రదాయముగనున్న గజపతి, అశ్వపతి, నరపతి బిరుదములను గురించి ఇట్లు చెప్పబడియున్నది.

"గజపతి రుత్కళనాథః
పాశ్చాత్యాధీశ్వరోఽశ్వపత్రిః

తాభ్యాం నరపతి రధికః
ప్రతాప రుద్రోయత స్త్రీలింగేశః"

కావున తెలుగురాజులకు "నరపతి" బిరుదము కాకతీయులనాటికే ఏర్పడియుండినది. విజయనగర రాజులను నరపతులనుట కాకతీయులనుండి వచ్చిన సంప్రదాయమా అనునది విచారణీయము. పాశ్చాత్యధీశ్వరులన్న తురకలు. చూడు, భారతి, 1944 జూలై, పు. 63, మొదలు.

79. *NDI*, I, CP. 21, పు. 183-184. ఈ బిరుదము లేవన "పరమ వైష్ణవ, పరమ మాహేశ్వర, పరమ భట్టారక" "నవకోటి కర్ణాట కలుబర్గేశ్వర మహారాయ." వీరభద్రుడు శాసనములను, తన పేరనే, తన పరిపాలనావత్సరములను గనబరచి, వెలువరచినాడు. ఇది రాజప్రతినిధులకు, వారు రాజకుమారులైనప్పటికి, మిక్కిలి అరుదైన విశిష్టాధికారము.

80. *Sources*, పు. 102 మొదలు.

81. అదే, పు, 204 మొదలు; భారతి, 1929, జూన్, పు. 845 మొదలు.

82. రాయ, పు. 13, 47, 57.

83. పారి, II. 105; IV. 1.

84. మను I. 33,
85. ఆముక్త, I. 33.
86. ప్రస్తావన, శీర్షిక, 4 క్రింద చూచునది.
87. మను, 1.33.
88. ఆముక్త, 1.33.
89. *FE*, పు. 247_248.
90. అదే, పు. 363.
91. వచనము 17, పద్యములు. 81, 90, 91 చూచునది.
92. *MOML* No. 19_1_59. ; భారతి, 1929, అక్టోబరు, పు. 612-625.
93. *SII*. IX. ii, No. 507.
94. ఆముక్త, 1.38.
95 కృ రా వి, IV. 24_25.
96. రాయ, పు. 109.
97. *Sources*, పు. 145.
98. Taylor's, *Analysis*.
99. గజపతి కుమార్తెకు కృష్ణరాయలతో జరిగిన ఉద్వాహ వివరములకు చూడు, Subrahmanyam,R. *The Sūryavamsi Gajapatis of Orissa*, పు. 119_121.
100. అంకిత, VII. పు. 52.

అనుబంధము

మారీచీపరిణయమునందలి చారిత్రకాంశములు.

(సంగ్రహము)

చారిత్రకాంశములు

పద్య సంఖ్య

9. మోహనాంగి, "దెల్లుకైతకజుఁడేయగు నా యల సాని వంశంపు బెద్దన" తన గురువని తెలుపు చున్నది.

10. మోహనాంగి తన తండ్రి కృష్ణరాయలు రచించిన విష్ణుచిత్తీయము (ఆముక్తమాల్యద) నందలి కవి త్వము అలసానికవి 'అల్లికబిగి', ముక్కు-తిమ్మన 'ముద్దు పల్కు', పాండురంగకవి 'పదక్రమము' లతో నొప్పియున్నదని చెప్పుచున్నది.

12, 13, 14 రామరాజు మోహనాంగి భర్త. కృష్ణరాయల యల్లుడై, అభియ బిరుదమును అరుదుగా గొన్నట్టి వాడు. "ఆహవకేళి" "గవిసి ఖానుల తవతవ లాడ" జేసినవాడు.

16. కృష్ణరాయల విజయములను, ప్రాభవమును వర్ణించుచు, కుంతల మేదినీంద్రుడతని యాజ్ఞలను

పద్యసంఖ్య

ఔదలదాల్చి సలుపుచుండుననియు, కటక నృపాల కుడు అతని కాళ్లకు మోచేతులెత్తి ప్రొయ్యకు చుండుననియు, మధురాపురేశ్వరుడతని ప్రొయ్యాల తీయమాటల నాడుచుండుననియు, కాంచీపురజన నాయకుడు అతనిపనులు నడుముకట్టుకొని యొనర్చుచుండుననియు, చెప్పబడియున్నది.

17. వచనము:- కృష్ణరాయలు "మూరురాయర గండుండును" "తిరుమలదేవీ హృదయప్రియుండును," "చిన్నాంబా మనోహరుండును" "నరసింహదేవరాయ ప్రియనందనుండును," "నాగమాంబా తనూజుండును."

18,20 27. } మోహనాంగికి సమస్యా పూరణమునందుగల ఆసక్తిని సూచించును.

36. మోహనాంగి కృష్ణరాయలు దేవేరులలో నొకతెయగు తిరుమలాంబకు పుట్టినదనియు, ఆమెకు మొదటపెట్టినపేరు తిరుమలాంబయనియు, కాని భార్యపేరుగూడ తిరుమల యగుటచే, రాయలు కూతునట్లు పిలువ నిష్టపడక మోహనాంగియను కూర్మపేరుతో పిలువగడగినాడని తెల్పును.

పద్యసంఖ్య

37. రాయలకును, మోహనాంగికిని గల చతురంగ క్రీడాసక్తియు, రాయలకు ఆశువుగ కవిత్వము చెప్పగల శక్తియు, † మోహనాంగికి సమస్యా పూరణముసందుగల రక్తియు, మోహనాంగికి చిత్రకళయందును, సంగీతమునందునుగల నైపుణ్యమునందు కృష్ణరాయడు కనపరచు ఆసక్తియు, అళియరామరాజు కృష్ణరాయని ఇంట ఇల్లెట ముండుటయు తెల్పును.

38. కృష్ణరాయలకు రామాయణమునందుగల ప్రీతిని దెల్పును. తన తండ్రికి రామాయణము ఇష్ట మగుటజే తన కావ్యమునకు కథావస్తువుగా, కల్పి తము నొకింతచేర్చి, రామాయణ సంబంధ గాథను ఎన్నుకొంటినని మోహనాంగి తెలుపు చున్నది.

40-64. రాయల వంశవర్ణన - పౌరాణికము.

40. చంద్రుడు - తారాప్రియుడు.

|

41. బుధుడు - ఇళ.

|

† "కవితా ప్రౌఢిమ్ణ ఫణీశా"-పారి, IV. 1.

పద్యసంఖ్య

42. పురూరవుడు.

|

ఆయువు.

|

నహుషుడు.

|

43. యయాతి,

|

తుర్వసుడు.

44. తుర్వసుసంతతిలోపల ఊర్వశు లనేకులుద
యించిరి.

45. వారిలో ప్రసిద్ధికెక్కినది తుళువ వంశము -
అని చెప్పి, మోహనాంగి, **తుళువ** శబ్దము నిజ
ముగా **తుర్వసు** శబ్ద సంభవమా? లేక ఆ వంశ
మువారు శత్రువుల గెలిచి వారి సతులకు
"**తులువ**"లయిరా అని తన సంశయమును చమ
త్కరించినది.

రాయలవంశవర్ణన - చారిత్రకము

46. మంగ మహీపతి

|

("విపక్ష పక్షీతతి
సాళువమై మెల
గుట సాళువవారె
వెలసి రతనిసంతతి"

పద్యసంఖ్య

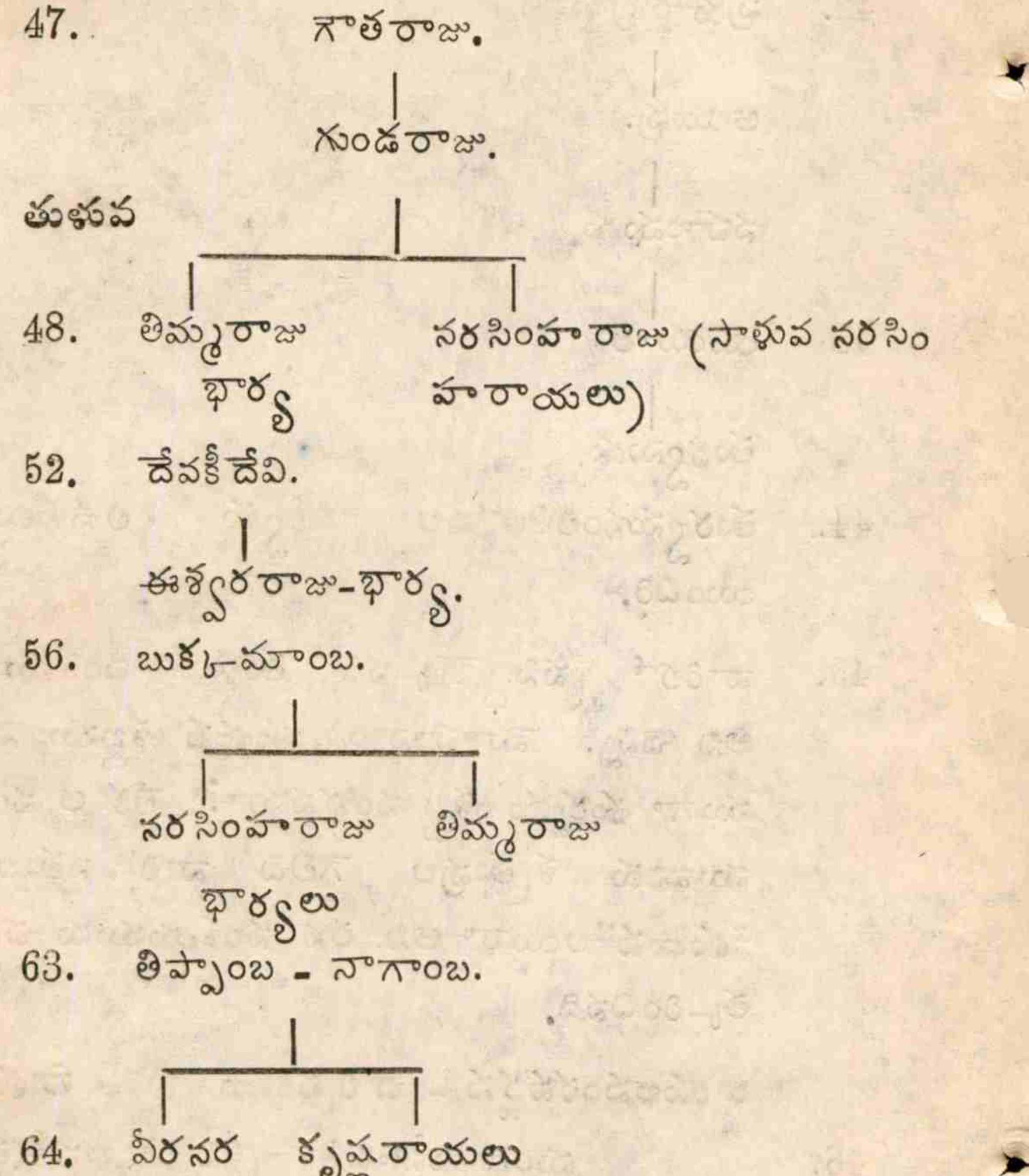

47. సాళువమంగునకుగల "పరపక్షి సాళువ," "సాంప రాయ స్థాపనాచార్య" బిరుదములను దెలుపును.

పద్యసంఖ్య

50. సాళువ నరసింహరాయలు జైమినిభారతమును కృతినందుకొన్న విషయమును, "ఫల్గునిని బోల్కిని దానొనరించినట్టి సంగ్రామములం జరిత్ర ముగ గ్రాసిన నొండొక భారతంబు కాఁగా" ఏర్పడిన గ్రంథమును (సాళువాభ్యుదయమా?) పేర్కొనును.

54. ఈశ్వరరాజు ఉదయాద్రి ప్రభృతి ప్రదేశముల నిర్జించినాడని చెప్పును

60. నరసానాయకుడు కుంతలమాది పదంబులెల్ల గెల్చుట దెల్పును.

62 నరసానాయకుడు నంది మల్లయ, మలయ మారుత (ఘంటసింగయ) కవులు రచించిన వరాహపురాణమును కృతినందినాడని తెల్పును

66 కృష్ణరాయజన్మ దినము - శా. శ. 1393, విక్రతి సంవత్సర పుష్యబహుళ ద్వాదశి శుక్రవారము. (17-1-1471).

67 అన్నగారి తర్వాత కృష్ణరాయలు రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు దెల్పును.

పద్యసంఖ్య

68. కృష్ణదేవరాయలు అపర కృష్ణావతారమే† యని చమత్కారముగ వర్ణించును.

74. కృష్ణరాయల తన దక్షిణ దిగ్విజయయాత్రలో గంగవంశపు రాజులను, మహేశూర, శివసముద్ర, శ్రీరంగములను గెలిచినాడని తెలుపును.

75. ఉదయగిరియందు ప్రహరేశ్వర పాత్రుని లోగొని అతని నవరత్న కిరీటము తన కాలిపీటగా కృష్ణ రాయలు స్నానమొనర్చి, జయలక్ష్మిని వరించి నాడని దెల్పును.

76. కృష్ణరాయడు అనిమొన నిలచి పిలువగా, వీర భద్రుడు ప్రాణములకు వెరచి, సకుటుంబముగా, కనకగిరి వదలి వింధ్యమునకు పారిపోయినాడని తెల్పును.

77. రణమున ఓడిన వీరభద్రుడు మణులను, నిజాత్మజా మణిని కృష్ణరాయని కొసగగా, వింధ్యభూముల భిల్లదొరలు అతని తొల్లిటి జాంబవంతునిగా దలచిరట.

78. కృష్ణరాయలు తన పూర్వ దిగ్విజయయాత్రలో,

† "సాక్షాత్ ప్రత్యక్ష కృష్ణావతారం"-SII, IX. i.507.

పద్యసంఖ్య

కొండవీడు, విజయవాడ, రాజమహేంద్రవరము లను, ఒడ్డెమూకలను జయించెనని తెలుపును.

79. ఏనుగలతోకూడిన కృష్ణరాయల సైన్యములు ప్రాగుటజేసి కృష్ణా, గోదావరులలోని నీరు ఇంకిపోగా, వానిని రాయలు తన దానధారలచేత మరల నించినాడు.

80. కృష్ణరాయల కీర్తిని లోకులకు వ్యాఖ్యానము గావించి చెప్పుటకు పాతాళమునుండి వచ్చిన ఆదిశేషువో యనునట్లు పొట్టునూరికడ విజయస్తంభము గొప్పగా సంజాతమయినది.

81. ప్రతాపరుద్రుడు కృష్ణరాయనిచే భంగపడి, దీనుడై, తన కూతురైన లక్ష్మిని కృష్ణరాయని కిచ్చి సంతోషపెట్టెను.

83 కృష్ణరాయలు, తన్నెదిర్చిన బీజపూరు సుల్తాను ఏడిలఖానును "రంభమేడ"కు పంపగా వేల్పుబొజ్జంగులు వెచ్చనూర్చిరట.

84 కృష్ణరాయల కత్తికెరయై గోలకొండ, బీజపుర ములనుండి దొడ్డఖానుబిడ్డలు స్వర్గమునుచేరగా,

పద్యసంఖ్య

అచటవారికి ఉంపుడుకత్తెలైన ఊర్వశ్యాద్యప్స
రసలు బిబ్బీల వేషధారణ మొనర్చిరట.

87. కృష్ణరాయలగురించి కవులు కోట్లుగా విరచించి
నట్టి చాటువులే ఒక ప్రశస్తతరగ్రంథము
గాగలవు. కర్ణాటకవీశులు, ఆంధ్రకవినాథులు
రాయలసభలో మేమేగొప్ప మేమేగొప్పయని
పోటీపడెడివారు.

88 పెద్దన, తిమ్మన, ధూర్జటి, మల్లన మొదలైన
అష్టదిగ్గజ కవులను, మంత్రిసత్తముడైన తిమ్మ
రుసును గూడి, "భువనవిజయ" నామక సభాభవన
మందు కృష్ణరాయడు కొలువుదీరును.

89 స్వయముగా కవి. చుట్టూ ఉన్నవారందరూ
కవులు. కృష్ణరాయల రాజధాని విద్యానగర
మనుటలో విచిత్రమేమి గలదు?

90. తెలుగునృపాలుడై నరపతిత్వము గలిగిన వీర
భద్రుని పుత్రికను, ఓఢ్రుడై గజపతిత్వము గలి
గిన ప్రతాపరుద్రుని పుత్రికను వరించి, అశ్వపతి
యగు తురకరాజు పుత్రికను గైకొనక, కృష్ణ
రాయలు పంక్తిపక్షపాతమును చూపెను,

పద్యసంఖ్య

91. విష్ణుదేవునికి భూ, శ్రీ దేవులవలె, అన్నపూర్ణా దేవియును, తిరుమల దేవియును, కృష్ణరాయలకు పట్టపుదేవులై వాసిగాంచిరి.

92. తిరుమలాంబకు మోహనాంగియు, అన్నపూర్ణకు వెంగళాంబయు జన్మించిరి.

93. ఆముక్తమాల్యదను అంకితమందిన శ్రీ వెంకటేశ్వరుడు, ఆ ప్రబంధమునందలి కథానాయకుడు శ్రీరంగనాయకుడు, కలలో ప్రత్యక్షమయి ఆ కృతిని రచింపుమన్న శ్రీకాకుళాంధ్ర విష్ణువు, ఆ ప్రబంధము ప్రాయకమున్న తాగొల్చినట్టి సింహాచలస్వామి-వీరందరు అన్నివిధముల రక్షింపగా "రాజపరమేశ్వర రాజరాజాధిరాజ వీరప్రతాప మూరురాయరగండ" బిరుదాంకితుడైన కృష్ణరాయలు అలరుచున్నాడు.

చతుర్థాశ్వాసము

1. కృష్ణరాయడు "శ్రీ సుమశర సమరూప విలాస విభాసుర సుపుత్ర లాభప్రాప్త" అని సంబోధింపబడి, అతనికి గలిగిన పుత్రలాభప్రాప్తిని తెలుపుచున్నది.

పద్యసంఖ్య

2. } తిరుమలాంబ సదాశివుని కృపవలన
3. } సదాశివుడను పుత్రుని కనెను. చిరకాల మనో
4. } భీష్ట సిద్ధిచే కృష్ణరాయలు సంతుష్టాంతరంగుడై
యుండెను.

BIBLIOGRAPHY

ఉపయుక్త గ్రంథములు

INSCRIPTIONS :

Annual Reports on South Indian Epigraphy (from 1887)

Annal Reports on Epigraphy (from 1946)

Epigraphia Carnatica (from 1898)

Epigraphia Indica (from 1892)

Historical Inscrptions of Southern India, by R. Sewell, Ed. by S. Krishnaswami Aiyangar, Madras, 1932.

Lists of Antiquities, Vols. I & II, by R. Sewell, Madras, 1882 & 1884.

Nellore District Inscriptions, 3 vols., by Alan Butterworth and V. Venugopala Chetty, Madras, 1905.

South Indian Inscriptions.

Tirumalai Tirupati Devasthanam Inscriptions, 4 vols., Madras, 1931–'36.

LITERARY AND TRADITIONAL

TELUGU WORKS :

Kṛṣṇadēvarāya : *Āmukta-mālyada*

Kumāra Dhūrjaṭi : *Kṛṣṇarāyavijayamu*

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
ACC. No:

Mallaya Nandi & Siṅgaya Ghaṇṭa : *Varāhapurāṇamu.*

Nṛsimhakavi Sankusāla : *Kavikarṇarasāyanamu.*

Peddana Allasāni : *Manucaritra.*

Pinavīrabhadra Pillalamarri : *Jaiminibhāratamu.*

Rāmarājabhūṣaṇa : *Vasucaritra.*

Sthānāpati of Visvanāthanāyaka : *Rāyavācakamu.*

Timmana Nandi : *Pārijātāpaharaṇamu.*

Sources of Vijayanagara History, Ed. by S. Krishnaswamy Aiyangar, Madras, 1919.

Vijayanagara Sāmrājyavu, a *Kadita,* M. O. M. L. No. 19-1-59.

Further Sources of Vijayanagara History, 3 vols., Ed. by K. A. Nilakanta Sastry and N. Venkataramanayya, Madras, 1946.

Local Records.

MODERN WORKS :

ENGLISH :

Hayavadana Rao C. : *Mysore Gazetteer,* Vol. II, Part III, Bangalore, 1930.

Heras : *The Aravidu Dynasty of Vijayanagar,* Madras, 1927.

Majumdar R. C. (Ed.): *History and Culture of the Indian People*, Vol. VI, Bombay, 1960.

Mukherjee, P.: *The Gajapati Kings of Orissa*, Calcutta, 1953.

Pillai Swamikannu: *Indian Ephemeris*.

Sewell, R.: *A Forgotten Empire*, Madras, 1924; Reprints, Delhi, 1962, 1970.

Sherwani, H.K.: *Muhammad-Qulī Qutb Shāh*, Bombay, 1967.

Taylor: *A Catalogue Raisonne of Oriental Manuscripts*, in the Governtment Library, 3 vols, Madras, 1857-1862.

Ramachandraiah, O.: *Studies on Kṛṣṇadēvarāya of Vijayanagara*, Waltair, 1953.

Subrahmanyam, R.: *The Sūryavaṁsi Gajapatis of Orissa*, Waltair, 1957.

Venkata Ramaswami Pandit, Cavelly: *Biographical Sketches of the Dekkan Poets*, Bombay, 1829, 1847.

TELUGU:

Arudra: *Samagra Āndhra Sāhityam*, Vols. VII & XI, Madras, 1965 & 1967.

Lakshmana Rao, K.V. : *Mahammadīya Mahāyugamu*, Madras, First Ed. 1908; Second Ed. 1911.

: *Vyāsāvali*, 1923,

Lakshmikantamma, Utukuru : *Āndhrakavayitrulu*, 1953.

Prabhakaramatya Veldanda : *Āmuktamālyadā Paryālōkanamu*, Hyderabad, 1945, Reprint, 1958.

Narayanacharyulu Puttaparti : *Vyāsasaurabhamu*, Cuddapah, 1964.

Ramakrishnakavi, Mocherla : Introduction to *Kavikarṇarasāyanamu*, A. P. Sahitya Akademy, Hyderabad, 1967.

Somasekhara Sarma, M. and others (Eds.) : *Vijñānasarvasvamu*, Vol. III, Madras, 1959.

Seshaiah; Chaganti : *Āndhra Kavi Taraṅgiṇi*; Vol. VII, Kapilesvarapuram, 1950.

Venkataraya Sastri, V. : Commentary entitled *Sanjīvani* on *Āmuktamālyada*,

Venkataramanayya, N. : *Vāṅgmayavyāsamanjari*, Hyderabad, 1967.

Viresalingam, K. : *Āndhra Kavula Caritra*, Rajahmundry, 1896.

MUSLIM HISTORIES :

Briggs, J. (Tr.) : Translation of Firishta's *Tārīkh-i-Firishta* under the title *History of the Rise of the Mahomedan Power in India*, 4 Vols., London, 1829, Reprints, Calcutta, 1908; 1966–'71.

JOURNALS :

TELUGU :

Āndhra Sāhitya Pariṣat Patrika, Kakinada.

Bhārati, Madras, from 1924.

Samadarsini Annual, Madras, from 1927.

Bulletin of the Government Manuscript Library, Madras.

" *Pramāṇa-siddhānta-viruddham = atra*
yat = kiñcid = uktaṁ mati-māndya-dōṣāt
mātsaryam = utsārya tad = ārya-cittāḥ
prasādam = ādhāya viṣōdhayantu "

" ప్రమాణసిద్ధాంతవిరుద్ధమత్ర
యత్కించిదుక్తం మతిమాంద్యదోషాత్
మాత్సర్యముత్సార్య తదార్యచిత్తాః
ప్రసాదమాధాయ విశోధయన్తు "

MĀRĪCĪPARIṆĀYAMŪ

(Extant Text)

మారీచీపరిణాయము

(ఉపలబ్ధగ్రంథము)

MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

LIBRARY

వకారీచీపరిణాయము

-: అవతారిక :-

శ్రీ మజ్జానకి లజ్జతో మెడను బుస్తెం దాను గట్టించు కొం
చామై మంగళసూత్ర మూర్మిళ గళంబం దర్మిలి గట్టు శ్రీ
సౌమిత్రిం గన నట్టునెత్తఁగ, దదాస్యం బాస్యమున్ వంచుచుం
బ్రేమం జూచెడి రాముఁడోముతఁ గృపన్ శ్రీకృష్ణరాయప్రభున్, 1

చ॥ "వనముల బ్రహ్మచర్యమున వర్తిలుచుండుటఁజూచి కోరి వ
చ్చిన దనుజాంగనన్ మబదిచేకొనఁ; డీతని కొక్క యన్య క
న్యను జతగూర్పఁగావలయు," నం చెలనవ్వువఁ బల్కుసీత తా
మనుచుత సజ్జనాగ్రణిని మజ్జనకుండగు కృష్ణరాయనిన్. 2

మ॥ పలుమాఱున్ జననీ పయశ్చయము చేఁపంజేఁపఁగా బ్రాగుచున్
నెలఁబాలుండు చెలంగ, వానిని జటానీకంపు టుయ్యాల లో
పల జోకొట్టుచు నూఁపునట్టి విధమొప్పన్ నృత్యముఁ సల్పుక్రొ
న్నెలదాల్పిచ్చుతఁ గృష్ణరాయనికి నిర్నిద్రంపు ఐశ్వర్యముల్. 3

చ॥ పితయును మాత తానెయనఁ బేర్వడి, దిక్కును మ్రొక్కలేని దు
ర్గతిగల దీనమానవులఁ గాచెడునట్టి తలంపునన్ జగ
త్త్రితయమునందు సత్పథగతిం బరమేశ్వరుతోఁ జరించు పా
ర్వతి నరసింహకృష్ణవిభు వాసవసన్నిభుఁ జేసి ప్రోచుతన్, 4

మ॥ "కనకంపున్నెఱచేల కట్టుకొని బంగారంపు రంగూనె బొ
జ్జను యమ్మజ్జనకుండు; మీ జనని సాక్షాత్సౌవర్ణపున్ ముద్ద శ్రీ
కనకాంగీమణి; కాన మీ కడుపు బంగారయ్యె," నంచున్ నిజాం
గన నవ్యక్ నగు బ్రహ్మ మజ్జనకునింగావించు దీర్ఘాయుఁగన్. 5

ఉ॥ గాయకు కంఠమండుఁ గవిగంటమునందును దొల్త సంభవం
బై, యమృత ప్రవాహముగ నచ్చట వెల్వడుచున్ రసజ్ఞ హృ
త్తోయధి సంగమంబున నతుల్ గ్రహియించెడి యా సరస్వతిన్
దోయిలిగొన్న కేలుగవతోడను దోడుగ నుండవేఁడెదన్. 5_a

మ॥ సురగంగార్ద్రిత మిన్నుముట్టునటు హెచ్చుంగాంచు గౌరీశు బం
ధుర కేశాటవి లోపలన్ వెలఁగపండుంబోలె వెల్గొందు చం
దురులోఁగల్గు సుధారసంపు గుజురుం దుండంబుతో గ్రోలి, మా
ధురికిం బెంకును జాలమెక్కు గజవక్త్రిండీచ్చు నిర్విఘ్నుతన్. 6

ఉ॥ వాకొనునట్టి దెల్ల రసవత్కవితాకృతిగాఁ దనర్చు వా
ల్మీకిని, బల్కినట్టి నుడిలేశముఁగేవల వేదరూపముం
జే కొనునట్టి వ్యాసుని, రచించిన దంతయు శారదాకృతిం
గైకొను కాళిదాసు, నధికంబగు భక్తిని సంస్మరించెదన్. 7

మ॥ తెనుఁగున బాస ప్రపంచమంతటికి నాదింబొల్చి, విద్వోషు లౌ
ట నిజాంచత్పదముల్ బుధాగ్రణులు వేడ్కన్ మౌళులం దాల్చి మ
న్నన సల్పంగఁ, ద్రిమూర్తులై వెలయు నా నన్నయ తిక్కన్న యె
ఱ్ఱనలన్ భావమునన్ స్మరించెదను నే నాంధ్రాభిలాషంబునన్. 8

ఉ॥ "పెద్దన విద్దెలందుఁగడు బేర్వడనీయన, వేల్పు బొజ్జ పెం
పె?"ద్దనఁ, దక్కినట్టి కవియెట్టిఁడు నీతనితోడఁ బోల్ప గొ
ప్పెద్దనఁ, దెల్గు క్రైతకజుఁడేయగు నా యలసాని వంశపుం
బెద్దన, మద్గురూత్తమని బెద్దయు గౌరవబుద్ధిఁ గొల్చెదన్. 9

చ॥ అకలుష మాధురీ కవితయై యలసాని కవీంబోలె న
ల్లిక బిగి, ముక్క తిమ్మకవి లీలను మద్దగు పల్కుఁ, బాండురం
గకవి గతిం బదక్రమముగల్గు కవిత్వముతోడ విష్టుచి
త్తు కథరచించు మజ్జనకుఁ దోరపుబత్తి నుతించి మ్రొక్కెదన్. 10

చ॥ కయితను దోషముల్ వెదకుకార్యము కాకవి చేయునట్టిదే
యయినను, దానిచే సుకవులందఱు శ్రద్ధమెయిం బ్రబంధ సం
చయము లొనర్తురంచును విచారణచేయుచు బాచిగానికిఁ
భయమును భక్తియుం గలిగి పల్మఱు మ్రొక్కి బహూకరించెదన్. 11

సీ॥ జిగిబిగి ప్రాయంపు వగలాండ్రు పొగడు సో
యగమందుఁ దొగపేని యల్లుఁడగుచు,
జోగులన్ భోగులఁగాఁగఁ జేయఁగల ద
యా గుణంబున వారి యలుఁడగుచు,
విశ్వవిశ్వంభరాధీశ్వరులుఁ మెచ్చు
నైశ్వర్యమునఁ గొండ యల్లుఁడగుచుఁ,
గవిసి భానుల భవభవలాడఁ జేయు నా
హవకేళి వసుదేవు నల్లుఁడగుచు,

గృష్ణరాయ వసుంధరాధీశు నల్లఁ
డౌట నల్లురయందల్లుఁడగుచు, నళియ
బిరుదు నరుదుగాఁగొన్నట్టి బిరుదుమగని,
మగని మదిలోన విల్పి నమస్కరింతు. 12

చ॥ వనుఁదరియించునట్లుగ నొనర్చెడి తారకమంత్రమయ్యు, నే
ఘనుని సమాఖ్య నోటఁబలుకంగను జెల్లుగాన నేను నె
మ్మనమున సంస్మరింతు, నల మద్విభు పద్మనజద్వయంబు నేఁ
గనులకు నద్దుకొందు నధికంబగు భక్తియు రక్తియుం దగన్. 13

తే॥గీ॥ "రాఘవా, మహీపుత్రికారమణ, రావ
ణారి, జుహూరాణ తనయావనా," యనఁ బ్రథ
మాక్షరావళి యే ఘనునాఖ్య యౌనొ
యట్టి మత్పతి దైవంబె యగును నాకు. 14

వ॥ ఇట్లిష్టదేవతా ప్రార్థనంబును, బురాత నాధునాతన సంస్కృ
తాంధ్ర కవీంద్ర సంస్మరణంబును గురుజన వమస్కరణంబును గావించి,
యెద్దియేని ప్రబంధంబు నవరస బంధురంబుగా రచింప నుద్దేశించుయున్న
సమయంబున. 15

సీ॥ తనయాజ్ఞ లెల్లఁ గుంతలమేదినీంద్రుఁ డౌ
దలమీఁదఁ దాల్చి సలుపుచుండఁ,
దన కాళ్ళకుం గటకనృపాలకుఁడు ముంగ
మురపుం గరములెత్తి మ్రొక్కు చుండఁ,

దన మ్రోల మధురాపుర నరేశ్వరుఁడు దయ
కయి తీయమాటల నాడుచుండఁ,
దనకుఁ గాంచీపురీ జననాయకుఁడు పనుల్
నడుము కట్టుకొని యొనర్చ చుండఁ,

దనదు ఘాటికి భామినీ ధరణిపతులు
భీరుజనములై గడగడ వెగ్గడిలఁగ
నతుల కర్ణాట రాజ్యసింహాసమున
నోలగంబున్న కృష్ణరాయోర్వీధవుడు. 16

ప॥ వెండియుఁ బుండరీక గర్భాండ భాండ పిచండిల పాండురాఖండ యశస్సుధాస్వాదన పరిలబ్ధ నవ్యదివ్యత్వ మండిత ప్రచండరిపు ప్రకాండుండును, మూరు రాయర గండుండును, నిజభుజారంగ రంగత్కృపాణాంగనా హృదయంగమన్నృత్తరంగ స్థలాయమాన సంగరరంగ రంగవల్లీభంగీ సంపాది రిపుసంఘ మాతంగ కుంభగళిత మౌక్తికచయుండును, దిరుమలదేవీ హృదయ ప్రియుండును, మధ్యందినాంభోజబాంధవ శుంభత్తేజో విజృంభ న్నిజావక్రపరాక్రమ కుంభసంభవ చుళుకిత గంభీరాంబోధి విధావిభాసిత శాత్రవసైన్య మోహరుండును, జిన్నాంబా మనోహరుండును, స్వకీయామందదాన వినిందిత ఘనా ఘన బృందార విందారి బృందారక ధేను సింధు సందోహ హరినందన హరిచందనుండును, నరసింహదేవరాయ ప్రియనందనుండును, గవిజన రాజరాజ పూజన భాజన కవితా విరాజమాన ముఖాంభోజ విభ్రాజిత నవీన భోజుండును, నాగమాంబా తనూజుండును, నమజ్జన హృజ్జలజాత వికసన జనకుండును, మజ్జనకుండును, దుష్కర ముష్కర తురుష్కవక్త్ర పుష్కర శ్మశ్రు

శైవాల పుష్కల పరచమూ పుష్కరిణీ పరివర్త గంధసింధురుండును, గర్ణాటరాజ్య రమాధురంధరుండునగు శ్రీకృష్ణదేవరాయ వసుంధరా వర పురందరుండు కొలువు విడిచి, యిందిరా సుందరీ మందిరంబగుట నర విండంబు చందంబున నందంబుగందనర్చి తన సౌధంబునందలి తేకుల యాకృతి గైకొను వాకిళులఁ గడచివచ్చి, యంతిపురంబుఁజొచ్చి, యచ్చోట హెచ్చగు మెచ్చులందెచ్చి నొక గదియం దచ్చపుం జిత్తరువుం బోలె మెత్తని దిండున కొత్తుకొని చిత్తంబున మొత్తంబులై పుట్టు క్రొత్త యూహల కతంబునఁ దన్నుంజూడని నన్నుంజేరి, యంబోధర గంభీర వాగ్గుంభనంబుల నిట్లనియె. 17

తే॥గీ॥ "కన్ను బొమలు పైకెగసి యిటున్న వేల?
చేతి యండిటు చెక్కిలి చేరనేల?
చూపులిటు వట్టి బయలును జూచునేల?
పట్టి, యెట్టి గట్టి సమస్య పట్టుకొంటి?" 18

క॥ అన నులికి పడుచుఁ గడుఁజ
య్యన లేచిఁ, తదీయ మృదుపదాబ్జ ద్వయికిఁ
వినతి యొనరించి, నేదా
పున నిలిచి, మదింగల చనవున నిట్లంటిన్. 19

ఉ॥ "తండ్రి, సమస్యపూర్తికి నెదం దలపోయుటలేదు; మీరలే
మంద్రొ మదీయ సాహసము నారసి, కావ్య మొనర్పఁబూనితిన్;
'వీంద్రకుఁ బాకముండఁగఁ, గవిత్వపుఁ బాకమునేల?' యంచుని
ల్లాఁద్రను గేలిసేయు జనులందఱు మెచ్చెదునట్టి శైలితో". 20

చ॥ అనవిని, ''యెట్టెట్టూ? పలుకవమ్మ మటొక్క తటీం; బ్రబంధ మీ
వొనరుప వింతకాలమున కూహ యొనర్చితె? యెంతచెప్పినఁ
వినకయె యుంటివిందనుక; వీనులవిందుగ నీదుకబ్బ మో
తనయ, వినంగ నబ్బునొ కదా యని నిత్యమపేక్ష చేయుదుఁ, 21

క॥ చదువుల సరస్వతివి, నీ
మృదుకవితాశైలి స్త్రీలకే యననేలా?
తుదకుం గొమ్ములు తిరిగిన
మదవత్కవి పుంగవులకు మహిని గలుగునే? 22

శా॥ స్త్రీలన్నంతనె చుల్క చేయుటకు కుమారీ, మౌఢ్యమేసుమ్ము, నా
రీలోకంబున శేముషీయుతలు లేరే పూర్వ? మింతేటికిఁ,
నాళీకాసానురాణి స్త్రీయెకద? యెన్నం, గోమలాంగీ వచో
లాలిత్యంబది మోటుపూరుషుల కేలా యబ్బఁగా నేరుచుఁ? 23

ఉ॥ కమ్మనితేనె లొట్టిపడఁగా విపుడీవొనరించు గ్రంథమో
యమ్మరొ, యిష్టదైవమున కంకితమున్ సలుపంగ నీదుడెం
దమ్మున నీవు నిశ్చయమొనర్చిన లెస్సయె; లేకయున్న, నా
కిమ్ము త్వదీయకావ్యసుత; నేనెదఁజేరిచి యాదరించెదన్. 24

చ॥ అవునవు, ధాత్రిలో మనుమరాలిని బెండిలియాడవచ్చు; నీ
నవనవకావ్యకన్య యిది నా యెడ, వృద్ధవరుండనౌట, మ
క్కువ పడదంచు మానుకొనఁగూడదు తక్కువయీడుభార్య కె
క్కువ యగు మక్కువన్ సుఖముఁగూరుచు నెక్కువయీడు భర్తయే. 25

ఉ॥ పుత్రిక తొల్తఁబుట్టు టతిపుణ్యకరంబని నేనెఱింగియుం
బుత్రుఁడు నాకొకండయినఁ బుట్టమి, రాజ్యమునెల్ల నేల దొ
హిత్రుఁడె నాకుఁ దొల్త జనియింపఁగ గోరెదఁ, గానఁ గబ్బపుం
బుత్రిక నీవుకాంచునెడఁ, బుణ్యమునుం బురుషార్థముం జుమీ. 26

క॥ నగలిచ్చెద, నాజెము లె
చ్చుగనిచ్చెదఁ, గోరినట్టి సొమ్మిచ్చెద నీ
సొగసుం గృతికన్యక," కని
నగుచున్ నా మొగము చూచి నాయన పలుకన్. 27

ఉ॥ అల్లన నిట్టులంటి, "దయ నల్లునియల్లుఁడ వైతివే కదా"
యల్లది చాల, కీ సరణి నల్లునియల్లుఁడ వౌట కెంచితే
తల్లికిఁ గ్రొత్తగా సవతి దాపుర మైనను, దండ్రి పెండ్లి యం
చెల్లరు సంబరం పడుదురే కదఁ కావున నట్లె చేసెదన్. 28

క॥ "ముదిరిన కొలందిని రసము
గదిరెడు చెఱకట్టులు రసికత ముదిరిన నిన్
ముదుకుఁడ వనవచ్చునెఁ యె
ట్లొదవును గన్యకలకిట్టి యొడయఁడఁ," డటన్నన్. 29

ఉ॥ నవ్వుచుఁ దండ్రి నాదు వదనంబునఁ జూడ్కిని నిల్పిపల్కెఁ, "నీ
వెవ్విదినేని సమ్మతిలుఁబేకద కావలె? నీదుకన్య లే
జవ్వనమందునున్నఁ, దనుజాతరొ, తాతకునాతియైనచో
నవ్వయెయౌ; నటుల్ పడుచుటవ్వ నొనర్చుకృతిఁ బిగిన్మతిన్. 30

క॥ తియ్యని నుడువులును నడక
యొయ్యారము కలిగి భూషణోజ్వలయై, నా
కెయ్యెడ రక్తిగొలిపి, మృదు
శయ్యను నీ కృతిసుత పద సమ్మతి సుమ్మీ. 31

ఉ॥ "జాలము వల్ద,"ంచు సరసంబుగఁ బల్కిన తండ్రిఁజూచి నే.
"నాలను జూలు లేదు, మఱి యర్భకునామము సోమలింగమ
ీలగ నున్న,"దంచుఁ గడులేనగవొప్పఁగ నన్నఁ, "జాలునో
బాలిక, తప్పుకొంట కిటుపల్కెదఁ యొప్పను జుమ్మి తప్పినన్. 32

వ॥ ఇదె నిశ్చయతాంబూల," మని నికటస్థిత కనకకలాచికనుండి కర్పూ
రవీటికం దీసి నా చేతనునిచి మాఱాడకుండ నాన లిడియె. 33

చ॥ పసితనమందు నేను దనప్రక్కను జిందులు త్రొక్కుచుండఁ, గ్రొం
బసిఁడి పసందుటందియలఁ బల్కిడి మువ్వలమ్రోఁత వింటకున్
విసువఁడు; నాదు పద్దెములు విద్దెలముద్దియ పైఁడియండెలం
దెసఁగెడు మోఁతలంచు వినునిప్పుడు మజ్జనకుండు ప్రేమచే. 34

క॥ "అమ్మా, నీగర్భమునఁ
గ్రమ్మఱ జనియింతు సుమ్మ; కడుఁబ్రేముడి నా
కమ్మెయిఁ బెట్టుమ యీ నా
మమ్మే" యను నాదుతండ్రి మక్కువయెంతో. 35

ఉ॥ తిర్మలదేవికే పొడమితింగనుకన్ మును తిర్మలాంబ యం
చర్మిలిపేరు నాకిడియు నట్లుగఁ దా బిలువంగ రామి, నన్
గూర్మిని మోహనాంగియను క్రొత్త సమాఖ్యను బిల్చి తండ్రికిన్
జర్మముకోసియిచ్చినను జాలదుగాదె ఋణంబు తీర్పఁగన్. 36

సీ॥ చతురంగబలయుత సైన్యముల్ నడిపెడు
నతఁడు నాతోఁజతురంగమూదు;
గంగార్భటివి నాఱుకవిత చెప్పునతండు
నాసమస్యాపూర్తి కాసచెందు;
దిక్కుఁద్యములను సత్కీర్తిఁ జిత్రించు నా
తండు నారాయు చిత్రముల మెచ్చు;
రాగసంభరితాంతరంగుఁడౌ నతఁడు నే
రాగమాలాపింప రక్తిగాంచు.

నన్ను, మన్నాథు నింట మన్ననలతోడఁ
గన్నులం గప్పుకొని ప్రోచెఁగాదె యట్టి
పిత మహాకావ్యకర్త నఁ గృతిని గోరె
నాదు భాగ్యంబు వర్ణింపఁగా దరంబె 37

ఉ॥ నాయన కిష్టమౌకథయె నాదు ప్రబంధముగా నొనర్తు; రా
మాయణమన్న నాయనకు మక్కువ మిక్కిలి యెక్కుడౌట నే
నాయది కొంచుఁ గల్పితము నందు నొకించుక చేర్చి కూర్చెదం
దోయజ సన్మరందరస తుందిల సుందర కందళోక్తులన్, 38

వ॥ అని నిశ్చయంబుసల్పి, యనల్పవైచిత్రితో నొక నవీనకథ కల్పించి. దానిని మారీచీపరిణయంబును ప్రబంధంబుగా రచింపనెంచి, తత్కృతి ముఖంబున కలంకృతిగా మత్పితృ వంశాభివర్ణనం బాచరించెద. 39

సీ॥ అమలంపుఁ గమలంపు రమలింపుననను నింపు
చెలులమోములను మందలముచేతఁ
దొగచాలు నగఁజాలు జిగిదాలుచుఁ గ్రాలు
మగువలకను లంకమృగము చేతఁ
బలుకుందముల యందములఁ బొందఁగల సుంద
రుల నగవులను వెన్నెలల చేత
ననుతేనెలను బూనెననఁగా నెసఁగు లేనె
లఁతల పల్కులఁ నిజామృతము చేతఁ

బోలాటంజేసి తన కాఁడుపోడిమిఁ గల
దందురంచుఁ దారా సుందరాంగిని వల
పించి దిగధీశులకు మది భీతిని మొల
పించి మఁగటిమిఁ దారకాప్రియుఁడు నెగడు. 40

కll విధునకుదయించెఁ దారా
వధూతిలకమందు బుధుఁడు ప్రథితబుధుఁ డీతా
మధురోష్ణి హృదుపవనీ
మధుఁడు లతాంగీ నవీనమన్మథుఁడు ధరన్. 41

క॥ ఆయనకుఁ దనూజాతుం
డై యుదయించెను బురూరవాఖ్యనరేంద్రుం;
డాయువు తనయుండాయన
కాయెఁ; నహుషుఁ డతనికి సుతుఁడై యుదయించెన్. 42

ఆ॥వె॥ అతనికుద్భవిలె యయాతి నయాతి ద
యాతి సద్గుణముల ఖ్యాతిఁగల్గి;
నుర్వి నతఁడు కనియెఁ దుర్వసు, శర్వసు
పర్వసురభి సదృశ బహుశయశుని. 43

క॥ తుర్వసుసంతతిలోపల
నుర్వీశులనేకులుదయమొందిరి; వారల్
గర్విత రిపుధైర్య మహా
పర్వత భిదురుల్, నృపనయపారగవిదురుల్. 14

తే॥గీ॥ తుఱువవంశ మవ్వారియందుం బ్రసిద్ధి
పడసెఁ; దుర్వసుశబ్దసంభవము తుఱువ
శబ్దమో? లేక తద్వంశజాతు లరిత
తులగెలిచి వారిసతులకుఁ దులువలైరో? 45

క॥ తుఱువాన్వయ మంగమహీ
తల విభుఁడు విపక్షపక్షితతి సాఱువమై
మెలఁగుట సాఱువవారై
వెలసి రతని సంతతిఁ బ్రభవించిన వారల్. 46

సీ॥ పరపక్షిసాళువ బిరుదంబు సాంపరా
యస్థాపనాచార్యఁ డనెడి బిరుదు
బిరుదుమగలు మెచ్చ నరుదుగాఁ గైకొని,
నరుదురంబునఁ గాంచి కురుదళములు
సరుదు కొనఁగ నేర కరదముల్ హయములు
ద్విరదముల్ భటులును దురదురమని
చెదరు రీతి నరాతిసేనలు తనుఁజేర
రాని యవక్ర విక్రమముతో మె

లంగు సాళువమంగు ముంగొంగు పసిఁడి
యొచ్చు దోఁచుచుఁ బ్రోచెను యాచకతతి;
నాతనికిఁ దనూజాతుండు గౌతరాజు;
కొమరుఁడైపుట్టె నతనికి గుండరాజు. 47

క॥ గుండజనపతికిఁ దిమ్మవి
భుండును నరసింహరాజుఁ బుత్రకులై మా
ర్తాండ హిమాంశులఁ బోలిరి
చండ పరాక్రమ విమల యశస్సంయుతులై. 48

ఉ॥ దిక్కరిపాళికిఁ శ్రమము దీర్పఁగజాలినయట్టి బాహువుఁ,
దిక్కరిపాళికన్న వినుతిం గనినట్టి పదద్వయంబునుఁ
దిక్కటి పాలికిం జనిన దీనులఁగాచెడి కేలుఁగల్గి నల్
దిక్కుల గుండయప్రభుని తిమ్మఁడు నించెను గీర్తిచంద్రికల్. 49

ఉ॥ జైమినిభారతంబు తన సద్యశముఁ శశికల్గునంతకుఁ
భూమినినిల్పి, ఫల్గుమని బోల్కని దానొనరించినట్టి సం
గ్రామములం జరిత్రముగ వ్రాసిన నొండొకభారతంబుకా
గా, మహిలో నృసింహజనకాంతుఁడు పొల్చెను గీర్తిమంతుఁడై. 50

ఉ॥ "కల్వలవిందునందుఁ గల కందళిలంబును బోయినట్టి యీ
చెల్వముకంటిరే! సుధవిశేషముగా నిఁక నబ్బు." నంచు వే
ల్పు ల్విభుదాలయంబునను బొంగుచు విందులు సల్పుచుండఁగా
సాళ్వనృసింహ భూవిభు యశంబు భృశంబుగ నిండె దిక్కులన్. 51

ఉ॥ కోవిదసంస్తుతుండయిన గుండయ తిమ్మవిభుండు దేవకీ
దేవిని బెండ్లియాడి, వసుదేవుఁడు దేవకియందు మున్ను రా
జీవ దళాక్షునిం గనిన చెన్నునఁగాంచెఁ గుమారు నీశ్వరుం
గేవల మీశ్వరుండమచుఁ గీర్తినిగన్న ధరాతలేశ్వరున్. 52

సీ॥ ఆశ్రితావనమున, నైశ్వర్యమందు, ర
మేశ్వరుండును, బరమేశ్వరుండు,
సౌందర్యమందు, శాస్త్రవివేచనమున, ర
తీశ్వరుండును, భారతీశ్వరుండుఁ;
బటుధైర్యమున, మహీభరణ దక్షతను న
గేశ్వరుండును, బన్నగేశ్వరుండు,
రాజనీతిని, రణరంగచాతురిని, భ
ద్రేశ్వరుండును, సుభద్రేశ్వరుండు,

బుద్ధినిగణేశ్వరుఁడు. యశంబునను నుడుగ
ణేశ్వరుఁడు, భోగమందుసురేశ్వరుండు,
నిష్టదానతోషిత భూసురేశ్వరుండు,
నగుచుఁ దిమ్మయ యీశ్వరుండవనినేలె. 53

మ॥ ఉదయాద్రిప్రభృతిప్రదేశముల బాహుప్రాభవోపేతుఁడై
కదనక్షోణిని నిల్చి యీశ్వర మహీకాంతుండు నిర్జించి, తా
నుదయాద్ర్యస్త మహీధ్రసేతువర శేతోర్వీధ్ర మధ్యార్వి నా
రదసంచారసమంచితంబుగ నొనర్పం జాలె సత్కీర్తితోఁ. 54

శా॥ "అజిన్ మృత్యువు గల్గునంచు నిటులేలా జంకుచున్నాడఁవో
రాజా, యీశ్వరునిన్ భజింపు, మతడే రక్షించు ని,"న్నంచునుఁ
హేజీబుల్ తెలుపఁ హరుఁ మఱచి తన్నే దిక్కుగాఁ దిమ్మధా
త్రీజాని ప్రియపుత్రు శాత్రవుఁడు ప్రార్థించుఁ దయాపాత్రుఁడై. 55

తే॥గీ॥ ఈశ్వరునికి నర్థాంగియై యెసఁగిన సతి
బుక్కమాంబిక కనియెను బుత్రకులను
విక్రమకుమారు నరసింహవిభు నవక్ర
ధీగుణగణేశ్వరుండైన తిమ్మవిభుని. 56

కం॥ ఈశ్వర నృసింహుఁడేలెఁ
విశ్వంభరనహిత వాహినీ విభుదత్తే
భాశ్వ మణీ గణికా ప్రము
ఖైశ్వర్యయుతాపరామరాధిపుఁడగుచున్. 57

చ॥ వరవరసింహనామమని ధ్రువంబుగ భూతపిశాచవర్గముం
బరుగున దవ్వుదవ్వులకుఁ బాఱెడు నట్లొనరించుచుండ నీ
శ్వరనరసింహనామ మనిశంబును జేరగఁ బిల్చుచుండు న
బ్బురముగ దాపుదాపులకు భూతపిశాచతతిఁ రణక్షితిన్. 58

సీ॥ నరసింహనామ మన్వర్థమే నిజభక్తి
జనుల శ్రీహరిరీతి మనుచుచుంట
నరసింహసంజ్ఞ గణ్యమే సవ్యసాచి కే
సరులతో సరియైనశౌర్యముంట
నరసింహుఁడనునాఖ్య న్యాయమే మనుజవ
ర్గములోన శ్రేష్ఠతఁగాంచియుంట
నరసింహుఁడనుపేరు సరియె శాత్రవ నర
గజయూథములకు పింగమయియుంట

ననుచుఁ బొగడంగనెగడె నమ్రారిమకుట
చారుతరహీరమణి వారతారకాగ
మానుకూలక సాంధ్య రాగాత్మచరణ
రాగరుచిరుండు నరసింహరాజవరుఁడు. 59

గుణమణి యౌనృసింహుఁ డిలఁ గుంతలమాది పదంబు లెల్లఁ దా
రణమున గెల్వఁ దద్విభుపరాక్రమ బాలుఁడు కీర్తిగర్భమం
దణుతఁ దొఱంగి కుంతలములాది పదంబులు గల్గి వెల్వడెన్
వణఁకుచుఁ తద్పదంబులకు వైరులు కుంతలముల్ తగుల్పఁగన్. 60

మ॥ కదియన్‌వచ్చిన కాలకూటమును మ్రింగం బుట్టి యే మందునం
గుదురంబోక మహేశకంఠమున కెగ్గుం జేయు పెన్మచ్చకు
సదయుం డీశ్వరనారసింహుఁడు ప్రశస్తంబైన సత్కీర్తిపా
రదమున్ రాయుచు మాన్పి గౌరిమనసు రంజింపఁజేసెఁ బ్రీ!61

ఉ॥ నిత్యముఁ బ్రీతితోడ నవనీసతి నాదివరాహుఁడట్లు లౌ
చిత్య మెటింగి తాల్చిన న్నసింహవిభుండు కృతిఁ గ్రహించె భా
రత్యమలాంగి ప్రాణము వరాహపురాణము నందిమల్లయా
మాత్య కవీశుఁడుఁ మలయమారుత సత్కవియున్‌రచింపఁగన్.62

క॥ శ్రీ నరసింహుఁడు తిప్పాం
బా నాగాంబా రమణులఁ బరిణయమయ్యెఁ
శ్రీ నారాయణుఁ డల భూ
శ్రీ నీలాలకల మున్ను చేకొన్నగతిన్. 63

క॥ ఆయమ్మలకుఁ గుమారకు
లై యుదయించిరి సమిజ్జయకుమారకులై
పేయరులకు మారకులై
యీ యిల వీరనరసింహ కృష్ణనరేంద్రుల్. 64

ఉ॥ తిప్పమదేవి నందనుఁడు ధీరుఁడు వీరకృపాహుఁ డెల్లెడం
గుప్పలు కుప్పలట్లుగఁ గకుప్పులఁ గీరితిగప్పురంబుఁ బా. I.
గప్పెను : దత్ప్రతాప మధికంబుగ దాని వెలుంగఁజేయగా
గుప్పునలేచి క్రమ్మె రిపుకోటుల దుర్యశంపుబొగల్ ధరన్. 65

RAMAMEMORIAL LIBRARY
P.V.NARLA
P.R.I.
ACC. NO.
N.D.A.

శా॥ నాగాంబా నరసింహ పుత్రుఁడయి జన్మంబందె నాజన్మ స
ద్యోగంబుల్ తనరం ద్రిరత్నగుణచంద్రుల్ కల్గు శాకాబ్దముల్
కాఁగన్ విర్వికృతిత్వమౌ వికృతి రాగం బుష్యమందున్ సగం
బేగ ద్వాదశి శుక్రవాసరమునం గృష్ణావనీంద్రుం డిలన్. 66

ఆ॥వె॥ అన్నగారివెనుక నవనీభారముఁ దాల్చె
నన్నగారిఁ బోలునట్టి కృష్ణ
దేవరాయ లఖిల దిక్కుల రాజులు
"దేవరా" యటంచు సేవ సలుప. 67

సీ॥ శూరకులంబు సంశోభింపఁ బుట్టి మ
హానంద జన్మ విఖ్యాతిఁ గాంచి
నవనీతదధిహరణ యశంబు గడియించి
పుణ్యబృందావనంబునను మెలఁగి
యహితాపకారి యౌనట్టుల నటియించి
గోవర్ధనకరత్వ మావహించి
చేపట్టఁగోరు నెచ్చెలులకుఁ బ్రియుఁడయి
యక్రూరవిజ్ఞప్తి లాదరించి
యుగ్రసేనాతి వశముగా నుండునట్లు
మథురనొనరించి విజయసంబంధుఁడగుచు
ధర్మపరిపాలనము నిల్పి ధరను గృష్ణ
దేవుఁడే కృష్ణదేవుఁడై తేజరిల్లు. 68

మ॥ ధరసింహాసనమై వభంబుగొడుగై దైవాఅఁగా ధారుణీ
వ రసింహుండను సుప్రసిద్ధిగని దుర్వారారిభూమీశ సిం
ధురసింహుండయి సింధురక్షితధర ధో: పీఠిపై దాలిచెన్
నరసింహాధిప కృష్ణభూధవుఁడు శ్రీనారాయణుండట్లుగన్. 69

సీ॥ అభ్రము సభ్రమునందు మద్దాడంగఁ
జొదంతి కిప్పుడు సందు దొరకె;
క్షమతోడ క్షమతోడ సరసంబు లాడ నా
దివరాహమున కిప్డ వ్యవధి యొదవె;
మేనక మేనకటా! నిమురఁగ గోరు
హిమవంతున కిపుడు సమయమయ్యె;
భోగముల్ భోగముల్ ముడిచి పొందఁగ శేష
ఫణి కియ్యెడలఁ దీరుబాటు కలిగెఁ;

గూర్మితోఁ గూర్మితోడను గూడియాడఁ
గమఠనాథున కిపు డవకాశమబ్బె
స్థిర స్థిరముగాఁగ నిజభుజాసీమయందుఁ
గృష్ణరాయప్రభుండు భరించుచుంట. 70

కా॥ అస్తోక ప్రతిభాపరామరగురుండౌ కృష్ణరాయండు శ
త్రుస్తోమా త్యపకీర్తిధూమ మిల నెందుంబుట్టు నందందుఁ దా
నిస్తంద్రోగ్ర నిజప్రతాప విపులాగ్నిం గూరుచున్, యత్ర ధూ
మస్తత్రాగ్ని యటన్న న్యాయము మదిం బాటించుచున్ మాటికిన్. 71

మ॥ నరసింహప్రభు కృష్ణరాయు రిపుతండంబుల్ విదారింప భా
స్కర బింబంబునఁ బుట్టు రంధ్ర మతితేజం బుంటచే నం దగో
చరమయ్యెం, బ్రతిబింబితం బగుచు మచ్చంబోలెఁ దోచుఁ స్వకీ
య రుచుల్ లేక రవిప్రభఁ వెలుఁగు సీహారాంశు బింబంబునన్.72

ఉ॥ అచ్చపు టాటకత్తియ కదాఁ మెడపైఁ బడి కొందటఁ, హృదిఁ
గ్రుచ్చి కవుంగిలించుకొని కొందటఁ గొందటఁ, బెద్దనిద్దురం
బుచ్చుచుఁ గృష్ణరాయు నసిపుత్రిక శత్రుల మాయఁజేయుఁ; వా
రచ్చర లబ్బినన్ మఱవ రచ్చెలి మర్మవిభేద కార్యముల్. 73

సీ॥ మహిశూరవాసులు మహి శూరులన్న వి
ఖ్యాతి పోవఁగ శరణార్థులైరి;
గంగవంశపు నృపుల్ గంగ వంశపుఁగీర్తి
కలియ వినమ్రులై కొళ్ళఁబడిరి;
శివసముద్ర ప్రజల్, "శివఃసముద్రమె దిక్కు
మా కిఁ," కంచును గాందిశీకులైరి;
శ్రీరంగవాసులు, "శ్రీరంగఃరంగ! రం
గాఃఁ," యటంచును గంపితాంగులైరి,

దిక్కు లదరంగ, సప్త ధాత్రీధరములు
గ్రక్కదలఁ, గృష్ణరాయ ధరావరుండు
విపులసేనతో యామ్య దిగ్విజయయాత్ర
కేగునెడలఁ దద్రణభేరి మ్రోఁగినంత.

చ॥ ఉదయగిరిం గలట్టి బలియుం బ్రహరేశ్వరపాత్రు నొంచి, దు
ర్మదుఁడగు వాడు దాల్చు నవరత్నకిరీటము కాలిపీఁటగా
సదమల వారిపూరముల స్నానమొనర్చి జయేందిరం గొనెం
ద్రిదశులు మెచ్చఁ గృష్ణజగతీతల కాంతుఁడు నూత్నకాంతుఁడై. 75

చి॥ కనకగిరిన్ వసించునెడఁ గల్గక మానదు స్వర్గవాస మం
చును భయమంది కావలయు సూనులుఁ జానలుఁ దానుఁ దాని గ్ర
క్కున విడనాడి వింధ్యమునకుం జనియెన్ ముసు వీరభద్ర రా
జనిమొనఁ గృష్ణరాయ వసుధాధిప సింహుఁడు నిల్చి పిల్చినన్. 76

చ॥ రణమున నోడి కృష్ణు మది రంజిలునట్లు మణీ నిజాత్మజా
మణులను దెచ్చి యిచ్చి విషమం బగునట్టి గుహాంతరంబునం
దణఁగిన వీరభద్ర వసుధాధిపుఁ దొల్లిటి భల్లుకేంద్రుఁగా
గణుతి యొనర్చి భిల్లజనకాంతులు కొల్తురు వింధ్యభూములన్. 77

సీ॥ కొండవీడు జనులు కొండవీడుట మాని
కావించి రచటనే కాఁపురంబు;
విజయవాటిక వారు విజయవాటిక యిఁక
దమ యూరు కాదని తల్లడిలిరి;
రాజమహేంద్రవర ప్రజల్ "రాజమ
హేంద్రా!" యనిరి చేతులెత్తి మ్రొక్కి;
యొడ్డెమూఁకలు చేతులొడ్డె మూకస్థితి
భయకారణమున సంప్రాప్తి కాఁగ;

దిక్కులదరంగ సప్తధాత్రీ ధరములుఁ
గ్రక్కదలఁ గృష్ణరాయ ధరావరుండు
విపులసేనతోఁ బూర్వదిగ్విజయ యాత్ర
కేగునెడలఁ దద్రణభేరి మ్రోఁగినంత. 78

శా॥ నాగంబుల్ కల కృష్ణరాయవిభు సేనల్ త్రాగుటం జేసి కృ
ష్ణా గోదావరు లందుఁ గల్గు జలముల్ సంపూర్తిగా శూన్యముల్
కాఁగా వానిని దానధారల యథాకారంబుగా నించుఁ బు
న్నాగ ఖ్యాతి వహించినట్టి తన తుండాలంబులుం దానునున్. 79

శా॥ సీతానాథ సమానవీరుఁ డగు నా శ్రీకృష్ణరాయేంద్రు వి
ఖ్యాతిన్ లోకులకెల్లఁ దెల్లముగ వ్యాఖ్యానంబు గావింపఁగాఁ
బాతాళంబున నుండి వెల్వడిన సర్పస్వామియే నాఁగ సం
జాతం బయ్యెను బొట్టునూరి విజయస్తంభం బహీనాకృతిన్. 80

మ॥ తన ధైర్యం బచలంబు గాఁగఁ బరఁగం దామేటి యాకార మొ
ప్ప, నృసింహాధిప కృష్ణరాయఁడు మథింపన్ భంగముం గన్న జీ
వనముం గల్గు ప్రతాపరుద్రుఁ డొకఁ డేవం దానదీనత్వముం
గని, లక్ష్మిం దనకూఁతు నిచ్చి ముదితుం గావించె భూమీశునిన్. 81

మ॥ అవిలోనఁ నరసింహ కృష్ణవిభునత్యంతోగ్రతేజంబు వం
కను గన్నెత్తియుఁ జూడనోడిన తురుష్క క్షోణిపుల్ మింటిత్రో
వను దత్తేజపు ముక్కయే యనుచు భావంబందు మోహించి, సూ
ర్యునినెమ్మేనును జీల్చుచుం జనుదురోహో! యెంతమూఢాత్ములో! 82

ఉ॥ ఏఁడిలఁ గృష్ణరాయ ధరణీశునితో నని సేఁయఁగల్గువాఁ?
డేడిలఖాను, బీజపుర మేలుపటా, నటుచేసి, ప్రాణముల్
వీడి, యముండు జేఁడయిన వీటికిఁ బోవక, రంభమేడకున్
వీడియముం గొనం జనియెఁ,వేల్ప్ బొజుంగులు వెచ్చనూర్చఁగన్.83

సీ॥ ఊర్వశి నెమ్మేని హొయలు చూపుటమాని,
బురఖాను ధరియించి తిరుగసాగె,
మేనక చీరలు మాని యిజారులుఁ
గుడితినీలిన్ వేసికొనగఁసాగె;
రవికల విడనాడి రంభ జుబ్బాలు క
బ్బాలు బిబ్బీ లట్లు వాడసాగె;
లోచనంబులకుఁ దిలోత్తమ కాటుక
మాని సుర్మా నిత్యమూనసాగెఁ;

గృష్ణరాయ కరాపిచేఁ ద్రెళ్ళి గోల
కొండ బీజపురంబులనుండి స్వర్గ
పట్టణంబున కరుదెంచినట్టి దొడ్డ
ఖాను బిడ్డల కుంపుడుకత్తె లగుచు. 84

ఉ॥ రాజు కరంబుఁ బేదలఁ దిరంబుగ శ్రీదులఁ జేయు నీవిచే;
రాజు సతీజనాళి కనురాగము కల్గఁగ జేయు రూపుచే;
రాజు సుధామయంబుగ ధరావలయంబును జేయుఁ గీర్తిచే;
రాజు నృసింహకృష్ణుఁ డవురా! భువిలోన సమస్తకీర్తులన్. 85

సీ॥ శరముతో, శరదంబుధరముతో. మౌక్తిక
సరముతో, ధవళ చామరముతో, భి
దురముతో, రజిత భూధరముతో, నమర కుం
జరముతో, సురనదీ ఝరముతో, మి
హిరముతో, నమృత శీకరముతో, జంద్రికో
త్కరముతో, దుగ్ధ సాగరముతో, గ
పురముతో, బరిశుభ్ర దరముతో, బన్నగ
వరముతో, నవబిసాంకురముతో స

మం బనుచుఁ గవుల్ తనదు యశంబు పొగడ,
గాయకులు, "సరిగా, సరిగా," యని శిర
ములు కదపఁ. గవితాగానములకు మాత్ర
మలరు శ్రీకృష్ణదేవరాయ ప్రభుండు, 86

కోటులు గాఁగ గృష్ణవిభుఁ గూర్చి కవుల్ విరచించినట్టి యా
చాటువు లెల్ల, గూర్చినఁ బ్రబస్తతరంబగు గ్రంథమౌను; గ
ర్ణాట కవీశు, లాంధ్ర కవినాథులుఁ దత్సభ మాటిమాటికిన్
మేటుల మేమె మేటులము మేమె యటందురు కాటులాటగాన్, 87

సీ॥ మనుచరిత్రము కృతిగ నొసంగి పెద్దనఁ
దగు నాంధ్రకవితాపితామహుండు,
నర్థిమైఁ బారిజాతాపహరణము కృ
తిగ నొసంగిన నంది తిమ్మనకవి,

మాటల నతులిత మాధురీ మహిమంబు
తోడఁ బల్కుచునుండు ధూర్జటికవి
రస ముప్పతిలుచుండ రచనచే సుధ వెదఁ
జల్లు మాదయగారి మల్లనకవి

మున్నుగల యష్ట దిగ్గజంబు లను కవుల
మంత్రిసత్తముఁడైన తిమ్మరసుఁ గూడి
భువనవిజయ నామక సభాభవనమందు
నోలగంబుండు కృష్ణభూపాలకుండు. 88

ఉ॥ తానుఁ గవీశ్వరుండఁటఁ! సచా తనచుట్టును గూరుచుండి స
న్మానము లందువారు కవితల్లజులే యఁటఁ! నైజ రాజధా
నీనగరంబు కృష్ణధరణీతల నేతకుఁ బేరుగన్న వి
ద్యానగరంబు గాఁగఁ దనరారుటలోన విచిత్రమున్నదేఁ 89

చ॥ తెనుఁగు నృపాలుడై నరపతిత్వము కల్గిన వీరభద్రు పు
త్రిని, మఱి యోర్వఱుడై గజపతిత్వము కల్గు ప్రతాపరుద్రు పు
త్రిని వరియించియుం దురకపేఁడగు నశ్వపతీశు పుత్రిఁ గై
కొనక నృసింహకృష్ణుఁ డొనగూర్చెను బంక్తిని బక్షపాతమున్. 90

సీ॥ ప్రజలను ధాత్రియై రక్షించు నొక్కతె,
సిరులిచ్చి మనుచును శ్రితుల నొకతె;
నిరత క్షమాఖ్యతోఁ జరియించు నొక్కతె;
శ్రీకాంత యనఁగను జెలఁగు నొకతె;

సుగుణంబులను ననంతగ నొప్పు నొక్కతె;
యగును జంచల చూపులందు నొకతె;
రమణుని పలుగారవము లొందు నొక్కతె,
మగని యెదకు హత్తి మసలు నొకతె.

భూసతియు శ్రీసతియు నాఁగ వాసిగాంచి
యున్న యన్నపూర్ణాదేవియును దిరుమల
దేవియును బట్టపు దేవులై వెలసెను
గృష్ణరాయప్రభుండు శ్రీవిష్ణునిభుఁడు. 91

తే॥గీ॥ కనె సుతల మోహనాంగి నైన ననుఁ దిరుమ
లాంబయందు, నా చెల్లెలైనట్టి వేంగ
శాంబ నన్నపూర్ణాంబిక యందు మాదు
జనకుఁడగు కృష్ణరాయ రాజన్యమౌళి. 92

సీ॥ ఆముక్తమాల్యద నంకితంబిందిన
యిలువేల్పు శ్రీవెంకటేశ్వరుండు,
తత్ప్రబంధంబు నందలి కథానాయకుం
డైయున్న శ్రీరంగనాయకుండు,
తనుఁ దత్కృతి రచింపుమని కలం బ్రత్యక్ష
మైనట్టి శ్రీకాకుళాంధ్ర విష్ణు,
నా ప్రబంధంబు వ్రాయకమున్నుఁ దాఁగొల్చి
నట్టి శ్రీసింహాచలాధిచేత,

సర్వగతుల రక్షింప రాజపరమేశ
రాజ రాజాధిరాజ వీరప్రతాప
మూరు రాయరగండ ప్రముఖ బిరుద స
నాథుఁడై కృష్ణరాయ భూనాథుఁ డలరు. 93

కం॥ ఏవంవిధ చరితునకు, శ్రీ
తావన సమయ స్ఫుర ద్దయా భరితునకుఁ,
శ్రీవేంకటేశ పద సం
సేవా పరిలబ్ధ పుణ్య జితదురితునకున్. 94

కం॥ విద్యాభోజునకుఁ బ్రచం
డద్యుమణి సహస్రతేజునకు, శ్రితపాళీ
సద్యస్స్మరభూజున, కన
వద్య గుణ సమాజునకు నవమనోజునకుఁ. 95

క॥ హరిచందన హరిచందన
శరకుంద నవారవింద శశి శరదంభో
ధర తారక ధరతారక
దరహీరక హార తుషార ధవళ యశునకున్. 96

క॥ స్వభుజాయత బలశమిత ది
గిభునకు రఘు ముఖ్య పూర్వనృపతి నిభునకున్,
త్రిభువన శుభకర గుణ సౌ
రభునకు నరసింహ కృష్ణరాయ విభునకుఁ. 97

క॥ ఆమిత నిజాశ్రిత గృహ వ
ర్ధమాన బహు వస్తు వాహ ధన కనకునకున్
విమతాళి కనకునకు ని
ర్మమతా గుణ జనకునకును మజ్జనకునకున్. 98

వ॥ సభక్తి తాత్పర్యంబుగా సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి తద్రాజ కందర్పజనకునకు సమర్పణంబుగా నాచే నొనర్పంబడిన శ్రీ మారీచీపరిణయ ప్రబంధమునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 99

చతుర్థాశ్వాసము

క॥ శ్రీ సుమశర సమరూప వి
లాస విభాసుర సుపుత్ర లాభప్రాప్త!
శ్రీ సామ్య తిరుమలాంబా
వాస హృదయ! కృష్ణరాయ వసుధాభ్యుదయా! 1

వ॥ తండ్రీ! నాయెనర్చిన పుణ్యం బగణ్యంబనుట నిస్సంశయంబు. ప్రశంసా పూర్వకంబుగా మీరు నా కరంబున నిశ్చయ తాంబూలంబు పెట్టినది యెట్టి శుభముహూర్తంబో కాని, మీరు పరిగ్రహించి ధన్యం జేయనెంచిన నా కావ్యకన్య కరచరణాదవ్యయవంబు లేర్పడి మత్కవితా గర్భంబునుండి వెలువడకమున్న వెలందుల తలమిన్న యైన మా యంబ తిరుమలాంబాదేవి గర్భంబు ఫలించి, పాలకడలి సంతానంబు వడువున నామె చిరకాంక్షిత పుత్రసంతానంబు పడసినది. సదాశివు సత్కృపం బొడమిన మా తమ్ముడు సదాశివుఁడు శుక్లపక్ష యామినీ ధవుఁడుం బోలె దిన దిన ప్రవర్ధమానుండై, సౌందర్యంబున గందర్ప సమానుండై తల్లి

దంద్రుల రగు మీకు, నక్కలమగు మాకుఁ దక్కుంగల యెల్లవారలకు
నల్లారు ముద్దుగాఁ బెరుఁగుచున్నవాఁడు. 2

శా॥ మార్కండేయచిరాయువుఁ, సకల సామ్రాజ్యంబు, నాచంద్ర తా
రార్కంబైన యశంబునుం గలిగి, యే యంశంబునన్ దోష సం
పర్కం బొందక, కోరుచే తడవుగా మా ముద్దుతమ్ముండు తాఁ
గోర్కుల్ తీరి, సదాశివుం డగుచు నీ క్షోణిన్ మనుం గావుతన్. 3

వ॥ చిరకాల మనోభీష్టసిద్ధిచే సంతుష్టాంతరంగుడవై యున్న యో తండ్రీ!
పరాకుమాని యవధరింపు. మనంతర కథావిధానం బెట్టిదనిన.— 4

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

కథాసంగ్రహము

(ఆశ్వాసక్రమమున శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు ఇచ్చినది
సమదర్శిని, ఉక్క, 1929-30)

1-వ ఆశ్వాసము:-పదునాలుగేండ్ల బాలిక యొకతె దక్షిణసముద్ర తీరమున శరత్కాల పూర్ణిమారాత్రి నొంటి కత్తె యై యాట లాడుకొనుచుండఁగా, విశ్వామిత్ర యాగా వనము చేయుచున్న లక్ష్మణుని బాణముచేత తూలఁ గొట్టఁ బడిన మారీచుఁ డచ్చట గబాలున మ్రోఁదినుండి పడి మూర్ఛచెంది, యా బాలిక చేసిన శీతలోపచారముల వలన సేదదేఱి, యామె కంతవఱకును మాటలాడు సామర్థ్యము గాని ప్రపంచ జ్ఞానము గాని లేకుండుట యెఱింగి, సరస్వతిని బ్రసన్నురాలినిగాఁ జేసికొని, యా బాలికకు సర్వభాషా జ్ఞానమును, వేదశాస్త్రాది విద్యాజ్ఞానమును, ప్రపంచ జ్ఞానమును కలిగించి, దండకారణ్యమున నొక పర్ణశాలయందు నామెయుఁ దానును నివసించుచుండును.

మారీచుని పుత్రికయై యా బాలిక మారీచియైనది.

2-వ ఆశ్వాసము:-మారీచి యడుగఁగా మారీచుఁడు తన వెనుకటి వృత్తాంత మామెకుఁ దెలుపును. (ఆ విధముగా రామాయణ కథ సీతారామలక్ష్మణుల పర్ణశాలా

నివాసము వఱకును నడుచును.) మారీచుని పర్ణశాలకు సమీపమునఁ గల పుష్పోద్యానమందు మారీచీ లక్ష్మణు లొండొరుల జూచుట తటస్థించును. వారి కొండొరులపై మోహ మంకురించి, మొలకెత్తి, యెదుగసాగును. అది తెలిసి మారీచుఁడు లక్ష్మణునిపైఁ దనకుఁ గల భయము చేతను గోపము చేతను దన నివాసము లంక కీవలి యొడ్డునఁ గల సముద్ర తీరమునకు మార్చుకొనఁగా, పుష్పకముపై రాకపోక లొనర్చు రావణుఁడు మారీచిని జూచి మోహించి, యామెను దొంగిలించి కొనిపోవుటకై సమయ మరయు చుండును. మాయల మారీచుఁడు జీవించి యుండగా అట్టి పని సాధ్యము కాదని వాఁడు తెలిసికొనును.

3-వ ఆశ్వాసము:- శూర్పణఖా పరాభవము. ఖరా దుల మరణము. శూర్పణఖ రావణునిత్రోఁ దన పరాభవ మును, సీతారామలక్ష్మణుల వృత్తాంతమును దెలిపి, సీతాప హరణమునకునుఁ బ్రేరేచును. అంతకంఁటె మారీచ్యప హరణమును, మారీచ మరణమును ముఖ్యముగాఁ గోరు చున్న రావణుఁడు తగిన మిషదొరకుటకు సంతోషించి, మారీచుని మాయలేడిగాఁ బంపించి, చంపించి "రామా రామా" యని యేడ్చుచున్న సీతను, "లక్ష్మణా, లక్ష్మణా," యని యేడ్చుచున్న మారీచిని బలాత్కారముగా లంకకుఁ గొనిపోయి, వేఱుచోట్లఁ బెట్టును.

4-వ ఆశ్వాసము:-సీతాన్వేషణము. సుగ్రీవసఖ్యము. సుందరకాండ కథ. సేతుబంధనము.

5-వ ఆశ్వాసము:-యుద్ధము. లక్ష్మణమూర్ఛ. పదునాలుగేండ్లు నిద్రాహారములు లేని వారు సంజీవి పోసిననే తప్ప పదునాలుగేండ్లు నిద్రాహారములు లేని లక్ష్మణుడు మూర్ఛ లేవఁడని జాంబవంతుఁడు చెప్పఁగా, అట్టిది మారీచి యని నారదుని వలన విని యామెను దెప్పించి, హనుమంతుఁడు తెచ్చిన సంజీవి మూలమున రాముఁడు లక్ష్మణుని బ్రదికించుకొనును. నిరాశ్రో రాముఁడు యుద్ధము మానుకొనఁబోగా, నారదుఁడు రావణునికి బ్రహ్మవలనఁ గలిగిన శాపమును గూర్చి చెప్పును. ఆ శాప మేమనఁగా:- రావణుని తపస్సునకు మెచ్చి బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై వరము కోరుకొమ్మనగా రావణుఁడు తనకుఁ జావులేమి కోరెను. అది స్వభావ విరుద్ధమని బ్రహ్మ యనఁగా, "కూఁతును గామించుట మాత్రము స్వభావ విరుద్ధము కాదా? అట్టిది జరుగుచుండుట లేదా? తాతా," యని రావణుఁడు గేలి చేసెను. "కూఁతును గామించిననే నీకుఁ జావు కలుగఁ గలదు; అంతవఱకును గలుగదు." అని బ్రహ్మ యదే శాపముగాను వరముగాను బలికెను. ఈ శాపవృత్తాంతము తెలిపి నారదుఁడు, "రామా, బ్రహ్మ శాపము ఫలించి రావణుఁ డిక్కఁ జచ్చుట తప్ప," దని తెలు

పును. అది యెట్లనిన: నలకూబరుని కడకుఁ బోవుచున్న రంభ కైలాసప్రాంతమున రావణుని కంటఁబడఁగా, వాఁ డామెను బలాత్కరించి పోయెను. సద్యోగర్భమున రంభ యొక స్త్రీ శిశువును కని జుగుప్స కతమున దాని నచ్చటనే పాఱవైచి చనియెను. ఆ శిశువు రోదనము విని కైలా సము నుండి పార్వతీపరమేశ్వరులు దిగివచ్చి, యా శిశు వును దమ విమానముపై నెక్కించుకొని, యా బాలిక నెవ్వ రైనను దీసి పెంచువఱకు నపాయము గాని యాఁకలి నిద్రలు గాని కలుగకుండునట్లు వరములిచ్చి, సముద్రతీరమున డించి పోయిరి. ఆమె యచ్చట నొంటిగా పదునాలుగేండ్లుండి తుదకు మారీచుని పుత్రిక యయ్యెను. కాఁబట్టి మారీచి రంభా రావణుల పుత్రిక. పుత్రికను గామించిన రావణుఁడు చచ్చుట తప్పదని నారదుఁడు రాముని కెఱిఁగించెను.

6-వ అశ్వాసము:-రావణవధ. సీతాగ్నిప్రవేశము సీతారామ లక్ష్మణు లయోధ్యకు తిరిగివచ్చుట. ఊర్మిళా దేవి నిద్ర. ఆమె పొలయలుక. మారీచీ పరిణయము.

A0044(0081)21

S'RĪ ...ADĒVARĀYA'S DAUGHTER,

MŌHANĀṄGI'S

MĀRĪCĪPARIṆAYAMU

Topics discussed in the Introduction

1. Daughters of Kṛṣṇadēvarāya. Did Kṛṣṇadēvarāya have a daughter named Mohanāṅgi?
2. The Authorship of the *Mārīcīpariṇaya* and the date of its composition. The acquaintance of Telugus with the *Mārīcīpariṇaya.*
3. If Mohanāṅgi is not the author of the *Mārīcīpariṇaya,* who could have composed it and when?
4. If Mohanāṅgi was the author of the *Mārīcīpariṇaya,* when she could have written it?
5. The *Āmuktamālyada* — the date of its composition.
6. The Dates of Composition of the works, the *Pārijātāpaharaṇa,* the *Manucaritra* and the *Pāṇḍuraṇga Māhātmya.*
7. The Contemporaneity of Kṛṣṇadēvarāya and Tenāli Rāmakṛṣṇa.
8. Did the second (Sāluva) and the third (Tuluva) dynasties have a common ancestor? Were the Tuluvas a collateral branch of the Sāluvas?
9. Was Kṛṣṇadēvarāya's mother a mistress of Narasānāyaka?
10. The Date of Birth of Kṛṣṇadēvarāya.
11. Vīranarasiṁharāya and Kṛṣṇadēvarāya.
12. The capture of Udayagiri — The name of the uncle of the Gajapati in charge of the Udayagiri fort.
13. Death of Ādilkhan, the ruler of Bijapur.
14. Certain Incongruities.
15. The Queens of Kṛṣṇadēvarāya.

BC

ముద్రణ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA104B121
పుస్తకం పేరు	మూర్తీభవించిన ప్రేమ
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	YES
వెనుక అట్ట	YES
మొత్తం పేజీలు	207
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	P. Jayalakshmi
పేజీలు విడదీసినది	P Jayalakshmi
స్కాన్ చేసినది	anusha
పరీక్ష చేసినది	anusha
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పంపినది	గుంటూరు